

Navgan Shikshan Sanstha Rajuri (N)

**Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku
Arts, Science & Commerce College, Beed-431122**

Principal

Dr. S.V. Kshirsagar

NAAC reaccredited - A Grade

ISO- 21001:2018

Green audit

Secretary

Dr. B. S. Kshirsagar

[3.18 CGPA as per New RAF]

Website - kskcollegebeed.com E-mail-kskbeed123@rediffmail.com Ph. (02442)222641 Fax-(02442)230197

Criterion III

3.3.2 Number of books and chapters in edited volumes/ books published and paper published in national / international conference proceedings per teacher 2022-2023

**मानवाधिकारों का साहित्य :
विविध आयाम**

प्रा. डॉ. न.पु. काळे
सहायक प्राध्यापक
सौ.के.एस.के. महाविद्यालय, बीड-431122

शैलजा प्रकाशन

“साहित्य लेखन का केंद्र बिंदु मानवी मूल्यों की रक्षा करना रहा है। रचनाकार अपनी कृतियों द्वारा समतामूलक नए समाज की सृष्टि करना चाहते हैं। मानवी मूल्यों की स्थापना करके संवैधानिक मूल्यों की रक्षा करना महत्वपूर्ण साहित्यिक दायित्व समझा जाता है।”

शैलजा प्रकाशन

57-पी, कुंज विहार-II, यशोदा नगर, कानपुर
Mob.: 9451022125 • E-mail: shailjaparakashan@gmail.com

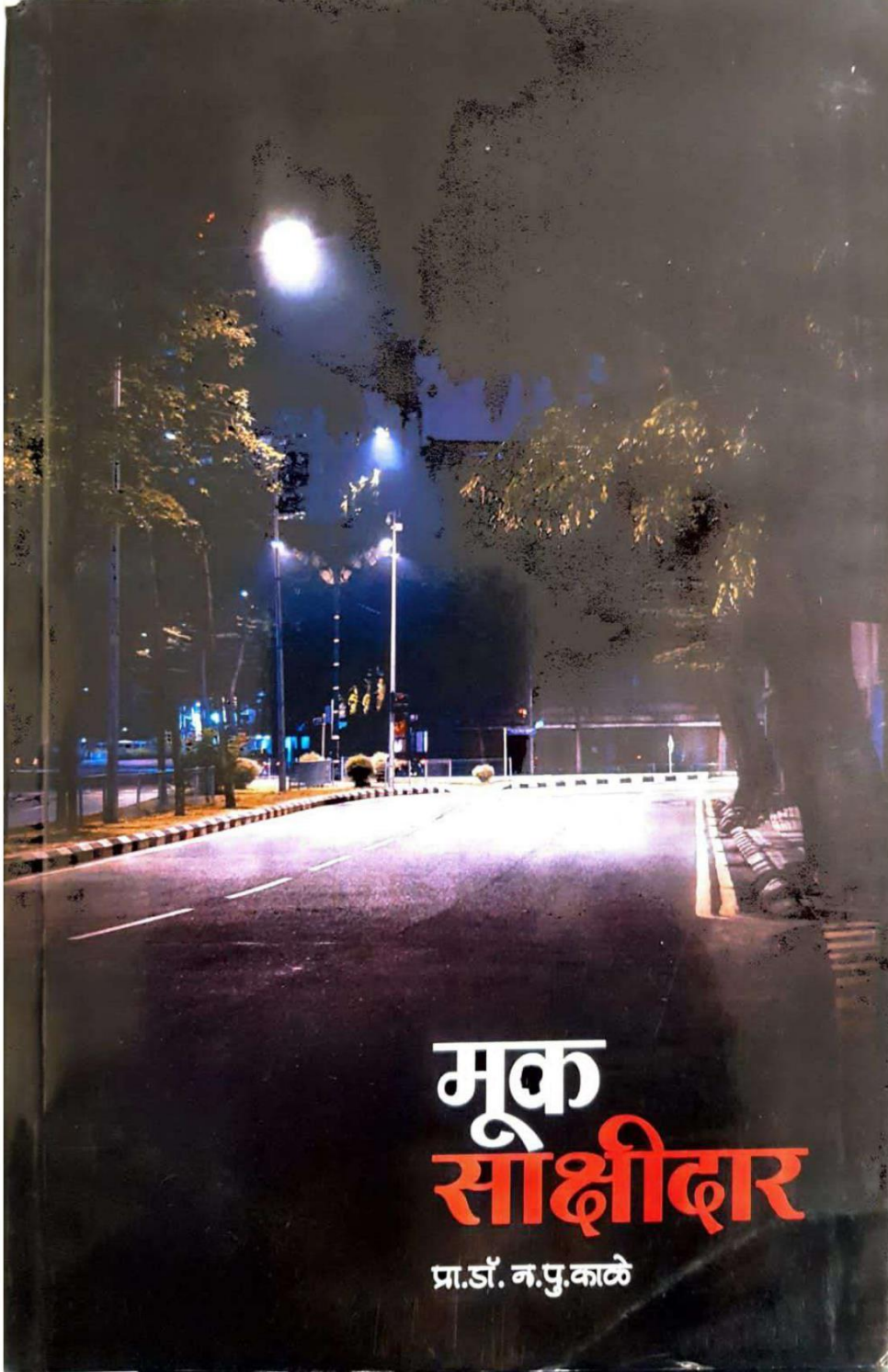
available on **amazon.in**

ISBN 978-93-94138-08-7

9 789394 138087 >

₹ 350/-

मूक साक्षीदार

प्रा.डाँ. न.पु.काळे

Writer - Dr. N.P. Kale

Publisher Name/Address - Mumbai Bhasha Parishad
605, Param Moga Towers, J.S.S. Road, Charni Road
Mumbai-400 004

Printer - Suman DigiTech, Mumbai - 400011

Edition - I (First)

ISBN : 978-93-92915-17-8

Copyright © Writer

Rs. One Hundred Fifty Only.

प्रथम संस्करण : 2023

© लेखक

प्रकाशक :

मुम्बई भाषा परिषद

605, परम मोगा टॉवर, जे.एस.एस. रोड,
चर्नी रोड, मुम्बई-400 004

Email : mumbp19@gmail.com

वितरक :

आर. के. पब्लिकेशन

मरीन लाइंस, मुम्बई 400 002

फोन : 9022 521190 / 9821251190

Email : publicationrk@gmail.com

www.rkpublication.in

आवरण : अरुण निकम

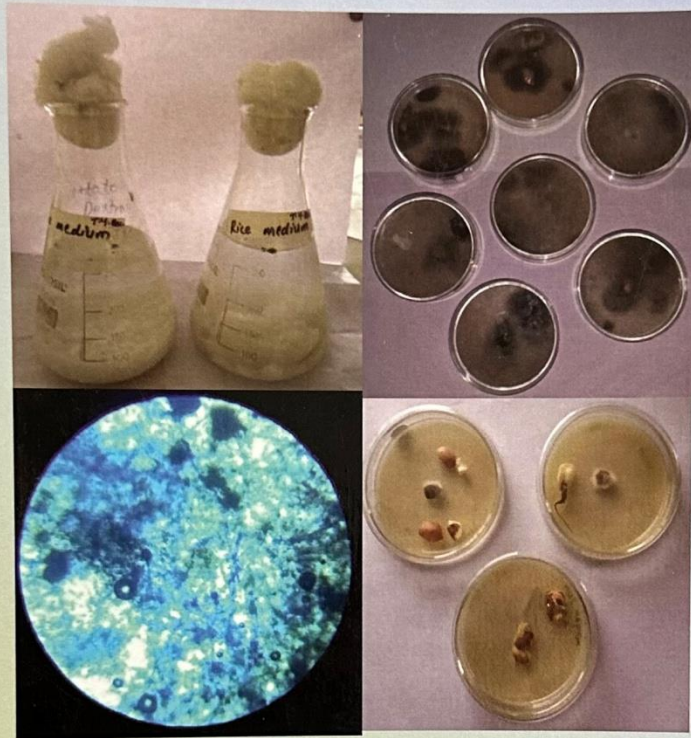
आवरण : सुनील निंबरे

मूल्य : ₹ 150

Best of Best
Collections

ISBN: 978-93-93337-00-9

Practical Handbook
on
Food and Waste Water Microbiology

Authors

Dr. Anjali Bhoite

Rajesh Dhakane

Dr. Narayan Dattatraya Totewad

Dr. Suresh Chandra Singh

Dr. Vijay Upadhye

Editors

Mr. Ganesh Sadashiv Sathe

Dr. Samadhan R. Waghmode

Dr. Gutte Sudhakar Laxmanrao

Mr. Dinesh Gaikwad

My Rays Book Publication Centre powered by
International Journal of Microbial Science (ISSN:2582-967X)

Dr. Gutte Sudhakar Laxmanrao is working as an Assistant Professor of Microbiology at N.S.S.R's Mrs. K. S. K. College, Beed. He completed his Ph.D. 2011 from Dr. BAMU Aurngabad. He has around 12 research papers on topics such as Isolation and identification of naphthalene and anthracite degrading bacteria from oil contaminated soil, bioremediation of chrysene by *Achromobher insolitus* isolated from oil contaminated soil, Biodegradation of Fluoranthene by *Achromobacter xylosoxidans* isolated from oil contaminated soil, screening of actinomyces for α – amylase inhibitors production, isolation of actinomycetes from soil sample using different pretreatment methods and its comparative study, screening of actinomycetes for dipeptidyl peptidase-4 inhibitors production published in different journals.

Also, few students completed Ph.D. under his guidance. I have also worked as a Principal Investigator for funded projects. Futher, he involved in NSS, Remedial coaching, Poster presentation, Health care mentoring of students and worked as UGC and RUSA coordinator, chairman of the academic and administrative audit committee, and member of College Development Committee, BOS in Microbiology, and Association of Microbiology, India.

Further, he organized 07 seminars. He worked as a Member of Board of Post-graduation of Dr.B.A.M.University, Aurangabad. He involed in short term course, training for pre Ph.D. course, refresher course in the subject of Disaster Management (ID), short term course on cyber security. He delivered a guest lecture in pre Ph.D. course, state, national and international seminars. To add, he involved in lecture of B.Voc., Dr. BAMU, Aurangabad. Also, he was awarded as a Best Teacher at Avishakar Social and Educational Foundation (NGO), Kolhapur. Additionally, he was awarded with a Best NSS Proram Officer Award by Dr. B.A.M.U., Aurangabd.

ISBN: 978-93-93337-00-9, **Edition: I (28th August 2022)**

ISSN (online): 2582-967X

Declaration: Any type of reproduction of this book through any media without permission of the original author is strictly prohibited. Any violation of this will be a punishable crime under Indian Intellectual Property Right Act.

© **International Journal of Microbial Science 2022. All rights reserved.**

Visit us at <https://theijms.com/>

Publisher Address:

My Rays Book Publication Center, Powered by International Journal of Microbial Science, Sr.no.66, Near Sai Baba Temple, Satav Nagar, Handewadi Road, Hadapsar, Pune-411028, Maharashtra, India.

To order product, write us to ijmsmcqbooks@gmail.com

Vision: To transform each person into the world-class researcher, writer and publisher to sustain the universe.

Mission: Book Writing and Publication Campaign 3

**My Rays Book Publication Centre powered by
International Journal of Microbial Science (ISSN:2582-967X)**

OUR OTHER PUBLICATIONS

Practical Handbook of F.Y. B.Sc. Microbiology-Volume-1
B.Sc FIRST YEAR (Semester II) Paper VI- Microbiology Practical: As per syllabus of Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad
M.Sc. I Practical Handbook of Microbiology (Lab course IV): As per syllabus of Swami Ramanand Teerth Marathwada, University, Nanded
Practical Handbook in Microbiology: My Rays Book Publication Center powered by International Journal of Microbial Science
Soil Microbiology (Practical Handbook): M.Sc. I (Semester-I)
Fermentation Technology I: SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY B. Sc. Degree Course in MICROBIOLOGY SYLLABUS FOR THIRD YEAR (Multiple Choice Question (B.Sc. Microbiology)
Basic Techniques in Microbiology (MB 112): SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY B. Sc. Degree Course in MICROBIOLOGY SYLLABUS FOR FIRST YEAR
Food and Dairy Microbiology (MB 336): SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY B. Sc. Degree Course in MICROBIOLOGY SYLLABUS FOR THIRD YEAR
Medical Microbiology – I (MB 331): SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY B. Sc. Degree Course in MICROBIOLOGY Syllabus for third year
Bacterial Physiology and Fermentation Technology (MB 212): SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY B. Sc. Degree Course in MICROBIOLOGY SYLLABUS FOR SECOND YEAR
Medical Microbiology and Immunology (MB 211): SYLLABUS FOR SECOND YEAR (Implemented from academic year 2019-20)
Immunology I (MB 334) (Multiple Choice Question (B.Sc. Microbiology)
Basic Techniques in Microbiology
Microbial Agriculture (Objective Pattern)
Practical Handbook of Microbiology
Objective Pattern on State Eligibility Test (SET) for Life Science: Guide for SET exam aspirants
F.Y.B.Sc MB 203 Microbiology Practical II: As per revised syllabus of Kavayitri Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University
Basic Techniques in Microbiology-II: Practical Handbook
S.Y.B.Sc. Microbiology (Practical Handbook) MB-303: Practical Paper-III: Kavayitribai Bahinabai Chaudhari North Maharashtra University, Jalgaon
M.Sc.I Sem II Practical IV (Microbial Enzymology, Biostatistics and Computer Applications: Sant Gagde Baba Amaravati University, Amaravati
F.Y.B.Sc. Microbiology (Practical Handbook) MB – 113: Microbiology Practical Paper: Savitribai Phule Pune University, Pune

Visit us at <https://theijms.com/about-us/>

Product Availability: United States, United Kingdom, Denmark, France, Spain, Italy, The Netherlands, Japan, Brazil, Canada, Mexico, Australia, India.

To order a product, please write us to jjmsmcqbooks@gmail.com

Contact: +91 8788383470

Vision: To transform each person into a world-class researcher, writer and publisher to sustain the universe. Mission: Book Writing and Publication Campaign

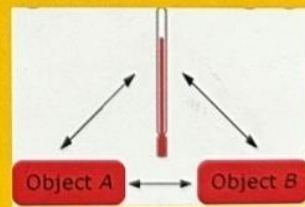
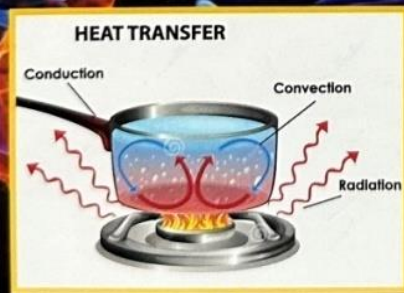
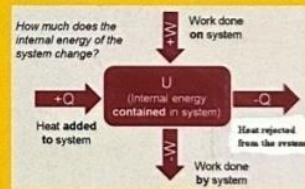
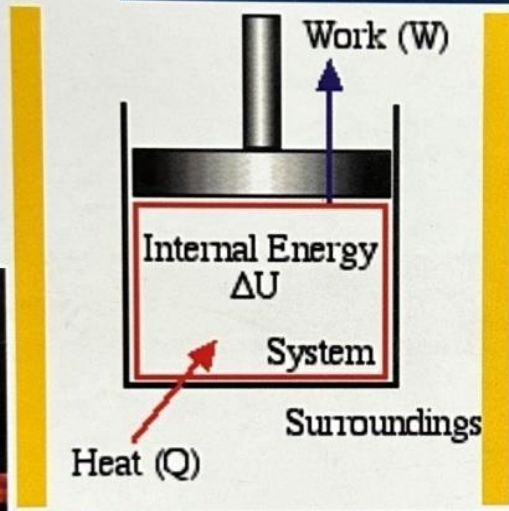

Shivani Prakashan

HEAT AND THERMODYNAMICS

B. Sc First year, First semester
Paper II
(Course Code – Phy-112)

Dr. Pradnya Ramdas Maheshmalkar

HEAT AND THERMODYNAMICS

Dr. Pradnya Ramdas Maheshmalkar

M.Sc. (Physics), Ph.D.

Assistant Professor, Mrs. K.S.K.College, Beed.

© All rights reserved to Authors

Publisher and Printers :

Vijay Tekwar,

Shivani Prakashan,

D8, Graound Floor, Pankaj Park,

Near Vitthal Mandir, Malwadi Hadapsar, Pune 411028

Contact : 9011320659

shivanipublication136@gmail.com

ISBN : 978-93-85426-728

Printed Date : November 2022

Cover Page :

Dr. Pradnya Ramdas Maheshmalkar

M.Sc. (Physics), Ph.D.

Assistant Professor, Mrs. K.S.K.College, Beed.

Price : ₹ 350/-

जागतीकीकरण आणि लोकसाहित्य

संपादक
प्राचार्य डॉ. शिवदास शिरसाठ
प्रा. डॉ. दिलीप भिसे

प्रकाशन क्रमांक - ३८२

जागतिकीकरण आणि लोकसाहित्य

संपादक : प्राचार्य डॉ. शिवदास शिरसाठ । प्रा. डॉ. दिलीप भिसे

© प्राचार्य डॉ. शिवदास शिरसाठ
अंबाजोगाई

प्रकाशन - समीक्षा पब्लिकेशन, पंढरपूर.

प्रकाशक : श्री. प्रविण अनिलराव भाकरे,
शंकर-पार्वती निवास, ढोले गल्ली, रांझणी,
ता. पंढरपूर, जि. सोलापूर - ४१३ ३०४
मो. ९६८९१४१२०१ / ८६०५५१२७४२

मुद्रक : एक्सेल प्रिंटर्स, पुणे

मुखपृष्ठ : सरदार जाधव

प्रथमावृत्ती : १६ नोव्हेंबर २०२२

अक्षरजुळणी : समीक्षा टाईपसेटर्स, पंढरपूर.

ISBN : ९७८-९३-९५७०२-४२-३

मूल्य : ३००/- रु.

समीक्षा पब्लिकेशनची सर्व पुस्तके bookganga.com या संकेतस्थळावर ऑनलाईन खरेदीसाठी उपलब्ध आहेत.

Use of Allegory in
GEORGE ORWELL'S
NOVELS

Dr. Shriman Raosaheb Tonde

USE OF ALLEGORY IN GEORGE ORWELL'S NOVELS

© **SHRIMAN RAOSAHEB TONDE**

❖ **Publisher :**

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
Limbaganesh, Dist. Beed (Maharashtra)
Pin-431126, vidyawarta@gmail.com

❖ **Printed by :**

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
Limbaganesh, Dist. Beed, Pin-431126
www.vidyawarta.com

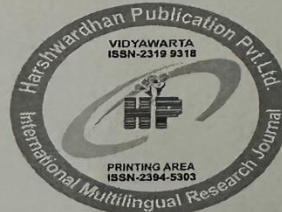
❖ **Page design & Cover :**

H. P. Office (Source by Google)

❖ **Edition: Sep. 2022**

ISBN 978-93-92584-57-2

❖ **Price : 149/ -**

All Rights Reserved, No part of this publication may be reproduced, or transmitted, in any form or by any means, electronic mechanical, recording, scanning or otherwise, without the prior written permission of the copyright owner. Responsibility for the facts stated, opinions expressed. Conclusions reached and plagiarism, If any, in this volume is entirely that of the Author. The Publisher bears no responsibility for them. What so ever. Disputes, If any shall be decided by the court at **Beed** (Maharashtra, India)

प्राचार्य डॉ. दीपा क्षीरसागर गौरवग्रंथ...

दीपस्तंभ

माननीय प्राचार्या डॉ. दीपा भारतभूषण क्षीरसागर प्रदीर्घ सेवेनंतर निवृत्त होत आहेत. त्या निमित्ताने आणि त्यांचा उचित गौरव करण्याच्या निमित्ताने एक गौरवग्रंथ येथे सिद्ध होतो आहे याचा मला आनंद आहे. डॉ. दीपा क्षीरसागर यांचं शिक्षणक्षेत्रातलं कार्य प्रदीर्घ आणि प्रभावशाली असं तर आहेच परंतु या कार्यातून त्यांनी अनेक गरजू विद्यार्थ्यांना मदत करून त्यांचं भवितव्य घडविलेलं आहे. त्यांच्या शिक्षणक्षेत्रातल्या प्रदीर्घ कर्तृत्वाच्या संदर्भात अनेकांनी या ग्रंथातून लेखन केलं आहे. या लेखनातून डॉ. दीपा क्षीरसागर यांच्या विविधांगी कर्तृत्वावर पुरेसा प्रकाश पडतो. डॉ. क्षीरसागर यांची प्रतिमा केवळ शिक्षणतज्ज्ञ म्हणून नाही. त्याबरोबरीनेच त्या प्रख्यात कवयित्री आहेत, संपादिका आहेत आणि लघुकथाकारदेखील आहेत. बीड जिल्हा ऊसतोड कामगारांचा जिल्हा म्हणून ओळखला जातो. येथून मोठ्या प्रमाणात मजूरांचे तांडे ऊसतोडणीच्या कामासाठी स्थलांतरित होतात. या मजूरांच्या कुटुंबाना अनेक समस्या भेडसावत असतात. मुलांचे अनारोग्य, त्यांची होणारी शिक्षणाची आबाळ या समस्यांच्या बरोबरीनेच ऊसतोड कामगार स्त्रियांचे लैंगिक शोषण होते, हे मोठे भीषण वास्तव समोर येते. या भीषण वास्तवाचा मागोवा घेऊन डॉ. दीपा क्षीरसागर यांनी सत्यकथांवर आधारित लघुकथासंग्रह लिहिलेला आहे. कै. विलास खोले यांच्या अभ्यासपूर्ण आणि प्रदीर्घ प्रस्तावनेत अशा स्वरूपाच्या कथा मराठी साहित्यात प्रथमच निर्माण होत आहेत असे नोंदवून गौरवपूर्ण श्रेय दिलेले आहे. डॉ. क्षीरसागर यांनी बालकवितांचे देखील संपादन केले आहे. हे संपादन अभ्यासकांसाठी उपयुक्त आहेच, परंतु सर्वसामान्य रसिकांना स्मरणरंजनाचा अभूतपूर्व आनंद देणारे सुद्धा आहे. डॉ. क्षीरसागर यांना बालकथांचे देखील संपादन करावयाचे आहे. हे काम लवकरच पूर्ण होईल अशी मला आशा वाटते. शिक्षणतज्ज्ञ, लेखिका, संपादिका, कवयित्री इतकीच त्यांची ओळख सीमित नाही कारण त्यांनी नगराध्यक्षाचे पदसुद्धा भूषविलेलं आहे. राजकारणाच्या असंवेदनशील अशा क्षेत्रातसुद्धा त्यांनी स्वतःचा वेगळा ठसा उमटविलेला आहे. अशा विविधांगाने सिद्ध झालेल्या लेखिकेच्या सेवागौरवाच्या निमित्ताने सिद्ध होणाऱ्या या ग्रंथास आणि डॉ. दीपा भारतभूषण क्षीरसागर यांच्या पुढील वाटचालीस मी आनंदपूर्वक शुभेच्छा देत आहे...

भारत सासणे

भारत सासणे

(अध्यक्ष, १५वे अखिल भारतीय साहित्य संमेलन)

ISBN 978-93-93498-21-2

9 789393 498212

f Follow us

Pay 9822939446

navinyaprakashanpune@gmail.com

प्राचार्य डॉ. दीपा क्षीरसागर गौरवग्रंथ..

दीपस्तंभ

संपादक

डॉ. विद्यासागर पाटंगणकर

कार्यकारी संपादक

© डॉ. संजय पाटील देवळाणकर

सहकार्यकारी संपादक

डॉ. राजू पाटोदकर

उपसंपादक

डॉ. रामनाथ वाढे

प्रा. सुधीर माने

डॉ. बालासाहेब कटारे

डॉ. न.पु.काळे

श्री. योगेश पवार

संपादन साहाय्य

श्री. परमेश्वर शेटे

प्रथमावृत्ती : डिसेंबर २०२२

प्रकाशक / मुद्रक

नावीन्य प्रकाशन, पुणे

मुखपृष्ठ

श्रीकृष्ण ढोरे, पुणे

ISBN 978-93-93498-21-2

स्वागतमूल्य : ३०० रूपये

दीपस्तंभ

अनुक्रमिका...

भाग - १

- १) अध्यासन : संकल्पना व स्वरूप - डॉ. सतीश बडवे, ०९
- २) गुरू बिन ग्यान... - जयदेव डोळे, १३
- ३) मूल्याधिष्ठित शिक्षण पद्धतीत प्रयोगात्मक लोककलांचे योगदान मोलाचे! - प्रा.डॉ.प्रकाश खांडगे, १७
- ४) राष्ट्रजीवनामध्ये नवचैतन्याची संजीवनी : नवे शैक्षणिक धोरण - डॉ. वि. ल. धारूकर, २३
- 5) India's New Education Policy 2020 :

Excellent Vision; Problematic Execution, -Prof. Dr. Sudhir Gavhane , 30

6) A study of the Impact of New Education

- Policy 2020 on Higher Education - Dr. Mustajeeb Khan, 34
- ७) मातृभाषा आणि शिक्षण - शशिकांत कुलथे, ४०
 - ८) उच्च शिक्षण आणि मराठी - डॉ. महेंद्र कदम, ५९
 - ९) नव्या शैक्षणिक धोरणापुढील मुलभूत प्रश्न - प्रा.डॉ.अरुंधती पाटील, ६९
 - १०) स्वायत्त महाविद्यालये : संकल्पना आणि वास्तव - डॉ.विद्यासागर पाटंगणकर, ७२
 - ११) अनुभव शिक्षणाची गरज - अभिजीत जोधळे, ७६
 - १२) नवे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० - प्रभाकर साळगावकर, ८०
 - १३) विद्रोही संत : महात्मा कबीर - डॉ. सुधाकर शेंडगे, ८३
 - १४) नारीवादी आंदोलन एवं विचार - डॉ.न.प.काळे, ९९

भाग - २

- १५) बीडचे सांस्कृतिक वैभव : डॉ. दीपाताई... - डॉ. राजू पाटोदकर, १०४
- १६) संस्काराची मायमाऊली : डॉ. दीपाताई... - प्रा. डॉ. गणेश चंदनशिवे, १०८
- १७) सांस्कृतिक दीपाताई - प्रा. डॉ. संपदा कुलकर्णी, १११
- १८) उत्साहानं सळसळणारं प्रकाशाचं झाड : दीपाताई - डॉ.सौ.उज्वला वनवे, ११३
- १९) दिव्यत्वाची जेथ प्रचिती तेथ कर माझे जुळती गुरूवर्य डॉ.दीपा मंडम - नामदेव साळुंके, ११७
- २०) सुखी रहा - मिलींद शिवणीकर, १२०
- २१) सकारात्मक विचारांचे भांडार - प्रशांत सुलाखे, १२३
- २२) सामाजिक उत्तरदायित्व आणि दीपाताई - दत्ता बारगजे, १२४
- २३) राजकारणाला दिला सुसंस्कृततेचा आयाम! डॉ.दीपाताई क्षीरसागर ! - दिलीप खिस्ती, १२५

दीपस्तंभ

३

नारीवादी आंदोलन एवं विचार

- डॉ.न.पु.काळे, बीड

प्रस्तावना:

'नारीवाद' इस शब्द में नारी के साथ 'वाद' शब्द जोड़ा गया है। लेकिन इस 'वाद' का अर्थ कोई विरोध नहीं है। इसका अर्थ यह एक विचार है; ज्यों नारी को स्वतंत्रता प्रदान करना चाहता है। पुरुष व्यवस्था द्वारा ज्यों पाबंदीया समस्त नारी जाति पर लगाई गई है उसका विरोध करके नारी को सामाजिक, शिक्षा, आर्थिक, राजनैतिक आदि क्षेत्रों में समानता के प्रदान करके नारी को एक मानव, मनुष्य के रूप में स्वीकार कर के उसके उत्कर्ष के लिए सभी द्वार को खोलना, उसे समता प्रदान करना। यह व्यापक विचार नारीवादी विचारधारा चाहती है। लैंगिक समानता को नारीवादी विचारधारा स्थापित करना चाहती है। पुरुष को जिस प्रकार सभी क्षेत्र के द्वार उन्नति के लिए खुले है। उसी प्रकार लिंगबोध के कारण नारी को जिन क्षेत्रों से दूर रखा गया है, उन सभी असमानता की श्रृंखलाओं को नारीवादी विचारधारा तोड़ना चाहती है। पुरुषों के समान ही सभी क्षेत्रों में नारी को समान अवसर मिलने चाहिए यही नारीवादी आंदोलन का एकमात्र उद्देश्य रहा है।

मातृसत्ता बनाम पितृसत्ता व्यवस्था:

समाज व्यवस्था में हमें पुरुष प्रधान व्यवस्था एवं स्त्री प्रधान व्यवस्था दिखाई देती है। पुरुष प्रधान व्यवस्था में अधिकतर अधिकार पुरुषों के पास होते हैं। मातृसत्ताक व्यवस्था में घर, गृहस्थी के अधिकार नारी के पास होते थे। वह घर की मुखिया हुआ करती थी। समयानुरूप पुरुषों ने यह सभी बागडोर अपने हाथ ले ली साथ ही सामाजिक, शिक्षा, कानून, धार्मिक, पारिवारिक आदि निर्णय प्रक्रिया से नारी को वंचित रखा गया। परिमाण स्वरूप मातृ सत्ता में जो विशेषाधिकार नारी के पास थे वे सारे पुरुष को मिले तथा नारी को पुरुषों पर निर्भर रहकर उसके कृपा का पात्र बनना पड़ा। पुरुष प्रधान व्यवस्था में नारी को दायम दर्जा दिया जाता है। यह व्यवस्था नारी को दासी, भोग्या के रूप में स्वीकार कर उसके अस्तित्व को ही अस्वीकार करती है!

दीपस्तंभ

९९

प्राचार्य डॉ. दीपा क्षीरसागर यांचे वैविध्यपूर्ण साहित्यलेखन

- डॉ. बालासाहेब कटारे, बीड

प्रस्तावना:

साधारणतः नवेदत्तरांच्या कालखंडामध्ये मराठवाड्यातील महत्त्वाच्या लेखिका म्हणून प्राचार्य डॉ. दीपा क्षीरसागर यांचे नाव समोर येताना दिसते. अध्यापन, प्रशासन, समाजकारण, राजकारण, कला, संगीत, नाट्य, क्रीडा अशा अनेक क्षेत्रात त्यांनी दिलेले योगदान अत्यंत मौलिक स्वरूपाचे आहे. मराठी साहित्यातील सुप्रसिद्ध लेखिका तथा अत्यंत संवेदनशील कवयित्री स्वर्गीय सुहासिनी इलेंकर या दीपा क्षीरसागर यांच्या आई होत्या. स्वाभाविकपणे आईकडून मिळालेले लेखनसंस्कार आत्मसात करून दीपा क्षीरसागर यांनी अनेक वैविध्यपूर्ण ग्रंथांचे लेखन केलेले दिसते. 'संत ज्ञानेश्वर आणि संत मीराबाई यांची मथुराभक्ती', 'इवलेसे रोप लाविलेले द्वारी', 'आकाश', 'कॉलेज कॅम्पस', 'रंगवेध', 'आई मराठी कवितेतील', 'मागे वळून पाहताना', 'प्रवास उजळणाऱ्या वाटा' झालेले मोकळे 'मैत्र जीवाने' 'शब्दसागर अक्षरजागर', 'चिऊताई चिऊताई दार उघड', 'झुंज तिची पाचटाशी', यासारखे महत्त्वाचे ग्रंथ आणि वेगवेगळ्या निमित्ताने प्रकाशित करण्यात आलेल्या महत्त्वपूर्ण स्मरणिकांचे संपादन आदी ग्रंथांचा त्यात समावेश होतो.

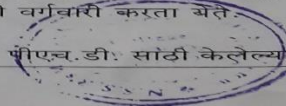
दीपा क्षीरसागर यांच्या एकूण लेखनाचा विचार करू जाता संशोधनात्मक स्वरूपाचे लेखन, व्यक्तिचित्रणात्मक लेखन, राजकीय अनुभवकथन करणारे लेखन, सामाजिक जाणिवेतून केलेले लेखन, स्वतंत्र चिंतनात्मक पातळीवरून केलेले लेखन, काही शब्दांकने, वैविध्यपूर्ण आणि अस्पृशित विषयांवरील संकलने आणि संपादने अशी त्याची वर्गवारी करता येते.

संशोधनात्मक स्वरूपाचे लेखन :

दीपा क्षीरसागर यांच्या लेखनाची सुरुवात खऱ्या अर्थाने त्यांच्या पीएच.डी. साठी केलेल्या

दीपस्तंभ

१४६

प्राचार्य डॉ. दीपा क्षीरसागर गौरवग्रंथ...

दीपस्तंभ

मराठी रंगभूमी आणि आजचे वर्तमान

डॉ. सतीशा पावडे
मुख्य संपादक

डॉ. भूमिका वानखडे
कार्यकारी संपादक

डॉ. पी. जी. रोहणकर
प्राचार्य तथा प्रबंध संपादक

द्यर्घसत्र : संयोजक

जगदंब महाविद्यालय

अचलपूर शहर

4/20/23, 4:32 PM

7/0/0

CERTIFICATE OF PUBLICATION

This is to certify that the chapter entitled
IMPACT OF TECHNOLOGY ON ENVIRONMENT

Authored by
SIRSAT P. B.

P. G. Department of Zoology, Mrs. K. S. K. College, Beed

Has been published in ISBN - 978-93-5813-132-1 Edited Book Entitled
"INTERDISCIPLINARY APPROACHES AND STRATEGIES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT"
on 15/04/2023

PUBLISHED BY
DR. ERVATH MURBHE

QUARTERLY RESEARCH JOURNAL RELATED TO HIGHER EDUCATION FOR ALL SUBJECT

KESONA REPORT

Quarterly

ISSUE - IV

Feb - 2023

Rs.100/-

:: SPECIAL ISSUE ::
National Conference on
"Status of Women in India"
SWIHSS - 2023
13 FEBRUARY-2023

-: Editor :-

Dr. Deepa Bharatbhushan Kshirsagar

डॉ. दुष्यंता शकुंतला देविदास रामटेके

M.Sc.(Industrial Chemistry),

M.P.A. (Acting), Ph.D. (Dramatics),

Net (Performing Arts)

M.B.A (Human Resources)

सहयोगी प्राध्यापक, नाट्यशास्त्र विभाग

सौ. के. एम. के. महाविद्यालय, बीड

अभिनय कला आणि सराव

प्रा.डॉ.दुष्यंता रामटेके

- ✦ शैक्षणिक रंगभूमीच्या माध्यमातून अनेक विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन
UGC मान्यताप्राप्त लघुशोध प्रबंध पूर्ण २०१६
अनेक आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय आणि राज्यस्तरीय; परिषद, चर्चासत्र मध्ये सहभाग आणि
आतापर्यंत ५८ सशोधन पत्र प्रकाशित
- ✦ सामाजिक कार्याची आवड आणि मनोरंजातून प्रबोधन यावर विशेष भर
- ✦ अनेक सामाजिक विषयावर पथनाट्यांच्या माध्यमातून सामाजिक जनजागृती चे कार्य
- ✦ महिला विषयक जनजागृती मध्ये विशेष कार्य
- ✦ जेष्ठ नागरिकांसाठी दृश्यां सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन
- ✦ दृश्यां बालनाट्य प्रिविराचे आयोजन
- ✦ प्रसिद्ध कला मंच चंद्रपूर तर्फे नाट्यरत्न पुरस्काराने सन्मानित २००७
लोकमत सखी मंचतर्फे बीड जिल्ह्यातील सांस्कृतिक क्षेत्रात उत्कृष्ट काम केल्याचा
युमन अचिव्ह अर्वाई २०१८
- ✦ लोकमत सखी मंचतर्फे माटवाड्यातील सांस्कृतिक क्षेत्रात उत्कृष्ट काम केल्याचा
युमन अचिव्ह अर्वाई २०२१
- ✦ पदापाणी प्रतिष्ठान तर्फे आदर्श शिक्षक पुरस्कार २०२२
- ✦ नाईट स्क्राफ्ट प्रॉडक्शन लुधियाना, पंजाब तर्फे इन्पयारिंग एज्युकेटर इन ड्रामॅटिक्स
पुरस्कार २०२१
- ✦ आयुष फॅाडेशन तर्फे एज्युकेटर अर्वाई २०२२ ने सन्मानित
- ✦ नमस्ते इंडिया फाउंडेशन गोवा तर्फे ह्युमन राइट्स आंबेमेडर ने सन्मानित २०२१
- ✦ टीप भागपत, उत्तरप्रदेश तर्फे एक्सट्रा ऑर्डिनेरी चेंब मेकर्स ऑफ द इयर २०२१ अर्वाई
- ✦ नमस्ते इंडिया फाउंडेशन तर्फे नीफ ग्राहड ऑफ द नेशन अर्वाई २०२१ मे सन्मानित
- ✦ युमन लीड २०३० तर्फे युमन ट्रान्सफॉर्मिंग नेशन अर्वाई २०२२ ने सन्मानित.
- ✦ याशिवाय नाटकाचे दिग्दर्शन व अभिनय आणि अनेक स्पधामधून सहभाग आणि
अभिनय, दिग्दर्शन, आणि बॅकस्टेज चे पुरस्कार प्राप्त (त्यामध्ये युवक महोत्सव,
अल्फा करंडक, पु.ल. देशपांडे, सकाल महाकरंडक, ACN चषक, लातूर
फेस्टिव्हल, संबोधी, जनरंग एंकेडमी, बॅंडे स्पधा, महापौर चषक, इ. चा समावेश)
- ✦ युवक महोत्सवात महाविद्यालयातील संघप्रमुख
- ✦ महाविद्यालयातील स्नेहसंमेलनातील सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन
- ✦ महाविद्यालयात अनेक समित्यांच्या मार्फत कार्यक्रमाचे आयोजन

 NEW MAN
PUBLICATION
www.newmanpublication.com

₹ 240/-
ISBN: 978-81-19718-11-5

9 788119 718115

ISBN: 978-81-19718-11-5

Title: Abhinay Kala Ani Sarav

Author: Dr Dushyanta Ramteke

Mob. 9767355294

Copyright © Author

First Edition: 13 Oct. 2022

Price: Rs 240/-

Published by

Dr Kalyan Gangarde
for New Man Publication,
104-A, Shivram Nagar, Parbhani - 431401.
Mob. + 91 8329000732
Email: nmpublication@gmail.com
www.newmanpublication.com

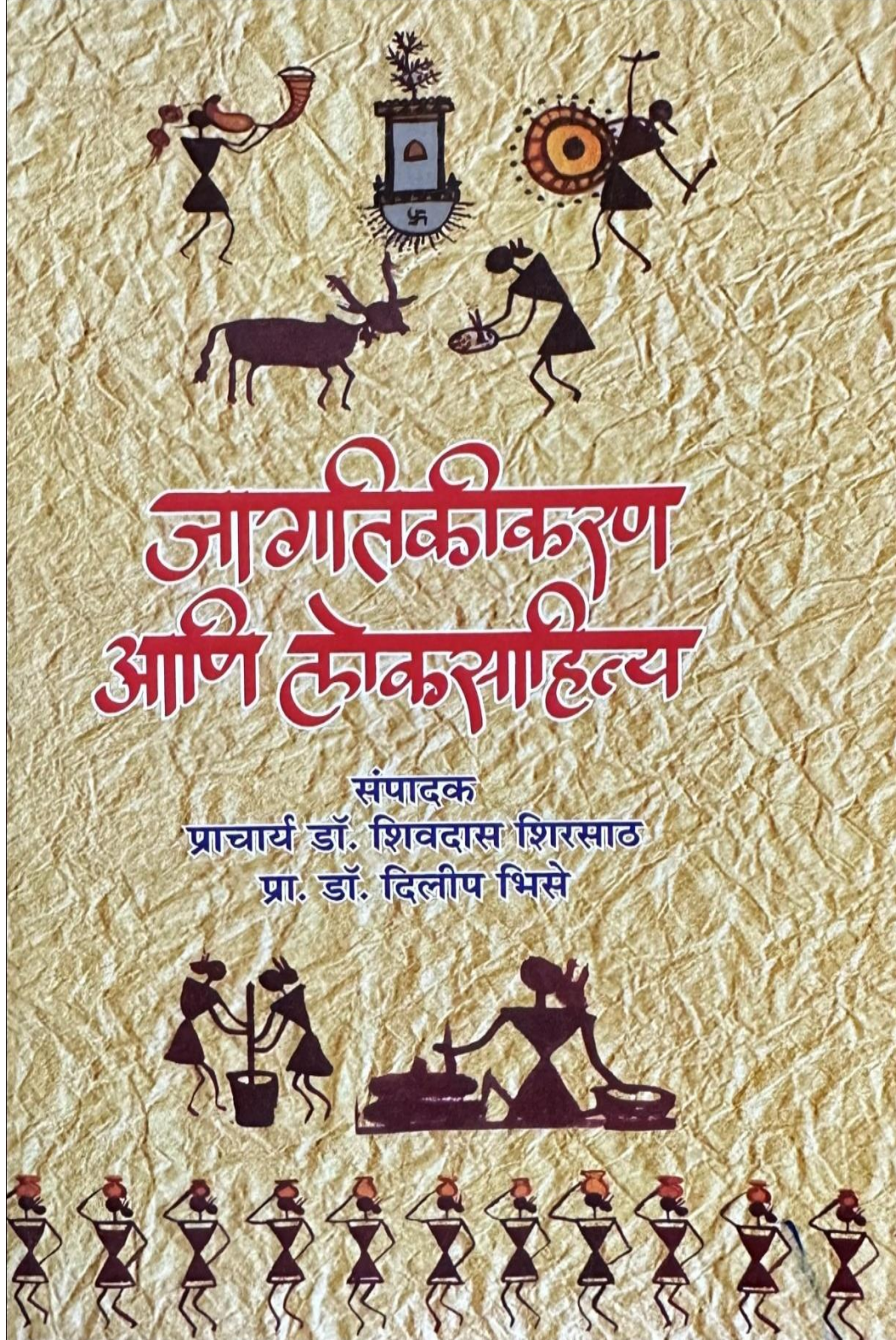
Printed at

Snehal Printers and Book Binders,
104-A, Shivram Nagar – 431401
Mob. + 91 9730721393

Typesetting and Cover

Seema Zade, Parbhani

All rights reserved. No material may otherwise be copied, modified, published or distributed without the prior written permission of the Publisher and copyright owner

जागतिकीकरण आणि लोकसाहित्य

संपादक
प्राचार्य डॉ. शिवदास शिरसाठ
प्रा. डॉ. दिलीप भिसे

प्रकाशन क्रमांक - ३८२

जागतिकीकरण आणि लोकसाहित्य

संपादक : प्राचार्य डॉ. शिवदास शिरसाठ । प्रा. डॉ. दिलीप भिसे

© प्राचार्य डॉ. शिवदास शिरसाठ
अंबाजोगाई

प्रकाशन - समीक्षा पब्लिकेशन, पंढरपूर.

प्रकाशक : श्री. प्रविण अनिलराव भाकरे,
शंकर-पार्वती निवास, ढोले गल्ली, रांझणी,
ता. पंढरपूर, जि. सोलापूर - ४१३ ३०४
मो. ९६८९१४१२०१ / ८६०५५१२७४२

मुद्रक : एक्सेल प्रिंटर्स, पुणे

मुखपृष्ठ : सरदार जाधव

प्रथमावृत्ती : १६ नोव्हेंबर २०२२

अक्षरजुळणी : समीक्षा टाईपसेटर्स, पंढरपूर.

ISBN : ९७८-९३-९५७०२-४२-३

मूल्य : ३००/- रु.

समीक्षा पब्लिकेशनची सर्व पुस्तके bookganga.com या संकेतस्थळावर ऑनलाईन खरेदीसाठी उपलब्ध आहेत.

२८. पशुपालक भटक्या जाती जमातीचे सामाजिक - सांस्कृतिक अनुबंध । १७९
- प्रा. डॉ. रामनाथ गंगाधर वाडे
२९. लोकसाहित्य : उद्गम, अर्थ व विकास । १८५
- वीणा विष्णू केरीकर
३०. स्त्रियांच्या लोकसाहित्याचे स्वरूप । १९१
- प्रा. विद्या चं. मांडवेकर
३१. लोककलावंतांच्या कलाविष्काराचे स्वरूप । १९७
- डॉ. सरला गोरे / सावकारे
३२. लोकसाहित्यातील पंजाबी स्त्री साहित्यिकांचे दर्शन । २०४
- कल्पना र. देवरे, प्रा. डॉ. प्रमोद गंगाधर आंबेकर
३३. लोकसंस्कृतीतील उपासक । २१४
- डॉ. शिवदास झेड. शिरसाठ, बाबासाहेब सखाराम माने
३४. लोकसाहित्याच्या अभ्यासाचे महत्त्व । २१८
- डॉ. मोरे संगीता
३५. लोकसाहित्याच्या अभ्यासाची गरज । २२३
- प्रा. दिलीप भिसे, श्री. किशोर भगत
३६. लोकसाहित्याच्या अभ्यासाचे समाज जीवनातील महत्त्व । २२७
- डॉ. राजाभाऊ बंकटराव भगत, डॉ. संजयकुमार हनुमंतराव जाधव
३७. लोकसाहित्य : स्वरूप, समस्या आणि भवितव्य । २३२
- संभाजी गौतम पटाईत
३८. लोकसाहित्याचे भवितव्य । २४१
- सुप्रिया गणपतराव गडलवाड
३९. लोकसाहित्याचे स्वरूप । २४५
- काजगुंडे हनुमंत महादेव
४०. लोकसाहित्य : उगम अर्थ व स्वरूप । २५०
- प्रा. दिलीप ज्ञा. भिसे, सतिश अनंता तुपसर्भिंद्रे
४१. लोकसाहित्याच्या अभ्यासाचे महत्त्व । २५७
- अंजली विठ्ठलराव मुसांडे

उजळ्ळवया आलो वाटा

विश्वात्मक मंत साहित्य संमेलन

ईश्वरनिष्ठांची सांदिच्याकी

संपादक

ह.भ.प.मदन महाराज गोसावी

- गंगाखेड परिसरातील संत परंपरा : प्रा. बी. आर. दहिफळे । ४२५
- संत भीमा भोईचे जीवन व वाङ्मयीन कार्ये : प्रा. डॉ. रामनाथ गंगाधर वाढे । ४३३
- वैराग्य महामेरू : श्री संत राका कुंभार : सोमनाथ मोरे । ४३६
- आद्य संत श्री भोजलिंग काका : विनय देव । ४४१
- आधुनिक काळात संतसाहित्याची यथार्थता : प्रा. डॉ. अनिल व्यंकटराव मुंढे । ४५०
- अस्वस्थ वर्तमानात महात्मा बसवेश्वरांचा संदेश : डॉ. रवींद्र बेम्बरे । ४५५
- संत तुकारामांच्या अभंगातील कृषिनिष्ठ जाणिवा : प्रा. डॉ. ज्ञानेश्वर महादू गाडे । ४५९
- विज्ञान आणि संतसाहित्य : एक अनुबंध : प्रा. डॉ. संगिता चंद्रात्रे । ४६५
- मानसिक आरोग्य संवर्धनात संतांची भूमिका : डॉ. प्रमोद रामकृष्ण कुमावत । ४७७
- व्यवस्थापनाचे गुरू - श्री समर्थ रामदास : डॉ. ऋता देशमुख-खापर्डे । ४८२
- संत तुकाराम : एक अनुभवविश्व : कविता साळुंके । ४९१
- प्रपंच आणि अध्यात्म : प्रा. डॉ. सुनील गणपत घनकुटे । ४९६
- वारकरी संप्रदाय व वारी - एक दृष्टिक्षेप : ह. भ. प. पंकजमहाराज गावडे । ५०१
- अध्यात्म - आरंभाचा शोध : भास्कर हांडे । ५०५

संस्कृत विभाग :

- श्रीशंकराचार्यस्य स्तोत्र सामाजिक प्रासंगिकता : डॉ. भाग्यश्री सुधीर भलवतकर । ५१०
- श्रीमद्भागवत् तथा संत-ज्ञानेश्वराणाम् वैचारिक-अनुबन्धः : डॉ. अखिलेश शर्मा । ५१६
- श्रीज्ञानदेवस्यकाव्यकृतीनां फलश्रुतिः तथा अमृतानुभवदृष्ट्या
मायावाद-चिद्विलासवादयोः समन्वयः : डॉ. गजाननः वामनरावः आंभोरे । ५२२
- ग्रामगीतामृते वर्णितं मानवताधर्मस्योपादेयता : डॉ. मञ्जुश्री श्रीपादः नेव्हलः । ५२५

हिंदी विभाग :

- कबीर और संत ज्ञानेश्वर के काव्य में अभिव्यक्त लोकमंगल की चेतना :
सुनील बाबुराव कुलकर्णी उर्फ देशगव्हाणकर । ५३२
- पग घुंघरू बांध मीरा नाची रे : डॉ. लोपामुद्रा सदाशिवराव बनसोडे । ५३६
- गोस्वामी तुलसीदास कृत रामचरितमानस में मानवी मूल्य :
प्रा. डॉ. दत्तात्रय लक्ष्मण येडले । ५४०

विश्वात्मक संत साहित्य संमेलन २०२२, कोल्हापूर

उजळावया आलो वाटा

Ujalavaya Aalo Wata

प्रकाशन क्रमांक : ४००

ISBN : 978-81-952819-9-2

©

अमरवाणी इव्हेंट्स फाऊंडेशन

भक्ती मंदिर, तिवारी इस्टेट, पाचपाखाडी, ठाणे ४००६०२

९८२०४१८३९०/९०११००१००

Email : amarwanievents@gmail.com

◆

प्रकाशक

सुनिताराजे पवार

संस्कृती प्रकाशन

६८८, नारायण पेठ, अप्पा बळवंत चौक, पुणे - ४११ ०३०

फोन : ०२०-२४४९७३४३ मोबाइल : ९८२३०६८२९२

Email : sanskrutiprakashan@yahoo.com

www.sanskrutiprakashan.com

मुखपृष्ठ

संदिप दिनेश घोडके

मांडणी

अमृता खेतमर । प्रदीप खेतमर

आर्ट अॅडव्हर्टायझिंग, पुणे

मुद्रित शोधन

मराठी विभाग : आर्ट अॅडव्हर्टायझिंग

संस्कृत विभाग : डॉ. संगिता चंद्रात्रे । डॉ. भाग्यश्री भलवतकर

हिंदी विभाग : डॉ. मीरा निचळे

इंग्रजी विभाग : डॉ. अच्युत दाणी

मुद्रक

एस. एस. प्रिंटर्स

मूल्य

रुपये ९०० फक्त

(या ग्रंथात प्रकाशित झालेल्या मतं-विचारांशी संपादक, प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही.)

Dr. R. G. Wadhe.

जागतिकीकरण आणि लोकसाहित्य

संपादक
प्राचार्य डॉ. शिवदास शिरसाठ प्रा. डॉ. दिलीप भिसे

पशुपालक भटक्या जाती जमातीचे सामाजिक सांस्कृतिक अनुबंध

प्रा. डॉ. रामनाथन गंगाधर वाढे
मराठी विभाग
सी. के.एस.के. महाविद्यालय, बीड

वेदकाळापासून पशुपालन करणाऱ्या भटक्या आदिवासी जाती जमातीची विपूल संख्या भारतातील विविध राज्यांत आहे. यापैकी गोपाळ, गोळा, गवळी या व यांच्या जाती-उपजातींची संख्या खूप जास्त प्रमाणात असून या जमातीत परस्पर रोटी व्यवहार होतो. परंतु बेटी व्यवहार होत नाही. या जमातींचा प्रमुख व्यवसाय म्हणजे पशुपालन करणे, पशुंचा व्यापार दुधाचा व्यावसाय, डोंगरन्यात शेळी, मेंढी, पालन करणे दुध व पशुंचा व्यापार करणे असे व्यवसाय असले तरी या लोकांना विशिष्ट असे एकच नाव, ओळख राहिलेली नाही. महाराष्ट्रात व देशाच्या विविध राज्यातून हा समाज आलेला आहे. तसेच काही पशुपालन करणाऱ्या जमाती मुळ महाराष्ट्रातील आहे. या सर्व पशुपालक भटक्या जाती व तत्सम जमातींचा अभ्यास संशोधन काही प्रमाणात प्रा. डॉ. प्रभाकर मांडे प्राचार्य डॉ. धोंडीराम वाडकर प्रसिध्द लेखक व सशोधक के. ओ. गिन्हे यांनी या जमातीचा सामाजिक, सांस्कृतिक अनुबंधच्या माध्यमातून गोपाळ, गाळा गवळी, तत्सम जमाती यांचे लोकजीवन पध्दती परंपरा, जात पंचायत विवाह, देवदेवता परसिर, श्रध्दा, अंधश्रध्दा यांच्या माध्यमातून लेखन संशोधन केले आहे.

प्राचार्य डॉ. धोंडीराम वाडकर हे गोळा जमातीचे आहेत त्यांनी गोळा जमातीचा लोकसाहित्य आणि लोकजीवनाचा सखोल अभ्यास केलेला आहे. त्यामुळे गोपाळ गोळा गवळी आणि पशुपालन करणाऱ्या आणि दुध व्यवसायासंबंधी व्यवसाय करणाऱ्या एकूण ३६ तत्सम जमातीचा सखोल अभ्यासत्यांचा आहे. त्यांनी पशुपालन भटक्या जमातीचे जीवनमान एक तौलनिक अभ्यास हा गोपाळ, गोळा गवळी व तत्सम जमातीचा तुलनात्मक अभ्यास लघुशोध प्रकल्पाच्या माध्यातून अतिशय चांगला मार्गदर्शक स्वरूपात मांडला असून या पशुपालक जमातीचा व तत्सम जमातीचा सामाजिक, सांस्कृतिक अनुबंध कसा आहे याचा शोध याठिकाणी घेण्याचा प्रयत्न केला जात आहे.

भारत हा कृषीप्रधान देश असून या देशात मानवी जीवनाच्या विकासाच्या प्रारंभीच्या काळी म्हणजे शेती हा व्यवसाय प्रमुख असण्याच्या प्रारंभी, रामायण,

जागतिकीकरण आणि लोकसाहित्य । १७९

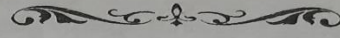
विश्वात्मक संत साहित्य संमेलन २०२२
कोल्हापूर

उजवावया
आले
वाटा

मुख्य संपादक
डॉ. व. प. च्या. डॉ. मदन महाराज गोसावी
संपादक
प्रा. डॉ. प्रकाश खांडने । प्रा. डॉ. वर्षा पटारे-तोडमल । संपादक नाईकडे

संत भीमा भोईचे जीवन व वाङ्मयीन कार्ये

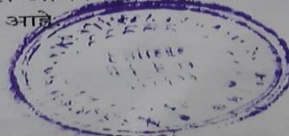

प्रा. डॉ. रामनाथ गंगाधर वाढे

मूर्तीमध्ये आत्मा नाही, मग मानवाचा आत्मा कसा शांत होईल? ज्याने निर्माण केले त्याच परमेश्वराची भक्ती, पूजा करावी. त्यामुळे निर्जीव मूर्तीची पूजा करू नये, असे संत भीमा भोई वारंवार सांगतात. मानवाच्या असंस्कारामुळे जगाचा नाश होत आहे. सुखदुःख परमेश्वराने निर्माण केले तर निवारणही तोच करेल, ही भावना त्यांनी व्यक्त केली आहे. कल्पना ही भावना ते महत्त्वाची मानतात. आत्मशुद्धीकरण महत्त्वाचे आहे, हे ते मानतात. संत भीमा भोई यांनी, 'स्तुतिचिंतामणी', 'कौतिसा', 'मधुचक्र ब्रह्मनिरुपणगीता', 'भजनमाला' लिहिली आहे. त्याचे भाषांतर मराठी अभ्यासकांनी केले आहे. त्यातील काही रचनाही परमेश्वर, भक्ती, आचरण पद्धती परमेश्वर स्वरूप यांवर प्रकाश टाकतात.

संत भीमा भोई यांच्या संदर्भात खूपच कमी माहिती मिळते. संत भीमा भोई यांचे जन्मगाव, बालपण, शिक्षण, आई-वडील त्यांचे आंधळेपणा यासंबंधी दंतकथा आहेत. संत भीमा भोई महिमा पंथ, महिमा धर्माचे उपदेशक होते. त्यांचा जन्म ओरिसातील 'कोंढ' या आदिवासी जमातीपैकी आहे. यासंबंधी एक दंतकथा आहे. गुरुवारी या 'कोंढ' जोडप्याला भीमा तलाव, नदी तीरावर 'बालक' सापडले ते भीमा भोई होय. तर काही लोक ओरिसातील संबळपूरच्या आसपासच्या प्रदेशात भीमा भोई यांचा जन्म झाला असावा, तर आणखी कुणी त्यांचे जन्मगाव काकडपारा मानतात. मुळात त्यांचे जन्मगाव, आईवडील, त्यांचे बाळपणीचे आंधळेपणा या संबंधी अनेक दंतकथा परिसरात प्रचलित आहेत. संत भीमा भोई यांचा जन्म २५ मे १८५० रोजी झाला, असे मानले जाते. ते जन्मतः आंधळे नसावेत. लहानपणी त्यांना लेखन, वाचन येत असावे; परंतु तरुणपणी ते अंध झाले असावेत.

भीमा भोई एका भटक्या कुंभीपती या कीर्तनकाराच्या सहवासात आला आणि महिमापंथाकडे आकर्षण होऊन किंवा प्रभावामुळे कुंभीपती यांच्या सहवासामुळे आलेख धर्माच्या नव्या प्रकाराचा गुरू बनला. ते 'कोंढ'सारख्या हीन जातीत जन्मलेले अभिनव धर्माचे प्रवर्तक बनले. या नव्या महिमा धर्म पंथाने जातिव्यवस्था आणि मूर्तिपूजा झुगारून दिली आहे.

उजवावया आले वाटा । ४३३

Viscosity deviations ($\Delta\eta$) of propionaldehyde with n-propanol at temperatures- 298.15, 308.15 and 318.15 K

Satish B. Mauluge¹, Pandit R. Khakre²
Mrs. K.S.K. Arts, Science and Commerce College, Beed. (MS)
Mail id: satishmauluge@gmail.com

Abstract: Binary excess molar volumes, excess free energies of activation of viscous flow ΔG^{*E} and viscosity deviations of propionaldehyde with n-propanol are determined by measuring densities and viscosities over the range of all compositions at three temperatures 298.15, 308.15 and 318.15 K. Other thermodynamic parameters like molar volumes V_m and excess free energies of activation of viscous flow ΔG^{*E} of these binary mixtures are also estimated by using the experimental data. All estimated values of these properties are correlated using the Redlich-Kister polynomial equation to obtain their coefficients and standard deviations. It is that in all cases the experimental data obtained fitted with the values correlated by the corresponding model very well. The molecular interactions existing between the component molecules have also been discussed in this paper.

Key words: Excess molar volume, Viscosity deviation and excess free energies of activation of viscous

Abstract Id- ICMNSA2023/A-04

Preparation and Characterization of Copper Oxide Nanofluids for Heat Transfer Application

S. S. Raut^{1*}, A. A. Wadewale², S. V. Kshirsagar³, K. M. Jadhav³

¹K. S. K. College, Beed -431112

²Devdari College, Aurangabad 431004 (M.S.).

³University Department of Basic and Applied Sciences, MCM University Aurangabad 431003 (M.S.).

*Corresponding author: raut.shivaji@rediffmail.com

Abstract: In the present work copper oxide (CuO) nanoparticles were prepared by well-known sol-gel auto combustion method. The as prepared powder of CuO was annealed at 600°C for 6 h to remove the water content and impurities if any present. X-ray diffraction pattern was employed to study the crystal structure and phase analysis. X-ray diffraction pattern and their analysis confirm that CuO nanoparticles possesses single phase monoclinic structure. The crystallite size determined from Debye Scherrer formula was obtained to be 32 nm. The lattice constant calculated from XRD data is found to be in the reported range. The prepared CuO nanoparticles were dispersed in deionised water and ethylene glycol mixture in the 1:1 ratio to make a nanofluid. The thermal conductivity measurement for different volume fraction of the nanofluid shows that enhancement in thermal conductivity with increasing volume fraction. The stability of the prepared nanofluid was verified through zeta potential study. The obtained results on copper oxide nano-fluid are useful for heat transfer applications.

Keywords: CuO nanoparticles, XRD, Sol-gel auto combustion, Nanofluid, Thermal conductivity, Zeta Potential

Keywords – Cobalt ferrite, Sol-gel autocombustion, Debye temperature, Elastic moduli, Elastic wave velocities.

ICNHMSN-P-53

Glycine-assisted Synthesis of Nanocrystalline Cobalt Ferrite Nanoparticles

Rupesh Y. Kokate^{1*}, Shivaji Raut², Swapnil A. Jadhav³, S. V. Kshirsagar³

¹Dept. of Physics, Shri. Mahadevrao patil mahavidyalaya, Murum, Tq. Omernagar, Dist. Osmanabad-413606. (MS), India.

²Department of Physics, Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad-431004 (MS), India

³Department of physics, Mrs. K.S.K. college, Beed-431122 (MS), India., *Corresponding author:

krupesh748@gmail.com

Abstract

Nanoparticles of CoFe_2O_4 are synthesized by sol-gel auto combustion method using glycine as fuels with corresponding metal nitrates. The prepared samples were characterized by advanced analysis techniques such as XRD, FT-IR, dielectric properties. Pure phase formation of cobalt ferrite with cubic spinel structure was observed for all the samples in X-ray diffraction patterns. The average crystallite size, lattice parameter were calculated from XRD data. FT-IR analysis shows the presence of two expected bands in the frequency attributed to metal-O stretching vibration in tetrahedral site of spinel structure and other parameter like force constant, Debye temperature, the elastic stiffness constant also calculated. Dielectric properties like dielectric constant and dielectric loss tangent was investigated using LCR-Q meter method at varying frequencies. Both dielectric constant and dielectric loss tangent decreases with increasing frequencies.

Keywords: CoFe_2O_4 , combustion method, XRD, FT-IR, Dielectric properties.

KEYWORDS: *Oreochromis mossambicus*

AF-96

Threat to local fish fauna due to invasive species *Oreochromis mossambicus* in two districts of Marathwada region.

Mr. Somnath B. Choure¹, Ms. Shravani C², Dr. Anil N. Shelke³.

¹Department of Zoology, Mrs. K. S. K. College Beed (MS) India

²Department of Zoology, Devgiri College, Aurangabad. (MS) India.

³Department of Zoology, Mrs. K. S. K. College Beed (MS) India.

Email:- somchoure27@gmail.com

Abstract:-

This study depicts the menace caused by the invasive species of *Oreochromis mossambicus* on local fish fauna like *Mrigal*, *Catla catla*, *Mystus cavasius*, etc. This fish is indigenous to southeast Africa but introduced in India from Thailand and Shrilanka. This species currently exists in at least 114 countries and found to be very harmful to the local fauna. The present study was done by sampling method. The percentage of population found investigated in the local lakes and reservoirs like Nagapur Lake, Majalgaon Lake, and Nathsagar Paithan Lake. This species *Oreochromis mossambicus* now occupies 55% of fish fauna in Nagapur Dam, 40% of fish fauna in Majalgaon Dam and 38.80% of fish fauna in Nathsagar Paithan Dam.

Keywords:- Invasive species, *Oreochromis mossambicus*, Tilapia,

88

International Conference on New Horizons in Materials Science and Nanotechnology-2022

ICNHMSN-P-56

Wet chemical, low temperature synthesis and structural characterization of copper oxide (CuO) nanoparticles

S. S. Raut^{1*}, Vishnu Shinde², S.P. Jadhav³, S. V. Kshirsagar¹

¹Mrs. K. S. K. College, Beed -431112

²Shivaji College Omerga, Osmanabad (M.S.)

³Adarsh College, Omerga, Osmanabad (M.S.)

*Corresponding author: raut.shivaji@rediffmail.com

Abstract

In the present work, copper oxide (CuO) nanoparticles have been synthesized using wet chemical temperature sol-gel auto combustion method using citric acid as fuel. The as prepared nanoparticles were sintered for 600°C for 5h in a muffle furnace. X-ray diffraction technique (XRD) was used to investigate the phase purity and for determination of crystal structure. Room temperature XRD pattern analysed by means of Origin software. Single phase formation along with nanocrystalline nature was confirmed through X-ray diffraction analysis. The sintered powder is used to prepare nanofluid. Water and ethylene glycols are used as a base fluid to prepare nanofluid. The prepared nanofluid showed good dispersion stability which is useful for heat transfer application.

Keywords: Copper oxide, Wet chemical synthesis, Nanofluid, X-ray diffraction

ICNHMSN-P-57

National Conference on Revolutionary Perceptions in Science and Technology (RPST-2023)
10th and 11th April 2023

Synthesis, Characterization and Thermal behavior of Mixed ligand complexes of Mn(II) and Fe(II) Metals with L-Amino acids and 5-Chloro-8-hydroxyquinoline as ligands

Sonaji V. Gayakwad and Pandit R. Khakre

Dept of chemistry, Mrs. K.S.K. College Beed.

Email: sonajivg@gmail.com

Abstract: The organic ligand contains nitrogen, oxygen and carboxylic acid groups were used for the synthesis of mixed ligand chelated complexes. Mixed ligand complexes of Manganese (II) and Ferrous (II), metals with L-amino acids and 5-Chloro-8-hydroxyquinoline as ligands. The synthesized mixed ligand complexes were characterized by, UV- visible spectroscopy, measurements, micro elemental analysis, electrochemical molar conductivity, solubility and the thermal behavior of synthesized complexes were characterized using TGA (Thermo gravimetric analysis), DTA (Differential thermal analysis) methods. The complexes are of (1:1:1) (Metal:5-Chloro-8-HQ: Aminoacids) Stoichiometry. The structural analysis indicates a six co-ordinated [M(Amino acid)(5-Chloro-8-HQ)] mixed ligand complexes having distorted octahedral arrangement of bidentate ligand molecules around the central metal atoms in complexes. The magnetic properties were determined by using Gouy balance method. The magnetic moment was found to be in between 3.20 BM to 4.88 BM. This value is calculated by using spin only formula. The weight loss is occurring after 200°C temperature indicates all the complexes are thermally more stable.

Keywords: 5-Chloro-8-hydroxyquinoline, Manganese, ferrous etc.

L-Alanine,

L-Phenylalanine,

Abstract Id- ICMSNSA2023/A-03

Preparation and Characterization of Indium and Aluminum doped Cobalt Spinel Ferrite

Rupesh Y. Kokate¹, Yogesh Ubale², S. V. Kshirsagar³, K.M. Jadhav⁴

¹Department of Physics, Shri. Madhavrao Patil Mahavidyalaya, Murum, Osmanabad-413606 (MS), India,

²Department of Physics, Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad-431004 (MS), India

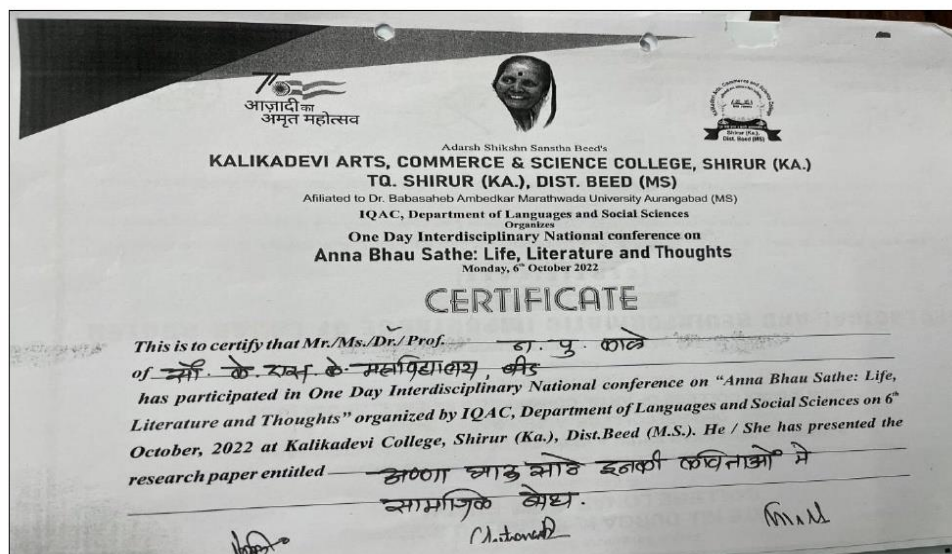
³Department of physics, Mrs. K.S.K. college, Beed-431122 (MS), India.

⁴Department of Physics MGM University Aurangabad -431004 (M.S.) India.

Corresponding author: kropesh174@gmail.com

Abstract: Indium and aluminum co-doped cobalt spinel ferrite ($\text{CoFe}_{2-x}\text{In}_{1/2}\text{Al}_{1/2}\text{O}_4$) for $x = 0.2$, $x = 0.4$ and $x = 0.6$ nanoparticles were synthesized by sol-gel auto combustion method using glycine as a fuel. The prepared nanoparticles were annealed at a temperature of 600°C for 5 h. These annealed nanoparticles are used to characterize by XRD and FT-IR. XRD analysis confirms the single phase and cubic crystal structure of all prepared nanoparticles. Here, we report the structural and infrared properties of pure cobalt ferrite and In-Al co-doped cobalt ferrite ($x = 0.2$). The crystallite size calculated by using Debye-Scherrer formula is of the order of 22nm and 24 nm respectively for pure and co-doped sample. The lattice constant of the pure cobalt ferrite matches well with the reported values and increases after co-doping of In-Al. FT-IR study of pure and In-Al doped cobalt spinel ferrite exhibit the of expected bands in the frequency attributed to metal-O stretching vibration in tetrahedral site of spinel structure and chemical, structural analysis, force constant, Debye temperature, the elastic stiffness constant is also studied with this technique.

Keywords: CoFe_2O_4 , sol-gel auto combustion method, XRD, FT-IR, Debye temperature.

अण्णा भाऊ साठे इनकी कविताओं में सामाजिक बोध

डॉ. न.पू. काळे,
सहा. प्राध्यापक, हिंदी विभाग,
सी. के. एस. के. महाविद्यालय, बीड-431122

प्रस्तावना :

लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे इनका मराठी साहित्य एवं कला जगत में महत्वपूर्ण स्थान रहा है। उनका जन्म १ अगस्त १९२० को महाराष्ट्र में सांगली जिले के वाटेगांव नामक गाँव में हुआ था। उनका नाम तुकाराम था। पिता का नाम भाऊराव साठे था। आर्थिक विपन्नता एवं सामाजिक विषमता के कारण उन्हें अपनी आजीविका के लिए अपना गाँव त्याग कर मुंबई आना पड़ा।

गाँव में एक तरह से छुआछूत जैसी दकीयानुसी परंपरा का अपमान तुकाराम साठे उन्हें झेलना पड़ा था। मुंबई जैसे महानगर में कम से कम गाँव की इस छुआछूत जैसी परंपरा से राहत तो मिली। क्योंकि शहर और उसमें मुंबई जैसा शहर जो दिन-रात दीड़ता ही रहता है। अण्णाभाऊ साठे इन्होंने केवल डेढ़ दिन की पाठशाला की। इसके पिछे भी सामाजिक विषमता रही है। क्योंकि पाठशाला के कुलकर्णी नामक शिक्षक उन्हें पाठशाला में दर्ज कराने के लिए ही तैयार नहीं थे। कई प्रयासों के बाद दाखिला मिलने पर अन्य छात्रों की तुलना में मिलनेवाले अपमानजनक व्यवहार से तंग आकर उन्होंने पाठशाला को त्याग दिया। पाठशाला के बाद की दुनिया में उन्हें शिक्षा मिलती रही। सामान्य लोगों के जीवन को, उनकी पीड़ाओं को, ब्रासदी को अण्णाभाऊ साठे करीब से देख सके। उनके भीतर की जनसामान्यों के प्रति संवेदनशीलता उन्हें अनजोरती रहीं और वे स्वयं सामान्य दलित वर्ग से थे उन्होंने दास्यता का स्वयं दुःख झेला था। व्यवस्था विरोध को दर्शाने के लिए अण्णाभाऊ साठे लेखनधर्मिता को अपनाते हैं एवं सामान्यवर्ग की, दलित, पीड़ितों की ब्रासदी को सही मायने में बाणी देने का महत्वपूर्ण कार्य करते हैं। मार्क्सवादी विचारधारा से प्रेरित होकर वे अपने लेखन कार्य से सामाजिक समता की स्थापना करने का प्रयास करते हुए दिखाई देते हैं।

अण्णाभाऊ साठे इनकी लेखनधर्मिता :

अण्णाभाऊ साठे मराठी भाषी साहित्य में समाजसुधारक, लेखक, शाहीर, लोककवि आदि नामों से पहचाने जाते हैं। उनके साहित्य एवं जीवन पर साम्यवादी विचारधारा का स्पष्टरूप से प्रभाव दिखाई देता है। डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर इनके व्यक्तित्व का बहुत बड़ा प्रभाव अण्णाभाऊ साठे इनके जीवन एवं लेखनकार्य पर रहा है।

कथा, पोवाडा, (शौर्यगीत) लावणी, गण, उपन्यास, गीत आदि द्वारा अण्णाभाऊ साठे सामान्यों के जीवन को, पीड़ितों की ब्रासदी को, पीड़ा को सशक्त रूप से साहित्य पटल एवं समाज के सामने लाते रहे। उन्हें एक सफल कहानीकार, सफल उपन्यासकार, लोकशाहीर के रूप में सर्वतूर पहचाना जाता है। 'फकीरा' यह उपन्यास बहुचर्चित रहा है। देश एवं विदेशों की कई भाषाओं में फकीरा तथा अन्य कृतियों को अनुवादित किया गया है। सही मायने में अण्णाभाऊ साठे इनका लेखन समाज एवं साहित्यिक विचारधारा को एक नया आयाम प्रदान करने का कार्य करता है। मराठी भाषा के कई रचनाकार जब 'स्वान्त सुखाय' से लेखन कार्य करते थे तब अण्णाभाऊ साठे 'बहुजन हिताय' को महत्वपूर्ण मानकर सही मायने में अपना परिचय मराठी साहित्य जगत को देते हुए दिखाई देते हैं। अण्णाभाऊ साठे जिस प्रकार एक सफल कहानीकार, सफल उपन्यासकार एवं लोकशाहीर (लोककवि) के रूप में अपना परिचय मराठी साहित्य जगत को देते हुए दिखाई देते हैं। वहीं वे एक संवेदनशील कवि के रूप में भी हमारे सामने आते हैं।

समाज में व्याप्त विभिन्न विषमता का विरोध, व्यवस्था विरोध उनके साहित्य की महत्वपूर्ण विशेषता रही है। सामाजिक समता के लिए ज्यो-ज्यो बाधा उत्पन्न करता है उसका धिक्कार साठे पूरजोर रूप से करते हुए दिखाई देते हैं। मानवजाति की तरक्की में वर्गवाद एवं धर्म बाधा उत्पन्न करता हुआ साठेजी को दिखाई देता है। अण्णाभाऊ साठे पूरे समाजव्यवस्था में दो वर्ग को स्वीकार करते हुए दिखाई देते हैं एक-शोषण करनेवाला, दो-शोषितों का। उनका व्यवस्था विरोध

**National Conference on Status of Women in
India on 13th February 2023**

Kesona International Journal
ISSN-2456-2025
Issue-04

Empowerment of Mothers through Intervention in Terms of Scientific Child Rearing Practices

Ms. Sangita Ramrao Gaikwad,
Ph.D. Research Student in Home-Science B.A.M.U. Aurangabad
Dr. Maya khandat,
Research Supervisor and Prof., K.S.K. College Beed
Srikrishna V. Sonune,
Sr. Scientist & Head, KVK Jalna-1,
Dr. Surekha R. Gaikwad,
Head and Asso. Prof. S.S.S. Pawar College, Purna Dist. Parbhani

Abstract

It is generally believed that intervention is an essential key to improve children and feeding practices must begin in early age of the child. There is evidence which suggest that a caregiver's knowledge, attitude and action towards proper care for the child are crucial to the nutritional outcome of a child. Degree of maternal awareness has a direct relationship with infant nutrition. Intervention studies have shown that it is possible to improve infant all round growth and development through maternal intervention. Present study focuses on empowerment of mothers through intervention in terms of scientific child rearing practices. Results revealed that there was significant difference in child rearing practices followed by mother after intervention, more scientific practices were adopted by experimental group mothers than control group mothers at post testing.

Keywords: Mother empowerment, early childhood children, Intervention, scientific child rearing.

Introduction: mothers are the caretakers of children in early years. Many researches showed that mother's knowledge, attitude and action towards proper care for the child are crucial to the child's all round development. Care giving affects the child's health status, nutritional status as well as physical, mental and social wellbeing of child in future (Thuita et al 2002) . It has been reported by researchers (Bhat et al 1992) the degree of maternal awareness has a direct relationship with child all round development. Starting years of child's life are the formative years and children need special attention of mothers, father and caregivers who are involved in child care. Particularly first three years of life are of prime importance from the development of view. Care during this stage has crucial influence on child's growth and development. (Sangwan and Monocha 2009) During early years of child's life brain is most plastic, grows fastest and is most responsive to the outside world. Most of the brains neural pathways supporting communication, understanding, social development and emotional wellbeing grow rapidly in this first three years. One reason for poor brain growth is malnutrition; children who have been severely malnourished are more vulnerable to physical and mental illnesses. Intervention programs implemented for mothers and caregivers can provide ideal opportunities to serve scientific practices and activities to children in early childhood years. An intervention is a Latin word intervener meaning "to come between; interrupt". Intervention studies have shown that it is possible to improve infant growth and feeding practices through action oriented messages probably the most comprehensive Indian studies of Infant focused nutrition education intervention have been conducted by Bhandari et al., (2004). Early intervention services can change a child's development and path

Dr. Khandat M.s.

53

Journal

National Conference on Status of Women in
India on 13th February 2023

Kesona International Journal
ISSN-2456-2025
Issuc-04

ली

ंची

रता

रंतु

रण

औरंगाबाद शहरातील नोकरी करणाऱ्या महिलांमधील ताणतणाव आणि व्यायामाचे महत्त्व

मार्गदर्शक

डॉ. माया खंदाट,

सहाय्यी प्राध्यापक व विभागप्रमुख, गृहशास्त्र विभाग,

सौ. के. एस. के. महाविद्यालय, बीड

संगोथक

नेत्रा शेळके

गृहविज्ञान विभाग,

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा

विद्यापीठ, औरंगाबाद.

सारांश :

दैनंदिन गरजा पूर्ण करण्यासाठी पुरुषाबरोबर स्त्रीपण नोकरीकडे जाण्याचे प्रमाण वाढत आहे. स्त्रीला घर व नोकरी दोन्ही सांभाळताना विविध समस्यांना सामोरे जावे लागत असून तिच्या ताणतणावाचे प्रमाण वाढत आहे व ती विविध आजारांना सामोरे जात आहे. सदरील लेखामध्ये नोकरी करणाऱ्या महिलांना व्यायाम केल्यास ताणतणाव कमी होतो का याचा अभ्यास करण्यात आला आहे. ताणतणावाचे स्वरूप, ते कमी करण्यासाठी व्यायामाचे महत्त्व सांगण्यात आले आहे. तसेच ताण तणाव कमी करण्यासाठी शिफारशी देण्यात आल्या आहेत.

बीजसंज्ञा - ताणतणाव, व्यायाम, महिला, आरोग्य

प्रस्तावना :

नोकरीसाठी घरातून बाहेर पडणारी स्त्री हे दृश्य आज सर्वांच्याच परिचयाचे झालेले आहे. शाळा - महाविद्यालयातून शिक्षण घेतानाच मुलींच्या घनात नोकरीचे श्वेय जागे होत असते. त्यादृष्टीने त्यांनी आपले शिक्षण केलेले असते. या धावपळीच्या व महागाईच्या जगात शिक्षण वृद्धल्याही क्षेत्रातले असो गिळेल ती नोकरी करणे हे त्यांचे साध्य असते. पण बदलत्या आर्थिक परिस्थितीमुळे, वाढत्या महागाईने आणि मुलींना दिल्या गेलेल्या शिक्षणाच्या समाज संधीनी नोकरी ही वाट निश्चित होऊ लागली.

शहरातील वाढते खर्च, शिकलेल्या ज्ञानाचा उपयोग, घराचा आर्थिक भार उचलण्यासाठी स्त्री ही धराबाहेर जाऊ लागली आहे. स्त्रीची नोकरी म्हणजे आर्थिकदृष्ट्या आगगाडीचे दुसरे इंजिन समजले जाते.

समाजात नोकरी करणाऱ्या स्त्रियांचे प्रमाण वाढत चाललेले आपल्याला दिसून येते. त्याचबरोबर त्यांच्या अडचणी व समस्या यांच्यात सुद्धा वाढ झालेली आपल्याला दिसून येते. नोकरी, मुलांचे संगोपन, घरकाम आणि नातेसंबंध, कार्यक्रम या सर्व पातळ्यांवर स्त्री लढताना दिसून येते. ही कसरत साधताना अनेक स्त्रियांवर अतिरिक्त ताण येत आहे. ताण आणि जबाबदा या याची परिणती ही स्त्रियांच्या मानसिक आणि शारीरिक आजारांसाठी होते. त्यामुळे उच्चरक्तदाब, गंधुमेह, कॅन्सर, लठ्ठपणा, थायरोईड अशा विविध आजारांना बळी पडावे लागते. घरातील व नोकरीतील कामाच्या जबाबदारीमुळे स्वतःकडे लक्ष देण्याचे प्रमाण कमी होत चालले आहे. वेळेवर जेवण न करणे तसेच व्यायाम न करणे, आहारात पोषक घटक न घेणे, याबरोबरच मिळणारे संकीर्ण अन्न या सर्व कारणांमुळे महिलांना विविध आजारांना सामोरे जावे लागत आहे. यासाठी महिलांनी ज्याप्रमाणे कुटुंबातील सर्व लहान-थोर

Dr. Khandat M.S.

SS

National Conference on Status of Women in
India on 13th February 2023

Kesona International Journal
ISSN-2456-2025
Issue-04

ग्रामीण भागातील किशोरवयीन मुलींचा आरोग्य विषयक समस्या -एक अभ्यास

संशोधक मार्गदर्शक

डॉ. माया खांडाट

गृहविज्ञान विभाग, के. एस. के. कॉलेज, बीड

संशोधक विद्यार्थी

अश्विनी संतोष बळसाने

गृहविज्ञान विभाग, के. एस. के. कॉलेज, बीड

सारांश :-

किशोरावस्था म्हणजे बाल्यावस्थेपासून प्रौढवस्थेकडे वळणारा संक्रमणाचा कालावधी होय. १३ ते १९ वर्ष हा किशोरवस्थेचा काळ समजला जातो. १३ ते १६ वर्ष पूर्व किशोरावस्था आणि १६ ते १९ वर्ष उत्तर किशोरावस्था अशा दोन भागात किशोरावस्था विभागली जाते. पूर्व किशोरवस्थेत लैंगिक परिपक्वतेचा सुरुवात होते. ह्या काळात मुलीच्या शरीरात होणाऱ्या बदलाविषयी थोकेपणाने बोलले जात नाही. मुलींच्या शरीरात होणाऱ्या इतर बदलांपैकी मासिक पाळीचे आगमन हा महत्त्वपूर्ण बदल असतो. जे शास्त्रीय सिद्धांतानेही स्पष्ट झाले आहे. या वयोगटातील मुलीमध्ये मासिक पाळीत वजन वाढणे, अनियमितता, आहार विषयक आरोग्याचा बदल समस्या आढळून येतात.

किशोरवयीन मुलींना त्यांच्या वाढत्या वयात भेडसावण्याऱ्या प्रश्नांना घरातून तसेच शाळेतून आवश्यक प्रतिसाद मिळण्याची गरज आहे. करीता आई वडिलांनी किशोरवयीन मुलींना विश्वासात घेऊन त्यांच्याशी या विषयावर बोलणे महत्त्वाचे आहे. त्यांच्यात शारीरिक, मानसिक, भावनिक बदल घडून येतात. त्या बदलांना अनुसरून अपेक्षित वैकल्पिक कार्य करण्यासाठी पोषक आहार मिळणे आवश्यक आहे.

प्रस्तावना :

शेती करण्यासाठी शेतकरी जमीन नीट नागरून तिची सागळी मशागत करून ठेवतो. मुलगी वयात येण्यापूर्वी, स्त्री म्हणून तिचे जीवन निसर्गानियमा प्रमाणे सुरु होण्यापूर्वीच तिच्या मनाची त्यासाठी तयारी करणे, तिच्या मनाची एक मशागत करून ठेवणे हे मुख्यतः मुलींच्या आईचे किंवा मातेचा बहिःनीचे आणि शाळेतल्या तिच्या शिक्षकेचेही काम असते.

किशोरावस्था किंवा किशोरवय म्हणजे लैटीनमधील Adolescence म्हणजे मोठे होणे To grow up म्हणजे मोठे होण्याचा काळ किशोरवय हा अपरीपक्व मुलीचे पूर्ण वाढ झालेल्या प्रगल्भ तरुणातील रुपांतर होण्याच्या प्रक्रियेतचा कालखंड होय. मानवाची वाढ व विकास अनेक टप्प्यातून होत असते. त्या अनेक टप्प्यांपैकी एका विशिष्ट संक्रमणाच्या कालावधीला किशोरवय म्हणतात. या काळात मुलीत अनेक शारीरिक, मानसिक, सामाजिक, बौद्धिक बदल होण्यास सुरुवात होते. किशोरवय मुलींच्या जीवनातील स्वत्त्वाची जाणीव होते. या वयात मुली सौंदर्याबाबत जागरूक असतात. शरीर सौष्ट्याबाबत खूप जागरूक असतात. वजन वाढू नये म्हणून खूप कमी जेवतात. किशोरवयस्यंत २४०० कॅलरीज, प्रथिने, ५५.५ ग्रॅम प्राणीज प्रथिने आहारात घेणे आवश्यक असतात. आहारातून भाज्या, फळे, अंडी, दूध यांचा आहारात समावेश करण्याची आवश्यकता असते.

Dr. Khamdat M.S.

52

Journal

National Conference on Status of Women in
India on 13th February 2023

Kesona International Journal
ISSN-2456-2025
Issue-04

माली,

आदिवासी मातांचे शिक्षण व मुलांचे आरोग्य यांचा सहसंबंध अभ्यासणे

डॉ. माया खंदार

संशोधक मार्गदर्शक, गृहविज्ञान विभाग,

के.एस.के. महाविद्यालय, बीड

वेभवती गंगाधर थोटे - मापारी

संशोधक विद्यार्थिनी

डॉ. बाबसाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद.

ester,

"Education is the backbone of the nation"

शिक्षण हे राष्ट्राच्या प्रगतीमध्ये अत्यंत महत्त्वाची भूमिका पार पाडते. प्रत्येक व्यक्तिला शिक्षणाची तिच्या विकासाकरिता गरज असते कारण शिक्षणामुळे व्यक्ति सामाजिक, बौद्धिक, नैतिक तसेच आर्थिकदृष्ट्या सक्षम बनते. यामुळे तिच्यामध्ये आत्मविश्वास निर्माण होऊन उच्च व्यक्तिगत्व निर्माण होते. आज तंत्रज्ञानाच्या युगामध्ये शिक्षणाचे महत्त्व अधिक वाढले आहे. कारण रोज नवगवीन शोध लागत असल्यामुळे त्याबद्दल माहिती घेणे जरूरी आहे आणि त्याकरिता शिक्षण आविश्यक आहे. समाजाच्या प्रगतीकरिता स्त्री शिक्षण महत्त्वाचे ठरते. कारण स्त्रीशिक्षित असेल तर ती संपूर्ण कुटुंबाचा विकास करते.

स्त्री शिक्षणामुळे घरातच नव्हे तर संपूर्ण समाजामध्ये मोठा बदल होताना दिसून येतो. पूर्वी स्त्रिया शिक्षणापासून वंचित असत. त्यामुळे विविध बाबी संदर्भातील ज्ञान तिच्याकडे नव्हते. मात्र आज परिस्थिती बदलत चालली आहे स्त्री सुशिक्षित झाल्यास घरातील सदस्यांच्या विकासात ती मोठी भूमिका बजावते आणि सामाजिक कार्यात हातभार लावते. म्हणजेच तिच्यामुळे संपूर्ण कुटुंबाचा विकास होत असतो. मुलांना शिकविणे, त्यांच्या वाढत्या निर्णय प्रक्रियेत त्या सहभागी होतात. मात्र सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे स्त्री जर साक्षर असेल तर ती घरातील सर्वात महत्त्वाचे काम म्हणजे आहार तयार करण्याच्या प्रक्रियेत आहारशास्त्र विषयक ज्ञानाचा संपूर्ण उपयोग करू शकते. आहारातील कोणत्या पदार्थांना कोणत्या बयोगटात अधिक महत्त्व द्यावे, कोणते अन्नपदार्थ मुलांच्या वाढ व विकासाकरिता आवश्यक आहे व उपलब्ध आहे त्या अन्नघटकाचा कसा वांगुल्लाप्रकारे उपयोग करता येईल हे समजते. म्हणूनच आदिवासी मातांना याचे ज्ञान असणे महत्त्वाचे ठरेल.

आदिवासी मातांना साक्षर करणे गरजेचे आहे. कारण शिक्षणाचा अभाव असल्यामुळे आहारविषयक माहितीचा अभाव निर्माण होतो आणि परिणामी या मातांच्या मुलामध्ये कुपोषणाचे प्रमाण आढळून येते. एकतर विकट आर्थिक परिस्थिती आणि शिक्षणाचा अभाव यामुळे मुलांमध्ये पोषक घटकाची कमतरता निर्माण होते व ही मुले विविध आजारांना बळी पडतात. शालेय मुलांचे (६ ते १२ वर्षे) आरोग्य उत्तम राहण्याकरिता आहार हे महत्त्वाची भूमिका बजावत असते. कारण या मुलांना सर्व पोषक घटक न मिळाल्यास त्यांची वजन आणि तंची परिणामी होते. म्हणूनच आदिवासी मातांच्या शिक्षणाचा मुलांच्या आरोग्यावर होणारा परिणाम लक्षात घेणे महत्त्वाचे आहे.

उद्दिष्टे :

1. आदिवासी मातांचा शिक्षण विषयक दृष्टीकोन जाणून घेणे.
2. आदिवासी मातेच्या शिक्षणाचा तिच्या मुलांच्या आरोग्यावरील होणाऱ्या परिणामाचा अभ्यास करणे.

Navgan Shikshan Sanstha Rajuri (N)

**Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku
Arts, Science & Commerce College, Beed-431122**

Principal

Dr. S.V. Kshirsagar

NAAC reaccredited - A Grade
[3.18 CGPA as per New RAF]

Green audit

Secretary

Dr. B. S. Kshirsagar

Website -kskcollegebeed.com E-mail-kskbeed123@rediffmail.com Ph. (02442)222641 Fax-(02442)230197

Criterion III

3.3.2 Number of books and chapters in edited volumes/ books published and paper published in national / international conference proceedings per teacher 2020-2021

सुंज
तिची
पाचटाशी

डॉ. दीपा क्षीरसागर

डॉ. दीपा क्षीरसागर यांच्या वीस कथनांच्या संग्रहाने मराठीतील स्त्रियांच्या कथावाङ्मयात महत्त्वाची भर पडली आहे. स्त्रियांच्या कथावाङ्मयाला आता १२५ वर्षे झाली. या प्रदीर्घ कालावधीत या वाङ्मयात अनेक स्थित्यंतरे झाली. वेगवेगळे विषय, वेगवेगळा आशय, वेगवेगळ्या लेखनप्रवृत्ती यांनी स्त्रीलिखित कथावाङ्मयाला समृद्धी प्राप्त करून दिली. कथालेखनाची वेगवेगळी तंत्रे या कथेने आत्मसात केली. साध्या गोष्टींपासून ते व्यामिश्र अशा अत्याधुनिक तंत्रापर्यंतचे लेखन निर्माण झाले. घरातल्या हळदीकुंकवापासून ते स्त्रीच्या शिक्षणापर्यंत. तथापि आजवर जी निर्घृण अशी स्त्रीसमस्या अलक्षित राहिली आहे तिच्याकडे उत्कट आस्थेने लक्ष वेधण्याचा प्रयत्न दीपा क्षीरसागर यांनी केला आहे. त्यांचे सामाजिक भान किती व्यापक आहे त्याचे हे निदर्शक आहे. प्रस्तुत संग्रहामुळे मराठवाड्यातील विशेषतः बीड जिल्ह्याच्या आसपासच्या परिसरातील स्त्रियांची दुःखे पहिल्या प्रथमच मराठी वाचकांपुढे येत आहेत.

-विलास खोले यांच्या प्रस्तावनेतून

मॅजेस्टिक
पब्लिशिंग हाऊस

www.MajesticReaders.com

ऑनलाइन खरेदीसाठी क्लिक करा

ISBN 978-93-93528-00-1

मूल्य : ₹ २८०

झुंज तिची पाचटाशी!

पहिली आवृत्ती : नोव्हेंबर २०२१

© डॉ. दीपा क्षीरसागर

प्रकाशक

अशोक केशव कोठावळे

मॅजेस्टिक पब्लिशिंग हाऊस

३०८ फिनिक्स, ४५७ एस्. व्ही. पी. रोड

गिरगाव, मुंबई - ४००००४

दूरध्वनी : (०२२) २३८२६२२५, २३८७३५०२

Email : majesticph@gmail.com

Website : www.MajesticReaders.com

मुद्रक

श्री जे प्रिंटर्स प्रा. लि.

दत्तकुटी, १४१६ सदाशिव पेठ

पुणे-४११०३०

संगणकीय अक्षरजुळणी

ऑलरिच एण्टरप्रायझेस

माहीम, मुंबई-४०००१६

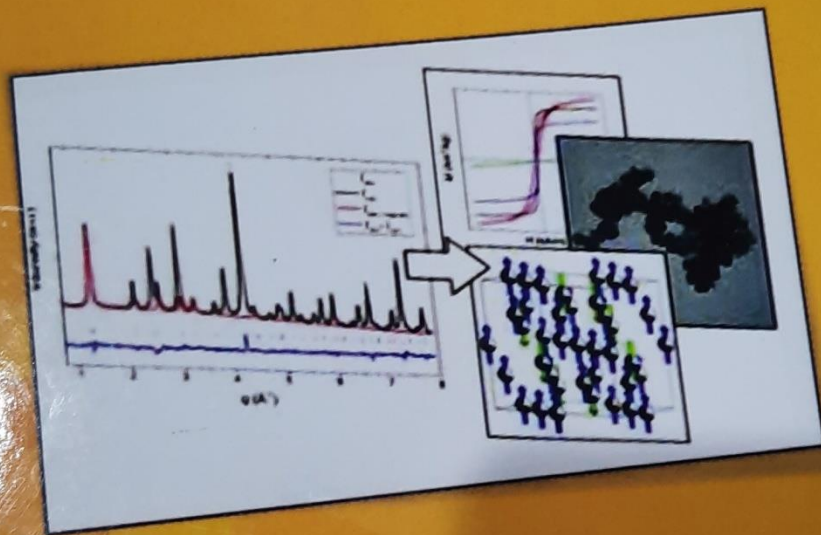
मुखपृष्ठ : पुंडलिक वझे

ISBN : 978-93-93528-00-1

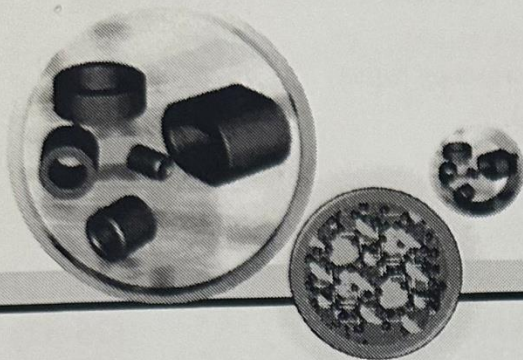
मूल्य : ₹ २८०

या पुस्तकातील कोणताही मजकूर किंवा पुस्तकाचं मुखपृष्ठ, कोणत्याही स्वरूपात वा माध्यमात पुनःप्रकाशित करावयाचे असल्यास लेखक आणि प्रकाशकाची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे.

EFFECT OF SUBSTITUENTS ON MAGNESIUM FERRITE MATERIAL

Dr. Shivanand V. Kshirsagar

INDEX

Preface
Index

vi
vii

1. Introduction to Ferrite Materials

(1-7)

1.1. Introduction	1
1.2. Kinds of Magnetism	2
1.2.1. Diamagnetism	3
1.2.2. Paramagnetism	3
1.2.3. Ferromagnetism	3
1.2.4. Anti-ferromagnetism	4
1.2.5. Ferri-magnetism	4
1.3. Ferrimagnetic Materials	4
1.4. Applications of Ferrite	5

2. Properties of Ferrites and Experimental Techniques

(8-25)

2.1. Magnetic Properties	8
2.1.1. Intrinsic properties	9
2.1.2. Extrinsic properties	10
2.2. Neel's Theory of Ferrimagnetisms	13
2.3. Yafet-Kittel Model	13
2.4. Electrical Properties	14

Effect of Substituents on Magnesium Ferrite Material

Author

Dr. Shivanand V. Kshirsagar
Email: kshiva_pvp@rediffmail.com

*

Published By

Rushi Publication
B-115, Gajanan Colony, Gharkheda
Aurangabad – 431 005
E-mail: rushipublication27@gmail.com

*

Copyright ©

Reserved with author (SVK)

*

Edition

First Edition
13 April 2021 (Gudhipadwa)

*

Typesetter & Cover design

Shravani Graphics
Teacher Colony, Sillod

*

Printed at

Mauli Printing Press
MIDC, Chikalthana
Aurangabad-(M.S.) India

*

Total pages

92+4

*

Distributor

Mr. Ajay Sonawane

*

Price

Rs. 150/-

*

ISBN: 978-81-951034-8-5

No part of this book may be reproduced or copied in any form or by any means graphics, electronic or mechanical, including photocopying, taping, recording without prior written permission of the copy right holder. Breach of this condition is liable for legal action.

About the Author...

Dr. Kshirsagar Shivanand Vishvanath received M.Sc. (Physics) degree from Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University in 1994 and Ph.D. in Physics from the same University in November 2009. He is presently working as the Head of department of Physics in Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku Art's, Science and commerce College, Beed (M.S.) India. He has a total 22 years of teaching experience to graduate students. Moreover, he has been appointed as Vice Principal of the college in July 2018.

Under his tenure as an IQAC coordinator, his college is accredited by NAAC with 'A' grade (CGPA 3.18) in the revised accreditation framework in 2018.

He has published so far more than 25 research articles in National and International reputed journals. He gave talks as a resource person in three national conferences on the theme of NAAC's accreditation process.

He is a recognized research guide in Physics of Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad and one research student is doing his research work leading to Ph. D. degree under his guidance. Dr. S. V. Kshirsagar was a member of Board of studies (Physics) at Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad from 2011 to 2016.

ISBN 978-81-951034-8-5

Rushi Publication

B-115, Gajanan Colony, Gharkheda

Aurangabad - 431 005, (M.S.) India

E-mail: rushipublication27@gmail.com

BLUE HILL PUBLICATIONS

ENVIRONMENTAL POLLUTION AND ITS REMEDIATION

EDITORS

DR. AZAD KUMAR

(Assistant Professor)
Department of Chemistry
M.L.K. (P.G.) College, Balrampur

DR. M. ANSARI

(Associate Professor)
Department of Chemistry
M.L.K. (P.G.) College, Balrampur

Dr. Azad Kumar currently serves as an assistant professor in the Department of Chemistry, M.L.K (P.G.) College, Balrampur. Azad Kumar received the B.Sc. Hons Degree (2007), M.Sc. degree (2009), M.Phil. degree (2010) in Chemistry from Dayalbagh Educational Institute, Dayalbagh Agra, and the Ph.D. Degree (2018) in Chemistry from Babasaheb Bhimrao Ambedkar University (A Central University), also a member of several scientific societies. His research and teaching interests include theory and application of nanomaterial synthesis and their applications, hybrid composite, and polymer. He has published 20 research papers in peer-reviewed journals and international conferences. He has served as an editorial member of some journals. He is teaching for the last 10 years in various institutes.

Dr. Mohiuddin Ansari is currently serving as associate professor in the department of chemistry, M.L.K (P.G.) College, Balrampur. Dr. Ansari is presently head of chemistry department. He has been awarded Chancellor's gold medal for standing 1st at M.Sc. in the combined faculties of science & life science A. M. U. Aligarh. Dr. Ansari is life fellow of Indian council of chemists. Theory and application of computational chemistry, coordination chemistry, organometallic chemistry and heavy metal chemistry are among his research and teaching interests. He has over 20 research articles in peer-reviewed & refereed journals of national & international repute to his credit. He has published several books. He has teaching experience of 25 years in various institutions.

NON-FICTION

9 789392 929106

MRP
Rs. 299/-
INDIA

Chapter: 14

IMPACT OF EXCESS USE OF PESTICIDES & INSECTICIDES ON ENVIRONMENTAL FACTORS

Sonaji Vishwanath Gayakwad

Department of Chemistry

Mrs. K.S.K College, Beed (Maharashtra)-431122.

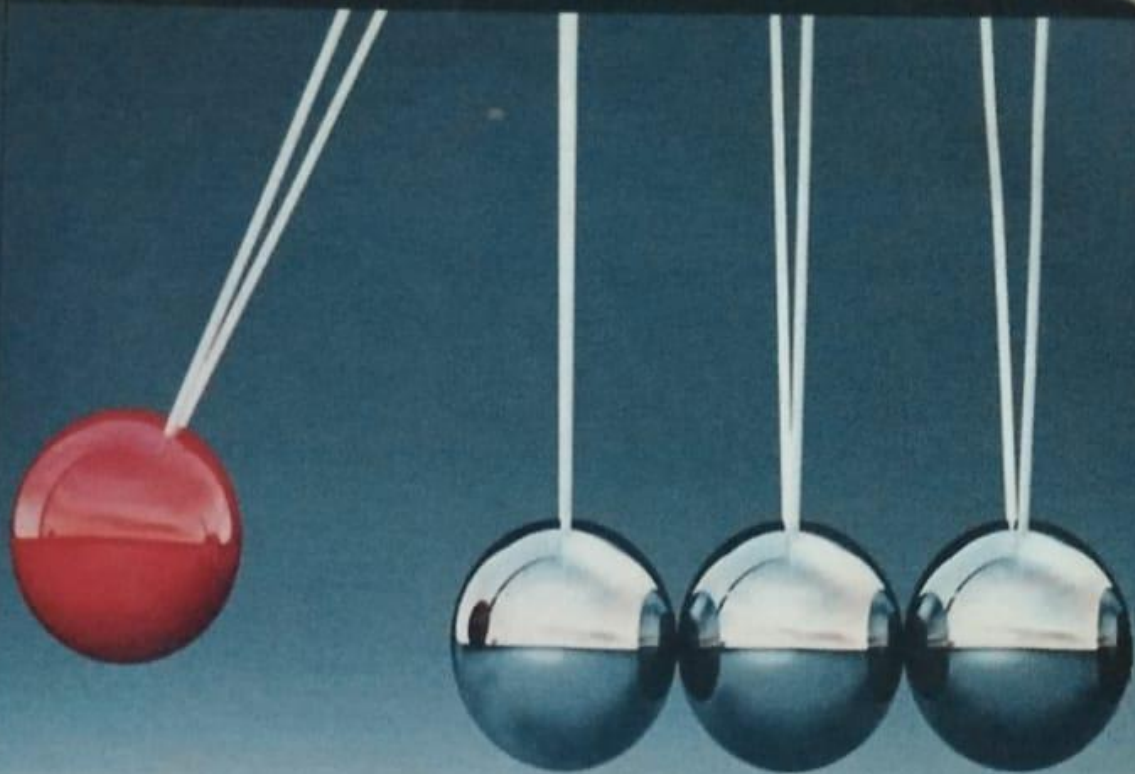
E mail- sonaji85@gmail.com

Abstract:

There are several options available to decrease the environmental impact of pesticides. Alternative pesticides include physical removal of weeds and pests from plants, the use of heat, the covering of weeds with plastic, and the placement of traps and lures to catch or relocate pests. Pests can be avoided by eliminating pest breeding places and keeping healthy soils. There is a lot of debate over alternate pesticide management strategies. Biological treatments, such as resistant plant types and the use of pheromones, have proven beneficial in many cases, sometimes permanently ending a pest problem. Integrated Pest Management (IPM) is another pest management method that only uses chemicals when they are absolutely necessary. IPM is a more socially acceptable approach that is less harmful to human and environmental health. The emphasis is on pest culture, life cycle, and environmental role. Biotechnology can also be used to manage pests in novel ways. Technological developments, such as genetically modified (GM) plants, may have greater insect resistance and may remove the need for pesticides in the future. However, pesticide-resistant genetically engineered crops have become the standard in the United States. For example, in 2010, 70% of all the corn that was planted was resistant to herbicides like glyphosate; 78% of cotton, and 93% of all soybeans.

Introduction:

Pesticides are pesticides that may be used to kill fungus, bacteria, insects, plant diseases, snails, slugs, or weeds among others. These pesticides can work by ingestion or by touch and death may occur immediately or over a long period of time.

OBJECTIVE PHYSICS

For B.Sc. Students

Editor : Dr. C. M. Kale

ABOUT THE BOOK...

The book entitled 'Objectives Physics for B.Sc. Students' completely focus on Multiple Choice Questions (MCQs) based on B.Sc. Physics syllabus prescribed by Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad (M.S) India. It strictly follows all the guidelines of the syllabus. Every care has been taken to cover the entire syllabus of all the semesters. This book includes all types of Multiple Choice Questions of B.Sc. first year, second year, and third year on every lesson and distributed in 12 sections. There are approximately 50 M.C.Qs prepared on each and every topic and there are total 2525 M.C.Qs. Also, an accurate answer of every M.C.Q is given in bold letters. The notable thing is that the M.C.Qs which have been asked in the previous examinations by Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad also included. This book is useful for B.Sc. Physics degree students and also the students who are preparing for the SET, NET, PET, and any similar examinations. I hope that all readers will welcome this book.

RUSHI PUBLICATION

B-115, Gajanan Colony, Gharkheda
Aurangabad. (M. S.) INDIA, 431 005
E-mail: rushipublication27@gmail.com

ISBN: 978-81-951034-9-2

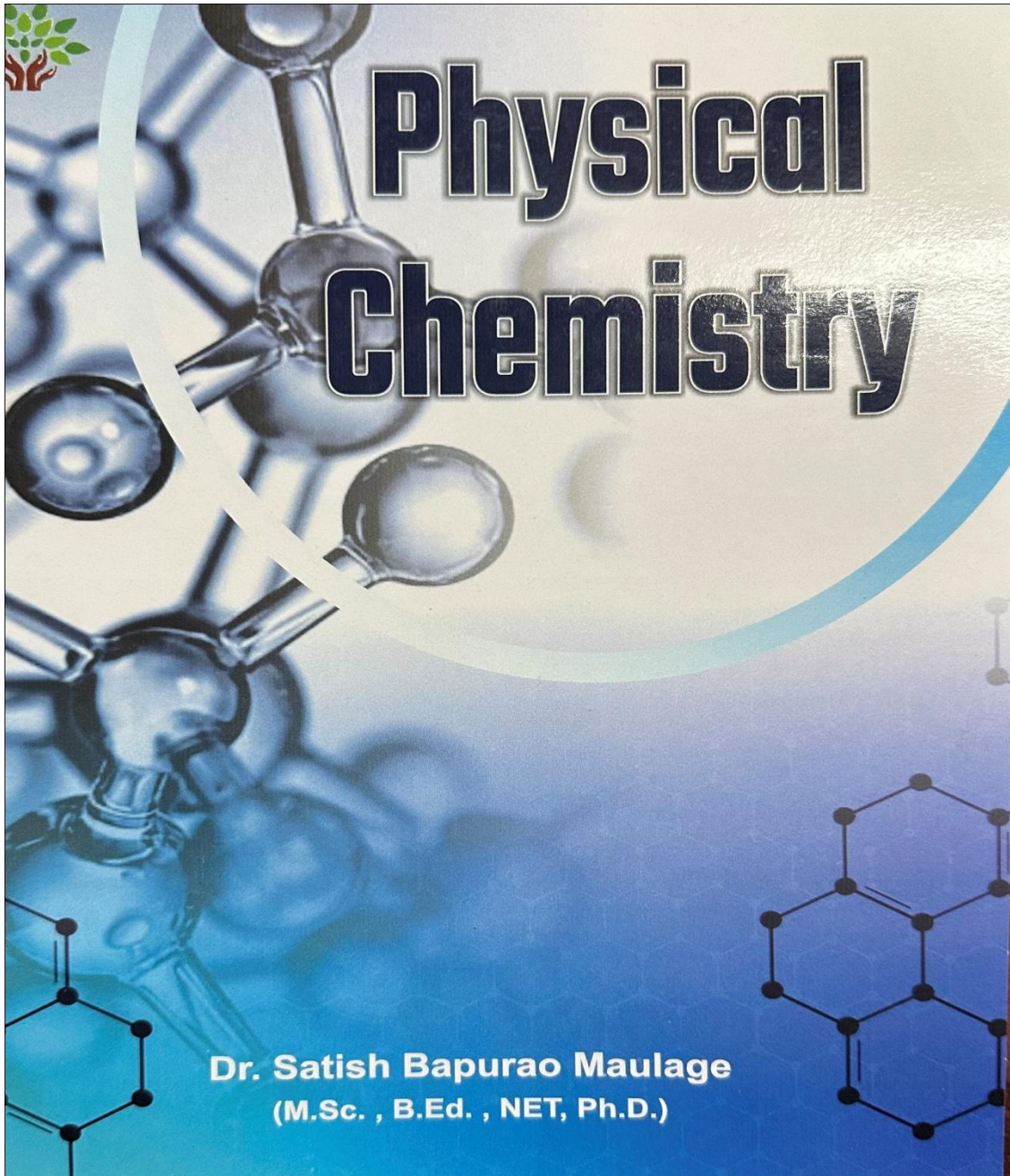

9 788195 103492

Physical Chemistry

Dr. Satish Bapurao Maulage
(M.Sc. , B.Ed. , NET, Ph.D.)

Physical Chemistry

Dr. Satish Bapurao Maulage

(M.Sc. , B.Ed. , NET, Ph.D.)

© All rights reserved to Authors

Publisher and Printers :

Vijay Tekwar,

Shivani Prakashan,

D8, Graound Floor, Pankaj Park,

Near Vitthal Mandir, Malwadi Hadapsar, Pune

Contact : 9011320659

shivanipublication136@gmail.com

ISBN : 978-93-85426-68-1

Printed Date : September 2021

Cover Page :

Dr. Satish Bapurao Maulage

About Author

Dr. Satish B. Maulage did his M.Sc. in Chemistry in 2003, B.Ed. in 2004 both from Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded and qualified national eligibility test (NET- JRF) in 2005. He holds a doctorate degree (Ph.D.) in chemistry awarded by Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad in 2017. He has over 15 years of experience of teaching chemistry at different levels. Currently he is working as an associate professor in chemistry at Mrs. K.S.K. College, Beed. He is a recognized research guide in the subject of chemistry of Dr. Babasaheb

Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.

He has participated in over 38 various national and international seminars and conferences wherein he has presented his 16 research papers. He has successfully organized 01 state level seminar, 02 national conferences and 01 international webinar.

So far, 21 research papers have been published by him in various national and international reputed, peer reviewed journals.

He is a recipient of 01 minor research project of Rs. 4 Lakh sanctioned by UGC Pune and successfully completed it as well.

Shivani Prakashan, Pune 411028

ISBN-97-893-85-426-481

9 789385 426681

A CONCISE BOOK OF PRACTICAL CHEMISTRY

Dr. Pandit R. Khakre

About the Author

Dr. Pandit Ramchandra Khakre is presently working as Head of Department of Chemistry in Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku Arts, Science and Commerce College, Beed (MH) India. He has a total of 22 years of teaching experience at U. G. level students. He has published more than 22 research articles in reputed National and International reputed Journals and also in conferences. He has successfully organized National level conferences and he has completed MRP in UGC, New Delhi. He has also served as N.S.S, Beed District Coordinator, of Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad for 2 years. He has received Raja Yashwantrao Holkar State Level Award on 30 January 2022 on behalf of Jay Malhar Samajik Pratisthan, Beed.

RUSHI PUBLICATION

B-115, Gajanan Colony, Gharkheda
Aurangabad. (M. S.) INDIA, 431 005
rushipublication27@gmail.com
(9975080017)

A Concise Book of Practical Chemistry

(UGC Pattern)

B. Sc. Second Year

Semester: III and IV

(Paper No. IX: Physical/Inorganic, Paper No. XII: Physical/Organic)

Dr. Pandit Ramchandra Khakre

*

Published By

Rushi Publication

B-115, Gajanan Colony, Gharkheda

Aurangabad-431005

E-mail: rushipublication27@gmail.com

Contact: +91 9975080017

*

©: Reserved with author

*

Edition

First Edition

1 January 2022

*

Typesetter

Shravani Graphics, Sillod

*

Total pages

120

*

Distributor

Pooja B. Gavande

*

Printed at

Mauli Printing Press

MIDC, Chikalthana, Aurangabad

*

Price

Rs. 250 /-

*

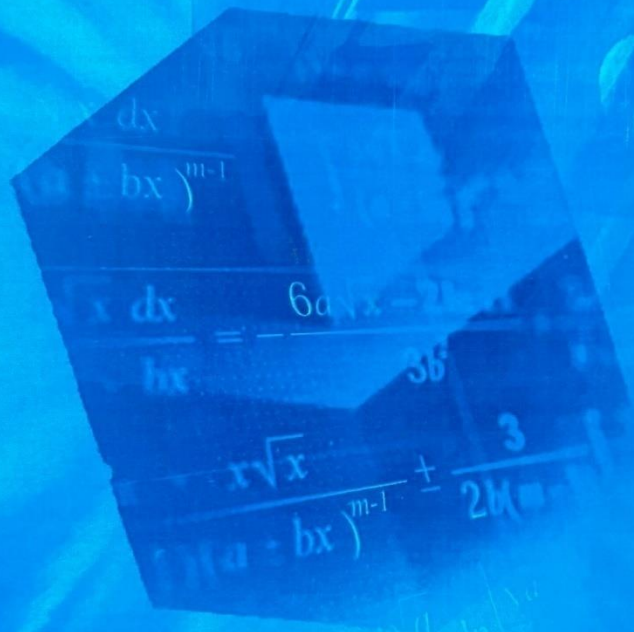
ISBN: 978-81-951034-6-1

No part of this book may be reproduced or copied in any form or by any means graphics, electronic or mechanical, including photocopying, taping, recording without prior written permission of the copy right holder. Breach of this condition is liable for legal action.

A Text Book of **MATHEMATICS**

Group Theory

Dr. G. W. Shrimangale
Mr. S. R. Raut

Dr. Shrimangale G. W. is presently working as an Assistant Professor in the department of Mathematics, Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku Arts, Science and Commerce College, Beed. He has been teaching under graduate students for last 13 years. He obtained M.Sc. degree in Mathematics from Science College, Nanded in 2006. He got his M.Phil. in 2007 from Madurai Kamaraj University, Madurai (T.N.) and Ph.D. degree in 2021 from Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. He has published more than 13 research papers in reputed national and international journals. He presented 12 research papers in national and international conferences. He is life member of Maratwada Mathematical Society, Aurangabad. He got Young Research Award in 2021 of Institute of Scholars, Bangalore 560051 (Karnataka).

Mr. Raut S.R. is an Assistant Professor and Head in Department of Mathematics, Mrs. Kesharbai Sonajirao Kashirsagar Alias Kaku Arts, Science and Commerce College, Beed. He obtained M.Sc. degree in Mathematics, from Department of Mathematics, Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad in 2003. B.Ed. in 2002 from Marathwada College of Education Aurangabad. He obtained M.Phil. degree in 2007 from Alagappa University Karaikudi (Tamil Nadu). He has 13 year teaching experience at Graduate level. He is recognized Post Graduate teacher in Mathematics of Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. He has published 09 research papers in reputed National and International journals. He attended more than 30 national and international conferences/seminars/workshops and presented 15 research papers. He is the life member of Indian Mathematical Society and Marathwada Mathematical Society Aurangabad. He has awarded "National Best Teacher Award -2020" given by Avishkar Social and Educational Foundation, Kolhapur, India and "Young Researcher Award 2022" of Institute of Scholars, Bangalore 560051 (Karnataka).

Shivani Prakashan, Pune.

D 8, Ground Floor, Pankaj park, Near Vitthal Mandir,

Malwadi, Hadapsar, Pune - 411028.

Email : shivanipublication136@gmail.com

Tel. : +91 901 132 0659

ISBN 978-93-85426-69-8

9 789385 426698

MATHEMATICS Group Theory

All rights reserved to Authors

Publisher

Vijay Digambarrao Tekwar

Shivani Prakashan

D8 Pankaj Park , Near Vithal Mandir,

Malwadi Hadpsar, Pune – 411028

Contact- **9011320659**

Shivanipublication136@gmail.com

Typing Setting:

Dr. G. W. Shrimangale (Author),

Gajanan2010@gmail.com

Call: 7588087120

&

Shivani Prakashan, Pune

Cover Page:

Marleshwar Digital

Shanivarpeth , Pune

ISBN- 978-93-85426-69-8

May-2022

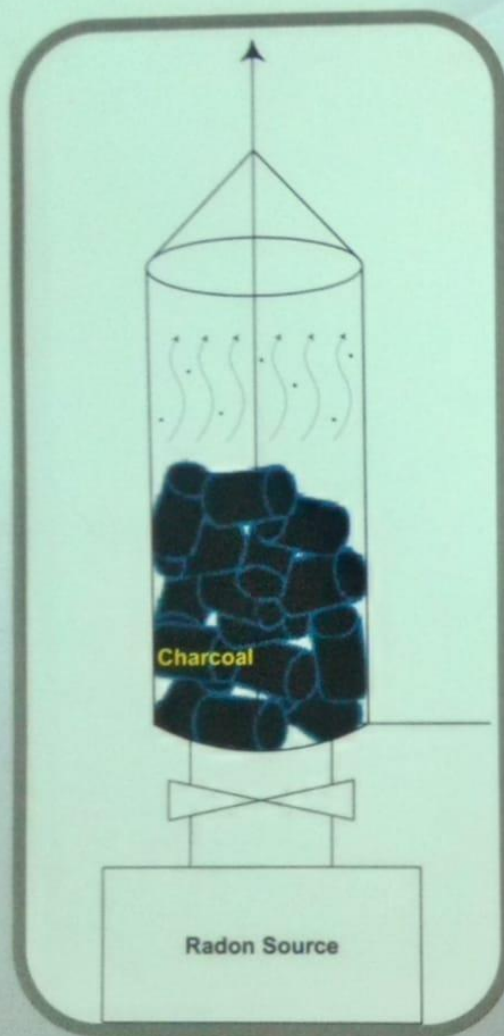
Price- 250/-

Table of Contents

Table of Contents	v
1 Prerequisite	1
1.1 Introduction	2
1.2 Set theory	2
1.3 Relations	8
1.4 Mapping	11
1.5 The Integers	16
2 Group and Subgroup	21
2.1 Introduction	22
2.2 Group	22
2.3 Subgroup	39
3 Normal Subgroup and Quotient group	99
3.1 Introduction	100
3.2 Normal subgroups	100
3.3 Quotient group	110
4 Homomorphism and Automorphism	117
4.1 Introduction	118
4.2 Homomorphism of a group	118
4.3 Isomorphism of a group	128
4.4 Automorphism of a group	138

Fractional Calculus

Radon Diffusion in Charcoal Medium

Dr. G.W. Shrimangale

About Author

Dr. G. W. Shrimangale is Assistant Professor in Mathematics at Department of Mathematics, Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku Arts, Commerce and Science College, Beed. He obtained his M.Sc. degree in Mathematics from Science College, Nanded in 2006. M.Phil. in 2006 from Madurai Kamaraj University, Madurai (Tamil Nadu). He obtained Ph.D. degree in 2021 under the guidance of Dr. T. L. Holambe from Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. He has 13 years teaching experience at Graduate level. He has published 12 research papers in national and international reputed journals. He attended more than 20 national conference/workshops. He has presented 8 research papers in national conferences. He is the life member of Marathwada Mathematical Society, Aurangabad. He has awarded by “**Young Researcher Award 2021**” of Institute of Scholars, Bengaluru 560 051 (Karnataka).

Shivani Publication

D 8, Ground floor, Pankaj Park, Near Vitthal Mandir,
Malwadi Hadapsar, Pune 411 028
e-mail: shivanipublication136@gmail.com
Tel: +91 901 132 0659

Mathematical Sciences

₹ 795

ISBN 978-93-85426-65-0

9 789385 426650

All rights reserved to Authors.

Publisher:

Vijay Tekwar,

**Shivani Prakashan, D8, Ground Floor, Pankaj Park,
Near Vitthal Mandir, Malwadi Hadapsar,
Pune 411028.**

Contact:- 9011320659

shivanipublication136@gmail.com

Typing Setting:

Dr. G. W. Shrimangale (Author),

gajanan2010@gmail.com

Cell: 7588087120.

&

Shivani Prakashan, Pune.

Cover Page:

Dr. Prakash Konka,

M.A. M.Phil. Ph.D (Geography)

Assistant Professor,

Shri. Bankatswami College, Beed-431122.

Cell: 09860605302

prakashkonka123@gmail.com

ISBN: 978-93-85426-65-0

September-2021

Table of Contents

Table of Contents	v
Acknowledgements	vii
1 INTRODUCTION	1
1.1 Radon diffusion equation	2
1.2 Fractional Calculus-A Literature Review	5
1.3 Advancement in use of numerical methods	9
1.4 Discretization of differential operators	13
1.4.1 Types of Finite Differences	16
1.4.2 Finite Difference Approximations of Partial Derivatives	18
1.5 Numerical Calculation by Finite Differences	19
1.5.1 Difference Scheme	20
1.5.2 The approximation of time and space fractional derivatives	22
1.6 Preliminaries	25
1.7 Plan of the Thesis	30
2 NUMERICAL METHOD FOR TIME FRACTIONAL RADON DIFFUSION EQUATION	33
2.1 Introduction	34
2.2 Finite Difference Scheme	36
2.3 Stability	48
2.4 Convergence	52
2.5 Numerical Solution	56
2.6 Concluding Remarks	59
3 CRANK-NICOLSON FINITE DIFFERENCE SCHEME FOR TIME FRACTIONAL RADON DIFFUSION EQUATION	61
3.1 Introduction	62
3.2 Finite Difference Scheme	63
3.3 Stability	76

HANDBOOK OF POULTRY SCIENCE AND TECHNOLOGY

DR. BALASAHEB S. SALVE
DR. PREMCHAND B. SIRSAT

HANDBOOK OF POULTRY SCIENCE AND TECHNOLOGY

DR. BALASAHEB S. SALVE • DR. PREMCHAND B. SIRSAT

Poultry has been and still is a major animal product in our diets. With the advances in preservation techniques for fresh poultry and processed products, consumer preferences for poultry and poultry products are higher than ever. Information on the science and technology of processing this important food commodity is essential to the work of government, academia, and industry. Many good professional reference books are available. The preference for any particular one depends on the needs of the users. Most are single-volume books, with some covering general and others specific topics.

Contents

Poultry: Biology to Premortem Status • Slaughtering and Cutting • Preservation: Refrigeration and Freezing • Composition, Chemistry, and Sensory Attribute • Sanitation and Safety

Dr. Salve Balasaheb Shankarrao did his M.Sc (Zoology) and Ph.D. from Dr. Balasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad and has been actively associated with research and teaching work. He is working as a research guide also. He has number of research papers published in reputed national and international journals, Society of Life Science has conferred Honorary Fellowship (F.S.L.Sc.) on him for his outstanding contributions in the field of life sciences. He published a book entitled Textbook of Fish Genetics & Biotechnology.

Dr. Premchand B. Sirsat obtained his M.Sc degree in 1997 & Ph.d. in 2007 from Dr. Balasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. He started his career as Associate Professor in zoology in Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku Arts, Science & Commerce College, Beed & taught undergraduate and Post-graduate students. He has published number of research papers in leading national and international journals. Society of Life Science has conferred Honorary Fellowship (F.S.L.Sc.) on him for his outstanding contributions in the field of life sciences. Has associated with active participation in academic & other social activities.

Garima

GARIMA PRAKASHAN

132, 1st Floor, Mayur Park, Basant Vihar, Naubasta, KANPUR-21
Phone : 09415200584, 09415125867 Telefax : 0512-2634444 (P.P.)
e-mail : garima.prakashan@gmail.com
Website: www.garimaprakashan.com

₹ 795/-

ISBN: 978-81-951921-4-4

9 788195 192144

Handbook of Poultry Science and Technology

Dr. Balasaheb S. Salve

Dr. premchand B. Sirsat

© *Reserved*

Year: 2022

ISBN : 978-81-951921-4-4

[All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, mechanical, photocopying, recording or otherwise, with out prior written permission of the publishers]

Published by :

GARIMA PRAKASHAN

132, '1st Floor', Mayur Park,

Basant Vihar, Kanpur - 208 021

Mob. : 09415125867, 9506294444, 09415200584

E-mail : garima.prakashan@gmail.com

visit us at : www.garimaprakashan.com

PRINTED INDIA

Printed at Deepak Offset Press, Delhi.

Peer reviewed Journal

Impact Factor: 7.265

ISSN-2230-9578

Journal of Research and Development

A Multidisciplinary International Level Referred Journal

September 2021 Volume-12 Issue-6

CHANGING PERSPECTIVES OF EDUCATION

Chief Editor

Dr. R. V. Bhule
'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot
No-23, Mundada Nagar, Jalgaon

Executive Editors

Dr. Deepa B. Kshirsagar
Principal
Sow. Kosharhal (Kaku) Sonajirao Kshirsagar
College Beed.

Executive Editors

Dr. Sanjay K. Tupe
IC Principal
Kalikadevi Arts, Commerce & Science College,
Shirur (Ka.) Tq. Shirur (Ka.) Dist. Beed

Editor

Dr. Donglikar C.V.
Dr. Korde R.C.

Address

'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot, No-23,
Mundada Nagar, Jalgaon (M.S.) 425102

Chief Editor

Dr. R. V. Bhole
'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot
No-23, Mundada Nagar, Jalgaon

Executive Editors

Dr. Deepa B. Kshirsagar
Principal
Sow. Kesharbai (Kaku) Sonajirao
Kshirsagar College Beed.

Executive Editors

Dr. Sanajay K. Tupe
I/C Principal
Kalikadevi Arts, Commerce &
Science College, Shirur (Ka.) Tq.
Shirur (Ka.) Dist. Beed

Co-Editors

Dr. Donglikar C.V.
Dr. Korde R.C.

Address

'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot, No-23,
Mundada Nagar, Jalgaon (M.S.) 425102

महात्मा फुले आणि डॉ. बी. आर. आंबेडकर :
बहुआयामी दृष्टीकोन

**Mahatma Phule and Dr. B. R. Ambedkar :
A Multidimensional Approach**

प्राचार्य डॉ. प्रा. रजनी शिखरे

डॉ. संदीप अ. बनसोडे

महात्मा फुले इनके साहित्य में सामाजिक दर्शन

प्रा. डॉ. न. पु. काले

हिंदी विभाग,

के.एस.के महाविद्यालय, बीड

९८३३६०७७७७

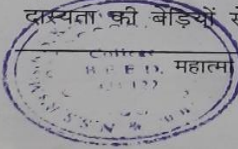
Email: dr.napukale@gmail.com

प्रस्तावना:

भारतवर्ष में महात्मा जोतिराव फुले इनका सामाजिक समता के पथ पर महत्वपूर्ण योगदान रहा है। सामाजिक व्यवस्था में बहुत मुश्किल समय था।

पेशवाई एवं मनुस्मृति का सर्वत्र बोलबाला था। समाज में विषमता उधम मचाई हुई थी। ऐसे समय सामाजिक विषमता को खदेड़ने का कार्य कर सामाजिक पटल पर प्रत्यक्षरूप में जोतिराव फुले इन्होंने कार्य किया है। साथ ही साहित्यिक क्षेत्र में भी महत्वपूर्ण योगदान दिया है। उनका यह कार्य चुनौती भरा रहा है। सामाजिक समता हेतु विभिन्न सामाजिक सुधारवादी कार्य को अंजाम देने का कार्य फुले ने किया है। धर्म, न्याय व्यवस्था फुले इनके विचारों के खिलाफ थी, ऐसे समय में व्यवस्था विरोध करके मानवतावादी दृष्टिकोण को अपनाकर उसी विचारधारा पर अडिग रहने का कार्य महात्मा फुले इन्हें करना पडा।

व्यवस्था हरदम महात्मा फुले इनके समाज सुधारवादी कार्य को रोकने का, उन्हे धमकाने का, जान से मारने के प्रयास मनुवादी व्यवस्था द्वारा अपनाया गया। लेकिन महात्मा फुले पूरी जिंदगी भर शूद्र, अति शूद्र वर्ग के उत्थान के लिए, सामाजिक समता के लिए अपना कार्य पूरे साहस के साथ करते रहे। विधवा पुनर्विवाह, केशवपन, लड़कियों के लिए पहली पाठशाला शुरू कर शिक्षा के द्वार खोलना, अछूतों के लिए अपने आंगन का पानी का हौज खुला करना, जाति उन्मूलन के लिए कार्य कर यह सब मानवाधिकारों की लड़ाई लड़ते हुए महात्मा फुले दिखाई देते हैं। सामाजिक सुधार के प्रत्यक्षरूप से कार्य कर के समाज को एक नई दिशा प्रदान करने का कार्य महात्मा फुले इन्होंने किया है। सही मायने में महात्मा फुले केवल बोलने वाले सुधारक नहीं थे वे कर्ते सुधारक के रूप में पहचाने जाते हैं। मनुस्मृति की विषमतामुलक व्यवस्था को सुरंग लगाने का कार्य महात्मा फुले इन्होंने किया है। सामाजिक क्रांति के पथ पर वे अगुआई करते हैं, साथ ही लेखन कार्य कर पद दलितों को विभिन्न दायित्वों से मुक्ति दिलाने का महत्वपूर्ण कार्य महात्मा फुले इन्होंने किया है।

महात्मा फुले आणि डॉ. बी. आर. आंबेडकर : बहुआयामी दृष्टीकोन / ८६

संपादकीय....

कमांडर चा यावर्षीचा २५ वा दिवाळी अंक आमचा रौप्य महोत्सवी अंक आहे. जो मनोरंजन विशेषांक म्हणून वाचकांच्या हाती देताना आम्हाला विशेष आनंद होत आहे. गेली चोवीस वर्षे कमांडरने वेगवेगळ्या विषयांवर विशेषांक प्रकाशित केले. त्या सर्वांना आपण वाचकांनी, जाहिरातदारांनी मोठा प्रतिसाद दिल्यामुळे आम्ही हा चोवीस वर्षांचा महत्त्वपूर्ण टप्पा पार करू शकलो. त्याबद्दल सर्वांचे मनःपूर्वक आभार.

संपूर्ण जग गेल्या दोन वर्षांपासून कोरोनाचा कहर सहन करीत आहे. त्यास आता काहीसा दिलासा मिळाला आहे. सर्व जगव्यादी व्यवस्थित सुरु होत आहे. कोरोना काळाच्या कट्टी आठवणी विसरण्याकरिता हा २५ वा अंक मुद्दाम मनोरंजन विशेषांक म्हणून प्रकाशित करित आहोत.

यावर्षीच्या अंकासाठी आमचे मित्र डॉ. राजू पाटोदकर हे मानद संपादक आहेत. या अंकात मनोरंजन विश्वाचे लघू दर्शन वाचकांना घडवीत आहोत. सर्वांना आवडेल असा मजकूर देण्याचा आमचा प्रयत्न आहे.

या अंकाच्या निर्मितीत संपादकीय सल्लागार मंडळ, आमचे कायदा विषयक सल्लागार अॅड. ए.पी. कुलकर्णी यांचेही मौलिक सहकार्य लाभले. त्या सर्वांचे मनःपूर्वक आभार. आमचे वाचक, हितचिंतक, जाहिरातदार हे या अंकाचे नेहमीप्रमाणे स्वागत करतील असा विश्वास आहे.

आपल्या सर्वांना

दीपावलीच्या हार्दिक शुभेच्छा...!

संपादक

डॉ. संजय पाटील, देवळाणकर

मनोरंजन

कमांडरच्या या रौप्य महोत्सवी दिवाळी अंकाचे म्हणजे मनोरंजन विशेषांकाचे मानद संपादक म्हणून काम करण्याची संधी मला मिळाली. हे माझे भाग्य समजतो.

गतवर्षी युद्ध कोरोना विरुद्ध हा जनजागृती विशेषांक काढून एक सामाजिक उपक्रम राबविण्याचा प्रयत्न केला होता. सुदैवाने आपण या युद्धात जिंकत आहोत ही महत्त्वाची व आनंदाची बाब आहे. म्हणूनच या वर्षी थोडासा हलका फुलका मनोरंजन विशेषांक आम्ही सानंद प्रकाशित करत आहोत. या अंकात मनोरंजन म्हणजे मनाचे रंजन करणारे ते मनोरंजन ही संकल्पना आहे. मनोरंजनाची विविध माध्यमे आहेत. यात पारंपरिक 'माध्यम' ते अत्याधुनिक माध्यम या सर्वांचा समावेश केलेला आहे.

मान्यवर लेखकांकडून मनोरंजनाच्या विविध विषयांवर लेख, माहिती, अनुभव या अंकात आहेत. वेगवेगळ्या माध्यमाद्वारे आपले मनोरंजन करणे होते, होऊ शकते याचा उदाहरण अंकात आहे.

या अंकात निरूपणकार कृष्णा जाधव, सुप्रसिद्ध बालसाहित्यिक प्रशांत गौतम, कुटुंब रंगलय काव्यातचे प्रा. विसुभाऊ बापट, डॉ. व्यंकटेश धर्माधिकारी, केशव वसेकर, ज्येष्ठ नाट्यकर्मी जयंत गाडेकर, ज्येष्ठ सिने समीक्षकद्वय दिलीप ठाकूर व धनंजय कुलकर्णी, शरद कोरडे, ज्येष्ठ कवी प्रकाश राणे, डॉ. बाबा बोराडे, डॉ. गणेश चंदनशिबे, दीपक कोनकर, डॉ. आनंद देशपांडे तसेच अर्चना शंभरकर, अवंतिका कानडे, जयश्री सोत्रेकर आदी लेखक व लेखकांचे लेख आणि अनुभव आहेत. त्यामुळे या वर्षीचा हा मनोरंजन विशेषांक निश्चितच आमच्या वाचक वर्गाला आवडेल, अशी खात्री आहे. आपणा सर्वांना दीपावलीच्या हार्दिक शुभेच्छा... धन्यवाद.

मानद संपादक

डॉ. राजू पाटोदकर

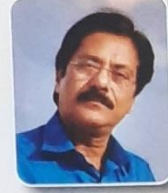
डॉ. संजय पाटील देवळाणकर
संपादक

डॉ. राजू पाटोदकर
मानद संपादक

नंदु पाटोदकर
कार्यकारी संपादक

मुकुंद थिगडे
(मुखपृष्ठ संकल्पना)
मो. ९४२२२४४११६

सह संपादक

प्रकाश राणे अशोक पांडव प्रा. रुक्मिणीकांत पांडव
प्रमोद बल्लाळ नितीन कुलकर्णी किशोर कुलकर्णी
अमित बुडूर प्रत्युषा पाटोदकर स्मिता कुमार वडनेरे

कायदा सल्लागार

अॅड. ए. पी. कुलकर्णी, वीड

मांडणी व मुद्रण

सिध्दांत ग्राफिक्स अँड सेल्स, वीड

वितरक

प्रशांत पाटोदकर राहुल पायाळ
मनोज पाटोदकर प्रसन्ना पांडव

हा दिवाळी अंक मालक, संपादक, मुद्रक, प्रकाशक, डॉ. संजय पाटील देवळाणकर यांनी हरी ३० प्रिंटर्स, औरंगाबाद येथे छापून कमांडर कार्यालय, बंगला नं. १ राधानगरी, पोलीस मुख्यालयाच्या मागे, वीड व सत्यम अपार्टमेंट सीबीडी बेलापूर, नवी मुंबई येथून एकाच वेळी प्रकाशित केला. संपर्क - ९४२२२९५३१४

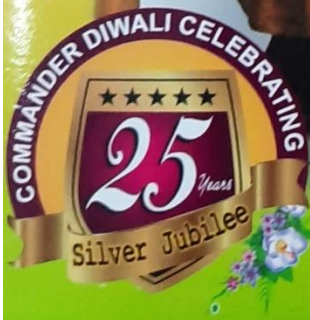
या अंकात प्रकाशित झालेल्या लेखकांच्या मनांशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. (कायदेशीर बाबी वीड न्यायालयान्तर्गत)

दिवाळी २०२१

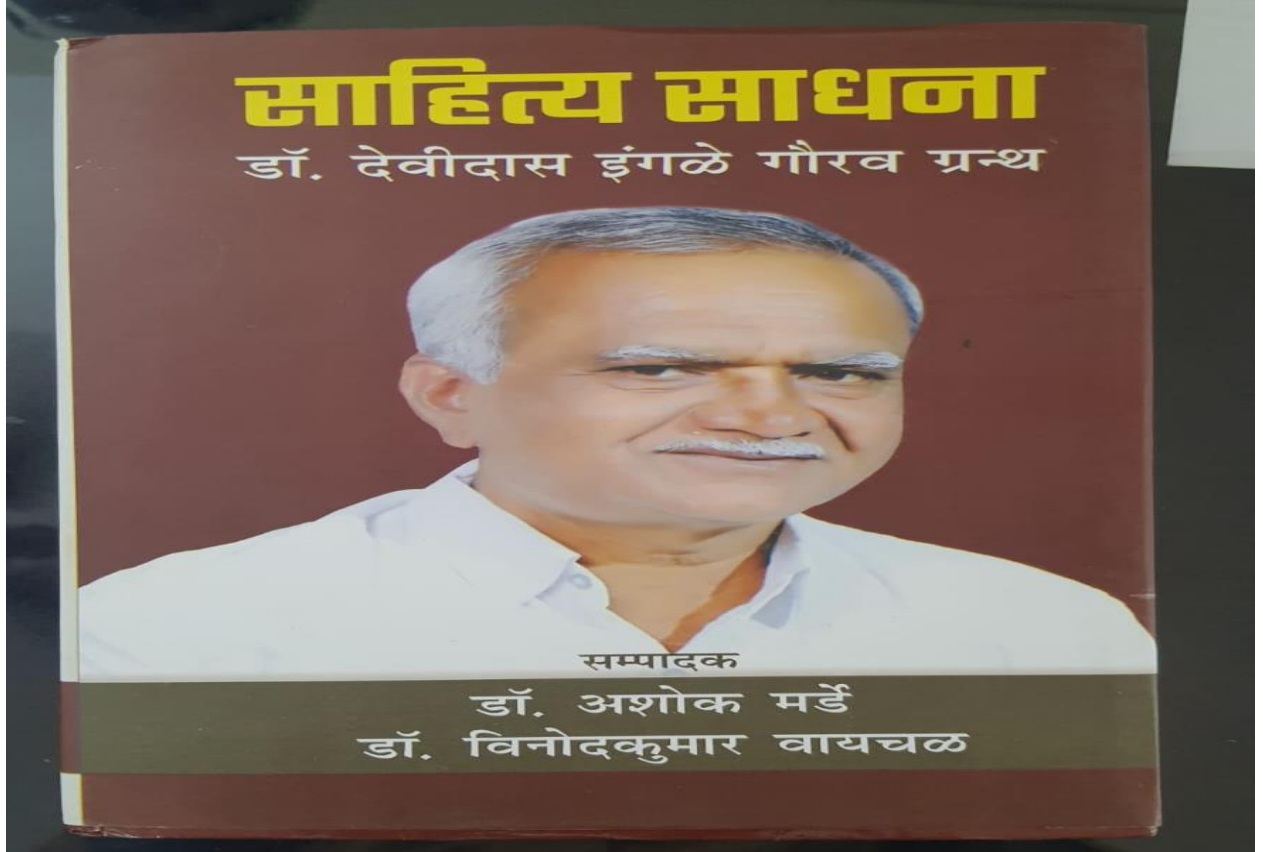
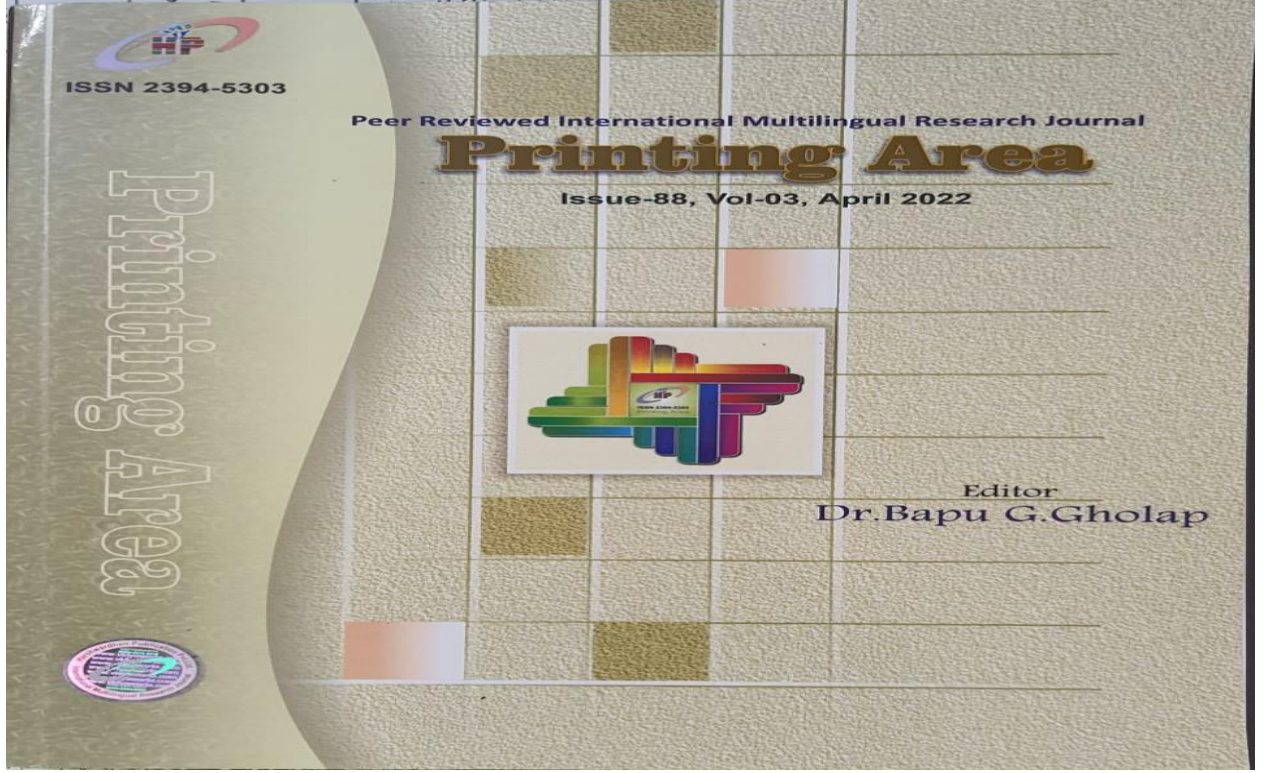
वर्ष २५ वे

कमांडर

मनोरंजन विशेषांक

स्वागत मूल्य
१०० रुपये

डॉ. देवीदास इंगळे जी की ग्रंथ संपदा

अमन
प्रकाशन

104-ए/80 सी, रामबाग, कानपुर-208012 (उ.प्र.)
 फोन : 0512-2543480, (फैक्स) 0512-2543480
 मो. : 08090453647, 09839218516
 ईमेल : amanprakashan0512@gmail.com
 वेबसाइट : www.amanprakashan.com

₹ 795/-

ISBN : 978-93-91913-00-7

जीवर ग्रंथ

ॐ अनुक्रम ४०

अ.क्र.	आलेख का शीर्षक	पृ.क्र.
01	साहित्य और संदेश डॉ. ज्ञानराज गायकवाड़ 'राजवंश'	13-17
02	जीवनी तथा नाट्य साहित्य में छत्रपति शिवाजी प्रो. डॉ. सुधाकर शेंडगे	18-21
03	आदिवासियों की मुक्तिगाथा : 'धरती आबा' नाटक प्रो. डॉ. रणजीत जाधव	22-30
04	नागार्जुन की कविता में मार्क्सवादी चेतना प्रो. डॉ. आबासाहेब राठोड़	31-34
05	डॉ. माधव सोनटक्के की इतिहास दृष्टि डॉ. मजीद शेख	35-43
06	21 वीं सदी में कथेतर गद्य साहित्य का बदलता स्वरूप प्रो. डॉ. ललिता राठोड़	44-48
07	रांगेय राघवकृत 'कब तक पुकारूँ' उपन्यास में समाजवादी चेतना प्रो. डॉ. शिवाजी सांगोळे	49-55
08	किसानी विचारों के कवि नागार्जुन प्रो. डॉ. सुभाष राठोड़	56-60
09	'दिल्ली ऊँचा सुनती है' नाटक का वास्तव डॉ. बी. एस. बळवंत	61-62
10	पंत जी : प्रकृति सौंदर्य के महाकवि प्रो. डॉ. एम. ए. येल्लुरे	63-67
11	हिन्दी कथा साहित्य में स्त्री-लेखन प्रो. डॉ. अपर्णा पाटील	68-72
12	21वीं सदी का उपन्यास साहित्य डॉ. सुरेश मुंढे	73-79
13	प्रेमचंद की कालजयी कहानियों के शीर्षक डॉ. प्रकाश खुळे	80-83

महात्मा फुले आणि डॉ. बी. आर. आंबेडकर :
बहुआयामी दृष्टीकोन

**Mahatma Phule and Dr. B. R. Ambedkar :
A Multidimensional Approach**

प्राचार्य डॉ. प्रा. रजनी शिखरे

डॉ. संदीप अ. बनसोडे

महात्मा जोतीराव फुले यांच्या शिक्षणविषयक विचारांचा धांडोळा

प्रा. बालासाहेब विष्णू कटारे

मराठी विभाग, सौ.के.एस.के. महाविद्यालय, बीड
मो. ९९२२७८९११५

Email – balasahebkatारे@rediffmail.com

प्रस्तावना :

शिक्षणाचा आणि माणसाचा संबंध प्राचीन काळापासून असलेला दिसून येतो. शिक्षण माणसाच्या व्यक्तिमत्त्व विकासातील अत्यंत महत्वाचा घटक ठरते. शिक्षण माणसाला ज्ञानी बनवते. शिक्षणामुळे माणसाचा विवेक जागृत होतो. सत्य-असत्य, योग्य-अयोग्य याची जाण माणसाला शिक्षणामुळेच येते. थोडक्यात शिक्षण माणसाच्या अंतर्बाह्य विकासास हातभार लावते. भारतीय संस्कृतीमध्ये आजवर अनेक तत्त्ववेत्त्यांनी शिक्षणाचे मानवी जीवनातील महत्त्व ससंदर्भ स्पष्ट केलेले दिसते. यामध्ये रविंद्रनाथ टागोर, महात्मा फुले, महात्मा गांधी, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम ह्यांचा मुख्यत्वे अंतर्भाव होतो. ह्या तत्त्ववेत्त्यांनी मानवी जीवनातील शिक्षणाची अपरिहार्यता स्पष्ट करून शिक्षणविषयक विचारांची मांडणी केलेली दिसते. प्रस्तुत शोधनिबंधातून महात्मा जोतीराव फुले यांनी केलेल्या शिक्षणविषयक विचारांची मांडणी व त्याची आजच्या काळातील प्रासंगिकता स्पष्ट करण्याचा प्रयत्न केला आहे.

महात्मा जोतीराव फुलेह्यांच्या काळातील शिक्षण व्यवस्था :

जोतीरावांचा कालखंड हा आंग्ल कालखंड होता. ब्रिटीश भारतामध्ये येऊन बऱ्यापैकी स्थिर झाले होते. त्यांच्यासोबत त्यांचे ज्ञान-विज्ञान, शिक्षण, भाषा आणि संस्कृती इत्यादी अनुषंगिक बाबी स्वाभाविकपणे आपल्याकडे आल्या होत्या. एकाबाजूने ब्रिटीशांकडून आलेला सुधारणावाद आणि दुसऱ्या बाजूने एतद्देशीय लोकांचा पुराणमतवाद अशी परस्परविरोधी द्वंद्वात्मक स्थिती त्याकाळी निर्माण झाली होती. सुधारणावादी शासनकर्ते आणि समाजाची परंपरावादी मानसिकता यामध्ये काय निवडावे हे लोकांना कळत नव्हते. पाप-पुण्याच्या आणि शकून-अपशकुनाच्या कल्पना समाजाच्या मेंदूत घट्ट रुतून बसल्या होत्या. शिक्षणामुळे समाज सुसंस्कृत आणि शहाणा बनतो, हे जरी खरे असले तरी त्याकाळामध्ये समग्र समाजाला शिक्षणाचा अधिकार नव्हता. शिक्षण घेणे आणि देणे केवळ सवर्णांपुरतेच मर्यादित होते. त्यामुळे संबंध समाजाच्या सुसंस्कृतपणाचा प्रश्नच उद्भवत नव्हता. शाळांची संख्या आणि स्थिती दोन्हीही फार समाधानकारक नव्हती. गावागावांत, शहराशहरांत ज्याकाही मोजक्या शाळा सुरु होत्या त्यातून श्रीमंतांच्या आणि उच्च वर्णियांच्याच विद्यार्थ्यांना प्राधान्याने शिक्षण दिले

:: संपादक मंडळ ::

डॉ. एस. बी. पगारे
प्रा. एस. एस. नागरे
प्रा. डी. एन. रिठे
डॉ. एस. बी. इंगळे
प्रा. बी. एस. जोगदंड
आर.बी. पागोरे (ग्रंथपाल)

डॉ. पी. पी. सोनुने
डॉ. एस. एन. सटाले
डॉ. आर. बी. काळे
प्रा. ए. एम. जाधव
प्रा. एच. बी. हेळंबे

महात्मा फुले आणि डॉ. बी. आर. आंबेडकर : बहुआयामी दृष्टीकोन

[Mahatma Phule and Dr. B.R. Ambedkar :
A Multidimensional Approach]

• प्राचार्य डॉ. प्रा.रजनी शिखरे • डॉ. संदीप अ बनसोडे

Publisher	:	Trisha Publication, Aurangabad.(M.S) Cell : 8408843877 Email: trishapublication@gmail.com
©	:	Author's
Typeset At	:	Anand Computer Aurangabad.
Edition	:	<u>14 April 2022</u>
ISBN No	:	978-81-947729-2-7
Cover Design	:	Aura Design Mumbai.
Printed At	:	Om Offset Aurangabad.
Main Distributor	:	Anand Book Depot Jaisingpura, Aurangabad - 431004
Price	:	₹ 200 /-

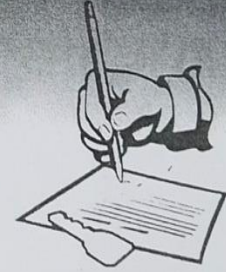
[या ग्रंथात प्रकाशित होणाऱ्या लेखकांच्या मतांशी संपादक / संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही]

एखाद्या कृतीचा व उक्तीच्या सोयीनुसार विपरीत अर्थ लावणे आणि तसे जगणे म्हणजे विपर्यास करणे होय. दांभिक आणि स्थितीशील मानसशास्त्राला अत्यंत सफाईदार विपर्यास करता येतो आणि तेवढ्याच कोडगेपणाने विपर्यास जीवनही जगता येते. असे असेल तरी विपर्यास करण्यामागील हेतू सरळ नसतो. विपर्यासामागे तृष्णेचा रेटा असतो. हा तृष्णेचा रेटा कधी वाडू मयीन असतो. कधी प्रसिद्धीची तृष्णा असते. कधी मिरवण्याची तृष्णा असते. तृष्णा अशी खूप पातळ्यावरून माणसाला खूपदा हास्यास्पद, कधी निरर्थक तर कधी क्रूर करीत असते. यातले सत्य एवढेच असते की, जी व्यक्ती बौद्ध असते, जी व्यक्ती प्रज्ञानी असते वा ज्या व्यक्तीला जीवनाचे मर्म आकळालेले असते. ती व्यक्ती अशा कोणत्याही तृष्णेपासून पूर्णतः मूक्तच असते किंवा तृष्णाग्रस्त तरी असते.

संकल्प प्रकाशन,
सोलापूर.

ISBN : 803-2-43743-1-3

मन्वंतर

डॉ. अनिता व्यंकटेश्वर शिंदे

समाज डॉ. बाबासाहेब
 आम्बेडकर विद्यापीठ
 अख्ययन मंडल के
 निदेश इनके जी के
 उपस्थिति में गौरव
 सुत्र करके मे हम
 अनुमति कर रहे हैं।
 जी के व्यक्तित्व एवं
 समी परिचित हैं।
 शिक्षण संस्थाओं में
 शिक्षण संस्था का
 है और उत्ती शिक्षण
 परमहंस महा-
 त्त से वे 36 वर्षों की
 स्वात हिंदी विभाग
 अदकाश ग्रहण कर
 के जी हिंदी भाषा एवं
 कथिता एवं अध्यापक
 द हैं। वे हिंदी भाषा
 अख्ययन, अध्यापन
 व प्रचार-प्रसार के
 के साथ जुटे हुए हैं।
 एक कर्मठ व्यक्तित्व
 न करने का निरघय
 इस गौरव ग्रंथ को
 की योजना सामने
 समी के सम्मुख यह
 करते हुए हर्ष की
 है। यह गौरव ग्रंथ दो
 न है। इस गौरव ग्रंथ
 साहित्य और भाषा का
 व्यक्ति विशेष का है।
 साहित्य इस भाग के
 विभिन्न हिस्सों से 53
 हो चुके हैं। उन समी
 स्थान दिया है। दूसरा
 भाग का है। इस भाग में
 पर केंद्रित 26 आलेख
 गये हैं। हिंदी के
 आदि के माध्यम से सर
 धारों को इस भाग में
 म है।

अ अनुक्रम १७

अ.क्र.	आलेख का शीर्षक	पृ.क्र.
01	साहित्य और संदेश डॉ. ज्ञानराज गायकवाड़ 'राजवंश'	13-17
02	जीवनी तथा नाट्य साहित्य में छत्रपति शिवाजी प्रो. डॉ. सुधाकर शेंडगे	18-21
03	आदिवासियों की मुक्तिगाथा : 'धरती आबा' नाटक प्रो. डॉ. रणजीत जाधव	22-30
04	नागार्जुन की कविता में मार्क्सवादी चेतना प्रो. डॉ. आबासाहेब राठोड	31-34
05	डॉ. माधव सोनटके की इतिहास दृष्टि डॉ. मजीद शेख	35-43
06	21 वीं सदी में कथेतर गद्य साहित्य का बदलता स्वरूप प्रो. डॉ. ललिता राठोड	44-48
07	रांगेय राघवकृत 'कब तक पुकारूँ' उपन्यास में समाजवादी चेतना प्रो. डॉ. शिवाजी सांगोळे	49-55
08	किसानी विचारों के कवि नागार्जुन प्रो. डॉ. सुभाष राठोड	56-60
09	'दिल्ली जँचा सुनती है' नाटक का वास्तव डॉ. बी. एस. बळवंत	61-62
10	पंत जी : प्रकृति सौंदर्य के महाकवि प्रो. डॉ. एम. ए. येल्लुरे	63-67
11	हिन्दी कथा साहित्य में स्त्री-लेखन प्रो. डॉ. अपर्णा पाटील	68-72
12	21वीं सदी का उपन्यास साहित्य डॉ. सुरेश मुंडे	73-79
13	प्रेमचंद की कालजयी कहानियों के शीर्षक डॉ. प्रकाश खुळे	80-83

मराठी साहित्यातील
ऊसतोड कामगारांचे चित्रण :
एक अभ्यास

डॉ. रामनाथ गंगाधर वाढे

MARATHI SAHITYATIL USTOD
KAMGARANCHE CHITRAN : EK ABHYAS
(Critics)

By : Dr. Ramnath Wadhe

© मराठी साहित्यातील
ऊसतोड कामगारांचे चित्रण :
एक अभ्यास
(समीक्षा)
डॉ. रामनाथ वाढे

: अक्षर जुळणी :
श्री स्वामी समर्थ एंटरप्रायझेस, लातूर
सौ. मयुरी मोरेश्वर काळे
भ्रमणध्वनी - ९४२२०२४१०७

: पहिली आवृत्ती :
२७ एप्रिल २०२२

: मुद्रक :
इंडो एन्टरप्रायझेस प्रा. लि., लातूर
संपर्क : ०२३८२ - २२१२२२
e-mail id : indooffsetltr@gmail.com

: प्रकाशक :
वावर प्रकाशन
शिरूर कासार, ता. शिरूर कासार
जि. बीड - ४१३२४९
भ्रमणध्वनी - ९४२२५५२२७९

: मुखपृष्ठ :
सरदार जाधव
भ्रमणध्वनी - ९९६०२६६५२०

ऊसतोडणी कामगारांच्या वेदनेचा संदर्भ साखरेच्या गोडव्याशी जोडून पहाताना काव्यात्म आणि कथात्मक साहित्याची निर्मिती लक्ष वेधते आहे. या साहित्याचा संशोधक शोध डॉ. रामनाथ गंगाधर वाढे यांनी वास्तवाच्या गुंतागुंतीसह धेतलाय. ऊसतोडणी कामगाराचे जीवन व कुटुंबीय, गावमाती आणि कारखाना परिसरात विभागलेले आहेत. त्यामुळे आरोग्य, शिक्षण, निवारा, कर्जबाजारीपणा, व्यसनाधिनता, आर्थिक-लैंगिक शोषण, फसवणूक अशा अनेक प्रश्नांची मालिका या साहित्य संशोधन प्रक्रियेत आधोरेखीत झालीय.

योगीराज वाघमारे, गुंदेकर, भास्कर बढे, कैलास दौंड, रायभान दवंगे, एकबाल पेंटर, विठ्ठल जाधव, संजय डोरले अशा प्रतिभावंतांच्या कथा-काव्याचे डॉ. वाढे यांनी केलेले सप्रमाण मूल्यमापन, मराठी समीक्षा प्रवाहात नवी जाणिव पेरणारे आहेत. ऊसतोडणी कामगार श्रमावर विश्वास ठेवून जगतो, तरीही त्याची आत्मत्या ऐकीवात नाही. पण म्हणून त्यांचे माणूसपण उपेक्षित ठेवणारे शाप सरकार व समाजाने करू नये. या लेखनातील स्त्रियांची वेदना अत्यंत स्थ करते. संस्कृतीची प्रगल्भता सिद्ध करायची असेल तर श्रमिकांच्या वेदनामुक्तीचा जागर आवश्यक असतो. डॉ. रामनाथ वाढे हार्दिक अभिनंदन याच संदर्भाने अपरिहार्य आहे.

- डॉ. श्रीपाल सबनीस

वावर प्रकाशन, लातूर

ISBN 81-939553-0-7

Kitchen gardens:-Their Social, Economic and Environmental Contributions to Community

Dr. Jogdand S. K.

P.G. Dept. of Botany,

Mrs. K.S.K College Beed (MS)

E-mail:- w.sandhya13@gmail.com

Abstract- In developing countries like India the majority of people are hungry and malnourished; they live under substandard living conditions and suffer from chronic food insecurity. There is a need of continuous food production and buffer stock to meet the growing demand and efficiently cope with volatilities in food production and price. Over the recent years there has been growing interest to strengthen and intensify local food production in order to mitigate the adverse effect of global food shocks and food price volatilities.

This research provides characteristics of kitchen gardens .Their social, economic and environmental contributions to communities in various socio-economic contexts.

These studies recognize positive impacts of kitchen gardens towards addressing food insecurity and malnutrition as well as providing additional benefits such as income and livelihood opportunities for resource, poor families, also assessing their impacts on food security, nutrition and economic growth.

Key words- Food, kitchen gardens, environmental contributions, socio-economic context, nutrition and economic growth.

Introduction- Kitchen garden can be defined in simple terms as food grown in or around the house for household use. It is also called as Home garden, mixed garden or backyard garden, farmyard and compound garden or home stage garden.

Kitchen or home gardening is an earliest and most important extensive food production system found throughout the world. Major food items such as vegetables and fruits are considered important for rapidly increasing populations of developing countries like India. Therefore, the kitchen gardens can play an important role to alleviating problems of hunger and malnutrition. Kitchen gardens have already proven to be an important subsidiary source of food in India.

The safe and regular availability of vegetables and fruits for many rural and poor urban households have become uncertain, creating concerns of food security in many developing countries. Millions of the people around the world are unable to purchase sufficient food for themselves and their family members. Therefore, safe food production and secure food supply are most expensive

issues for poor developing countries, so it is most important to develop all possible methods for the production and distribution of food .

In kitchen gardens innovating forms are being practiced such as zero-Acreage farming. Z-farming involving roof top gardens, Indoor-farms and other building -related forms has significantly contributed to food supply in addition to providing numerous environmental, economic and social benefits.

Vegetables stand as the corner stone of a healthy diet .The supply nearly all of the vitamins and minerals required for good health. Vegetable contains fiber and few them such as legumes, are great a source of plant protein. Raw vegetables are the best source of vegetable nutrients, however, cooked vegetables contain some of their original nutritional properties .Raw vegetables are most often consumed as salads or alone .With the increase in health awareness, improvement in the various electronic appliances, vegetable consumption in other forms is becoming more common . Due to their high nutrition content and their low levels of natural sugars, vegetables are often the main ingredients in fresh juices and smoothies .Drinking raw fresh pressed juices is not only a great source of nutrition but has been used as a protocol to heal various illnesses.

Nutritional benefits- A study published in the Journal of community health in 2012 indicates that the kitchen gardens maintained at homes have better food security and an increased intake of vegetables are an important part of a balanced diet .Eating of vegetables every day can provide your body with sufficient amount of dietary fiber, vitamins, minerals ,photochemical and anti-toxicants. This in turn, is very important to maintain a healthy immune system and to keep disease away.

Cognitive benefits- The studies show that engaging in gardening activities can improve cognitive function, especially in order adults, According to study in the 'International journal of Environmental Research and Public Health' in 2019.

The study also indicates that the levels of brain growth factors increase significantly while gardening which improves memory and cognitive skills.

ISSN-0971-2156

IMPACT FACTOR (2020) 5.24

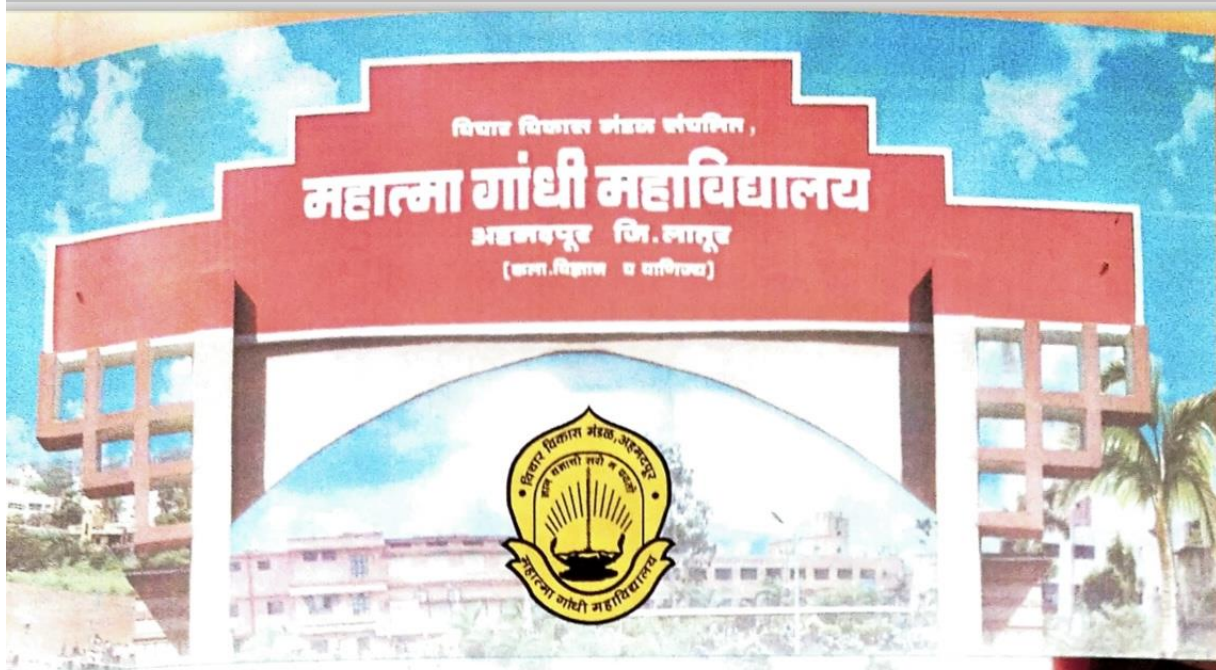
SPECIAL ISSUE ON
INTERNATIONAL E-CONFERENCE.
JANUARY-2021

**RESEARCH CARE
ASSOCIATION**

*International E-Conference on Social
Science, Science & Technology, Management and
Humanities (ICSSMTH) 2021*

Editors

Dr. A. Nageshwarrao
Mr. Shubham Ambhore

**National Conference on
Mathematical Techniques and Applications**
(Under National Mathematics Day 2021 Celebration)

NCMTA-2021

21st December, 2021

: Organized by :

Vichar Vikas Mandal's

Mahatma Gandhi Mahavidyalaya, Ahmedpur

Dist. Latur (Maharashtra)

(NAAC Re-accredited with 'A' Grade)

: Sponsored by :

SWAMI RAMANAND TEERTH MARATHWADA UNIVERSITY, NANDED.

ABSTRACT BOOK

SOLUTION OF FRACTIONAL KAWAHARA EQUATION BASED ON CAPUTO-FABRIZIO DERIVATIVE OPERATOR

Shankar R.Raut¹, Bhausaheb R. Sontakke²

¹Department of Mathematics, Mrs. K.S.K. College, Beed-431122, (MS).

¹Email: shankar.kskm123@gmail.com

²Department of Mathematics, Pratishtan Mahavidyalaya, Paithan-431107, (MS).

²Email: brsontakke@rediffmail.com

Abstract: In this paper, nonlinear time fractional Kawahara and modified Kawahara equations based on Caputo-Fabrizio derivative operator is analysed using iterative Laplace transform method to obtain approximate solutions. The substantive features of the manuscript is to offer the stability conditions of solution for proposed technique. The acquired approximate solutions are in comparison with the precise solutions to confirm the applicability, performance and accuracy of the method. Moreover, 3D plots of obtained numerical solution of the concerned equations for various specific cases are presented.

Keywords: Fractional Kawahara and modified Kawahara equations; Caputo-Fabrizio derivative operator; stability analysis; Laplace transform; new iterative method.

59

महाकवी वामनदादा कर्डक यांची गझल रचना

- प्रा. दिपक जमधाडे
सौ. के. एस. के. महाविद्यालय, बीड
मो. क्र. 8888850358

महाकवी वामनदादा कर्डक हे महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पश्चात होवून गेलेले लोकोत्तर व्यक्तिमत्व होते. बाबासाहेबांनी घालून दिलेला मानव मुक्तीचा संदेश उरी बाळगून ज्यांनी ज्यांनी बाबासाहेबांच्या पश्चात परिवर्तनाच्या सामाजिक चळवळीला गती देण्याचे कार्य केले अशा विभूतींपैकी वामनदादा कर्डक होते. गीतलेखन आणि गीतगायन ही समाज प्रबोधनाची आयुधे त्यांनी मानली. गीतलेखन गावोगावी जाऊन गीतगायनाच्या माध्यमातून समाजप्रबोधन करण्याचे कार्य वामनदादांनी आयुष्यभर अखंडपणे केले.

वामनदादांनी असंख्य गाणी लिहिली त्यांनी लिहिलेली गाणी एका अर्थाने कविताच आहेत. लयबद्धतेचे प्रमाण अधिक असल्याने आणि वामनदादांनी त्यांना प्रत्यक्ष कार्यक्रमांतून सादर केल्याने त्या लोकप्रियतेच्या शिखरावर पोहोचल्या. वामनदादांनी गीत रचनेसाठी वेगवेगळे अनेक विषय हाताळले. त्यातील बहुतेक विषय लोकजीवनाशी संबंधित असलेले दिसतात. असे असले तरी वामनदादांच्या एकूण गीत लेखनापैकी बहुसंख्य गीतलेखन परिवर्तनाच्या सामाजिक चळवळीला गती देण्यासाठी केलेले दिसते. वामनदादांच्या काही रचना गझल सदृश्य आकृतिबंधाच्या अंगाने जाणाऱ्या दिसतात मुळात शृंगार हा गझलेचा स्थायीभाव आहे. असे असले तरी वामनदादांच्या गझलेमध्ये शृंगार अपवादानेच आढळतो. बहुसंख्य गझलरचना परिवर्तनाचा निदिध्यास घेवून येताना दिसतात. प्रस्तुत शोधनिबंधातून वामनदादांच्या गझल सदृश्य लेखनाचे विशेष नोंदवण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

वामनदादांचे गझललेखन :-

साधारणतः 1943 पासून वामनदादांनी गीतलेखनास प्रारंभ केला. लोकगीतासारखे अनेक आकृतिबंध हाताळल्यानंतर आणि त्यात कमालीची लोकप्रियता मिळविल्यानंतर वामनदादा गझललेखनाकडे वळले. एवढेच नव्हे तर त्यांनी गझलेचा आकृतिबंधही यशस्वीपणे हाताळला. "गीतलेखन करित असतांना त्यांनी मराठी आणि हिंदी भाषेतील काव्याचाही अभ्यास केला होता. उर्दूतील गझल, खमसा, नज्म मराठीत आणि हिंदीत आणल्याची नोंद त्यांच्या स्वकथनात केली आहे. (माझ्या जीवनाच गाणं पृष्ठ 17) याचा अर्थ वामनदादांनी उर्दू गझलांचा अभ्यास केला होता असा होतो" असे डॉ. सागर जाधव यांचे मत वामनदादांच्या गझलेचे अभ्यासक प्रमोद वाळके यांनी उद्धृत केले आहे.

"वामनदादांनी लिहिलेल्या सर्व गझलांमधून बाबासाहेबांचे जिवन त्यांची चळवळ त्यांचा संघर्ष बाबासाहेबांनी दिलेल्या भारतीय संविधानाच्या माध्यमातून प्रस्थापित केलेली जिवनशैली, त्यांनी केलेला धम्म स्वीकार, त्यांचे महापरिनिर्वाण, महापरिनिर्वाणानंतर समाजाच्या मानसिकतेवर झालेला परिणाम, बाबासाहेबांच्या पश्चात समाजमन प्रतिआधुनिकतावादी करण्यासाठी कार्यरत झालेली समरसतावादी प्रवृत्ती, त्याचे समाजावर होणारे परिणाम, त्यांच्या आवर्तित सामंडलेले लोक आणि त्यांनी केलेली धम्माची आणि आंबेडकरवाद्यांची शकले या सर्वांचा लेखाजोखा आपल्या गीतांमधून

लोककवी वामनदादा कर्डक / व्यक्ती आणि वाङ्मय : 130

Navgan Shikshan Sanstha Rajuri (N)

**Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku
Arts, Science & Commerce College, Beed-431122**

Principal

Dr. S.V. Kshirsagar

NAAC reaccredited - A Grade
[3.18 CGPA as per New RAF]

ISO- 21001:2018
Green audit

Secretary

Dr. B. S. Kshirsagar

Website -kskcollegebeed.com E-mail-kskbeed123@rediffmail.com Ph. (02442)222641 Fax-(02442)230197

Criterion III

3.3.2 Number of books and chapters in edited volumes/ books published and paper published in national / international conference proceedings per teacher 2020-2021

Women Entrepreneurship: Critical Analysis

Dr. Manisha Pandurang Wanjari
Dr. Maya Sanjay Khandat

CONTENTS

Chapter No.	Title of the Chapter	Page No.
1.	Introduction	1-64
2.	Review of Literature	65-102
3.	Personal and Family Background of Women Entrepreneurs	103-125
4.	Social and Economic Status of Women Entrepreneurs	126-187
5.	Challenges of Women Entrepreneurs	188-246
6.	Participation in Decision Making Process of Women Entrepreneurs	247-273
7.	Conclusions and Recommendations	274-292
	Bibliography	293-306

Published by:

KSK Publishers & Distributors

7/26, Basement, Ansari Road, Darya Ganj,
New Delhi - 110 002.

Ph.: 011-42564726, 47090343, 43551324, (M) 9811088729

E-mail: khelsahitya@rediffmail.com, vivekthani@gmail.com

Website: www.khelsahitya.com, www.kskpublisher.com

© 2021 - All Rights Reserved

ISBN - 978-81-949208-1-6

PRINTED IN INDIA 2021

No part of this publication may be re-produced, stored in a retrieval system or published/distributed in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, scanning web or otherwise without the written permission of the Publisher. Publisher has obtained all the information in this book from the sources believed to be reliable and true. However, Publisher or its editors or illustrators don't take any responsibility for the absolute accuracy of any information published, and the damages or loss suffered thereupon.

All disputes subject to Delhi jurisdiction only.

Typeset by:
KSK DTP UNIT, DELHI

Printed at:
ASIAN OFFSET, DELHI

Women Entrepreneurship: Critical Analysis

ABOUT THE AUTHOR

Dr. Manisha Pandurang Wanjari

Dr. Manisha Pandurang Wanjari M.A., B.Ed., M.Phil., Ph.D. (Home Science). Working as an Assist. Prof. & Head Dept. of Home Science at Kohinor Arts, Comm. & Sci. College Khultabad, Dist. Aurangabad, Maharashtra, India. Working in the various committees of University as well as College Committees as a Member & Chairman. Got Award 1) Dr. A.P.J. Abdul Kalam International Honour Award - 2019, 2) IMRF- Indo Asian – Reuben Hill Distinguished Researcher Award -Human Development Studies. Published 13 research papers in International National journals, attended and presented paper in 10 International Conferences & Seminar, 37 National Conferences & Seminar, 7 State Level Conferences & Seminar, 4 Workshop. Dr. Manisha Pandurang Wanjari has been awarded doctorate in Home Science under the guidance of Dr. Maya S. Khandat.

Dr. Maya Sanjay Khandatt

Dr. Maya Sanjay Khandat is working as a Professor in Home Science Department at Mrs. K. S. K. College, Beed, Maharashtra, INDIA. Working as a Research Guide affiliated to Dr. B.A.M.U. Aurangabad. Nine research students are working under her guidance. Completed One minor research project, Ex- BOS member of Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded. BOS Member of Dr.B.A.M.U. Aurangabad from year 2019. Member of District Court “ManodharyaYojna” of Govt of Maharashtra from year 2017. Got award from Padampani prathistan as best teacher in year 2019. Published 19 research papers in international journals & Two Books. 5 papers presented in international conferences and workshops, 31 national, 12 state level conferences. Dr. Manisha Wanjari is her proud Ph. D. student. Present book is a part and parcel of her Ph. D. study.

KSK

KSK Publishers & Distributors

The Largest Stockist & Publisher of Sports & Physical Education Books in India

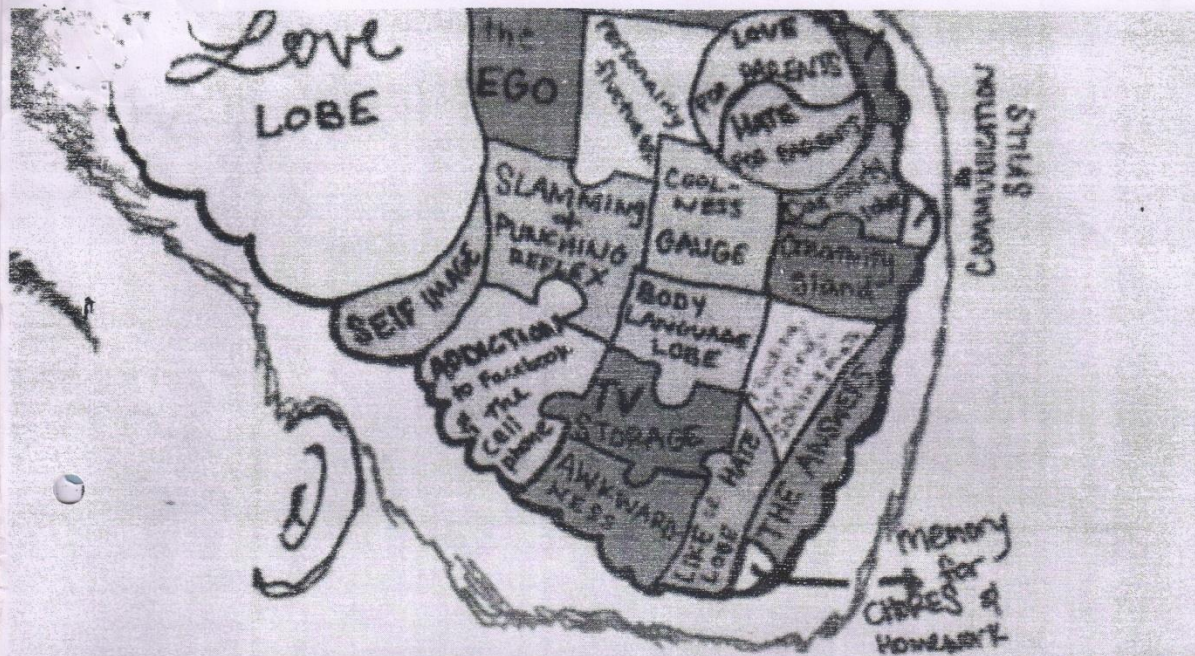
7/26, Basement Ansari Road, Daryaganj, New Delhi - 110002
Ph. (M) 9999911249 (O) 011-42564726, 43551324, 47090343
E-MAIL : vivekthani@khelsahitya1@rediffmail.com, gmail.com

Rs. - 800/-

ISBN- 978-81-949208-1-6

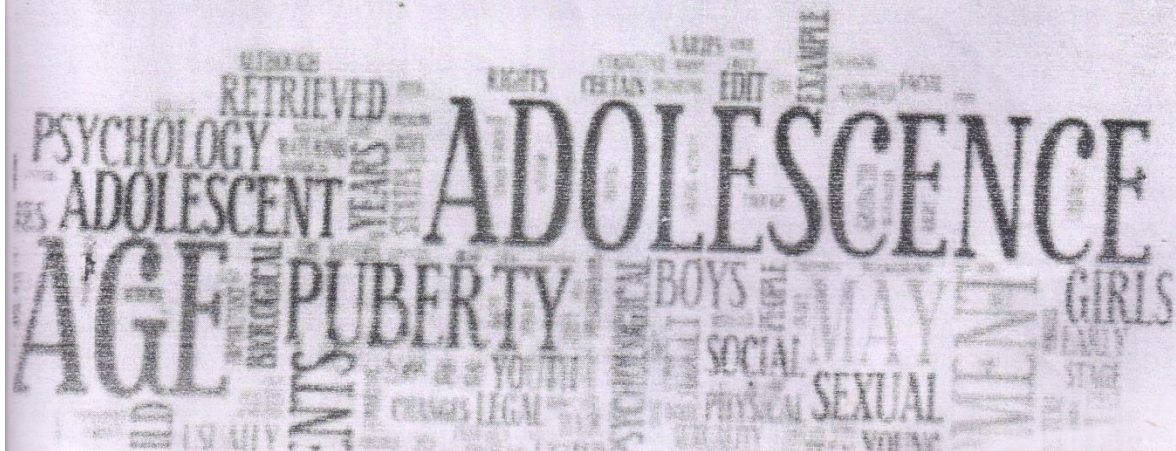

WWW.KSKPUBLISHER.COM

ADOLESCENT DEVELOPMENT

Dr. Nuzhat Sultana M.B.

Dr. Nuzhat Sultana M.B. is associate Professor & head of the Department of Home science Mrs. K.S.K. College, Beed (M.S.) she is the first chairman of board of Studies in Home Science from 2011 to 2015 at Dr. B.A.M.U. Aurangabad. She has completed to Minor Research project and Designing syllabus for U.G. & P.G. level for different universities. She have awarded to leading health professionals for the world 2009. Best research paper award from National journal research link, Indore, Rajive Gandhi Gold Medal award in 2014 and Radha Krishna Gold Medal award in 2015 from economic progress and research association Chennai. Bharat Shiksha Ratan award in 2014 from Global society for health and educational growth association, new Delhi. Best review research article award from Indian Stream International Journals, Lakshmi Book Publication Sholapur. She have published 20 research papers in International journals attended and presented paper in 55 international and national conference. She has completed two major research projects.

KSK

**K.S.K. PUBLISHERS AND
DISTRIBUTORS**

7/26, Basement, Ansari Road, Daryaganj, New Delhi - 110002

Ph. 011-47564776, 47090243, 43551324 (M) 9811088729

₹ 500/-

ISBN 978-93-85092-67-0

2020-2021

BIOTECHNOLOGY AND FISHERY

DR. PRASHANT V. PATIL

Biotechnology in fisheries represents a range of technologies that present opportunities to increase growth rate in farmed species, to improve nutrition of aquacultured, to help restore and protect environments, to extend the range of aquatic species and to improve management and conservation of wild stocks. The main emphasis of early studies was placed on defining the meroblastic pattern of teleostean development and piscine features of embryogenesis and organ and tissue formation. Some attention was given to the diverse embryonic adaptations for viviparity in different taxa. Genetically modified fish pose economic benefits to aquaculture, but also pose many ecological risks. Since most of the risks are unknown, further research, review, and monitoring is important. Conducting thorough studies under near natural environmental conditions provides our one hope of assessing the risks associated with the introduction of genetically modified fish. The present book explains the science-based and policy-related concerns about fish biotechnology. It makes an incisive and deep examination of the processes, principles and practices that centre biotechnology in aquaculture and fisheries with particular emphasis on current issues and problems in the field.

Contents

Introduction • Applications of Fish Biotechnology • Approaches the Genetics of Behaviour in Fish • Fish Embryology • Genetics in Fisheries • Biotechnology and Fish Breeding • Aquaculture Genetics • Embryonic and Genetic Manipulation in Fish • Management of Genetic Resources of Fishery • Aquaculture and Marine Biotechnology

Dr. Prashant V. Patil, M.Sc. (Zoology) Ph. D. Dr-Prashant V. Patil has been Working as a Associate Professor in Subject Zoology Since last sixteen years in Mrs. Kesharbai Sonajirao Keshragsar Arts, Commerce and Science College Beed (MS) He obtained his M. Sc Zoology degree from Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University Aurangabad in 1996 and Ph. D degree from Swami Ramnand Teerth Marathwada University Nanded in 2003 Number of National and International publications are in his credit. His area of specialization is Fishery Science. He is busy in research and academic.

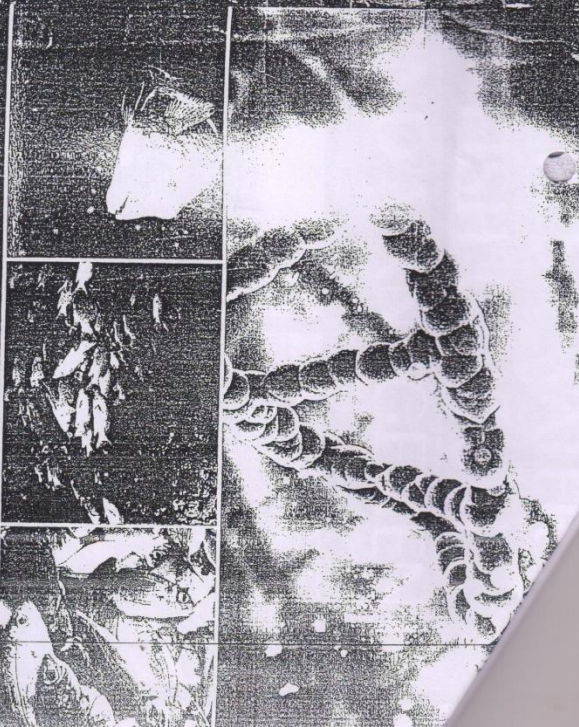
Chardaralok Prakashan

132, Shivajinagar, K. S. Park, Basant Vihar, Kharwar-21
M. - 014312381, 339292 Fax: 0131260444
E-mail: chardaralok@chardaralok.com
Website: www.chardaralokprakashan.com

₹ 1495/-

BIOTECHNOLOGY AND FISHERY

BIOTECHNOLOGY AND FISHERY

DR. PRASHANT V. PATIL

MANAGEMENT

Dr. Prashant V. Patil • G M Dhond

The book Freshwater Fish Culture will be the indispensable source of information for all those actively engaged in the study of freshwater fish culture and other related topics. It also includes current informations for students, research workers, fishery officers, entrepreneur, progressive fish culturists, and farm managers concerned with fish production from freshwater resources. Freshwater fisheries are the most heavily exploited aquatic resources, producing about a quarter of the world's food fish from less than 0.01 per cent of the world's water resources. Although freshwater fish farming is approximately 2,000 years old, the importance of it has been realised only recently in the face of mounting pressure of land resources and scarcity of animal protein for the ever increasing human population. The majority of freshwater fish ponds in the Indian subcontinent are the dugout ponds of an undrainable nature which at times lack proper embankments. During the course of culture operations, such ponds receive huge amounts of feed, fertilizers and manures as critical inputs and sediment particles carried down by rain water from the catchment area. The book incorporates subject materials on the progress made so far in the field of fisheries research and development as well as fast growing science of freshwater fish culture.

Contents

- Introduction • Fish Culture: System and Practices • Principles in Fish Culture • Fresh Fish Handling and Use of Ice • Understanding Fisheries Management • Fisheries and Aquatic Plant Ecology • Majority of freshwater Fish Ponds • Aquaculture Management • Fish Farming • Fish Stocks in Fresh water

Dr. PRASHANT V. PATIL, M.Sc.(Zoology) PhD Dr.Prashant V. Patil is working as a Associate Professor in subject Zoology since last fifteen years in Mrs. Keshabai Sonajirao Kahrnsagar alias Kaku College Beed (MS) He obtained his M.Sc. Degree in 1996 from Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University Aurangabad and PhD degree in 2003 from Swami Teerth Marathiwada University Nanded. Number of National and International publications are in his credit. His area of Specialization is Fishery Science. He is busy in research and academic

G M Dhond (M.Sc. M.Phil Zoology) Dhond Gopal Marthandao is working as a Assistant Professor in subject Zoology since last Twenty five years in Swa sawarkar College Beed. He obtained his M.Sc. Degree in 1995 from Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University Aurangabad and M.Phil degree in 1997 from Sant Gadge Baba Amravati University Amravati His area of Specialization is Fishery Science. He published number of papers in national and International journals.

Chandralok Prakashan
 132, Shivram K'ron, Manur Park, Basant Vihar, Kanpur-21
 Tel. 0512-263444, 263492 Fax. 0512-263444
 M. 091 5325967 / 09870515141, 09151500584
 E-mail: chandralok.prakashan@gmail.com
 chandralokprakashan.com
 Website: www.chandralokprakashan.com

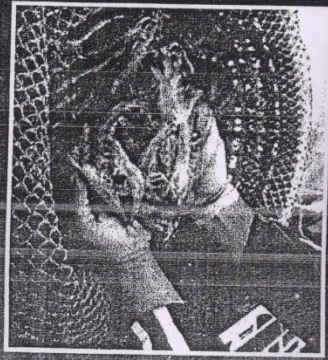
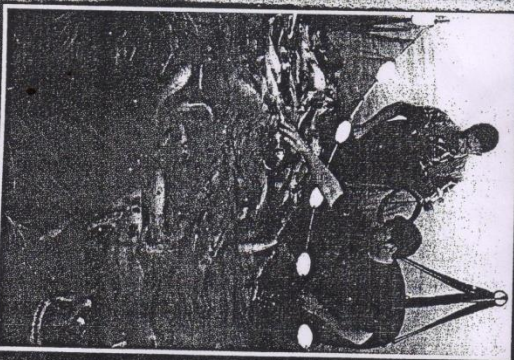
ISBN : 978-81-942077-5-4
 ₹ 1450/-
 91988194207764

FRESH WATER FISH CULTURE AND MANAGEMENT

Dr. Prashant V. Patil
 G M Dhond

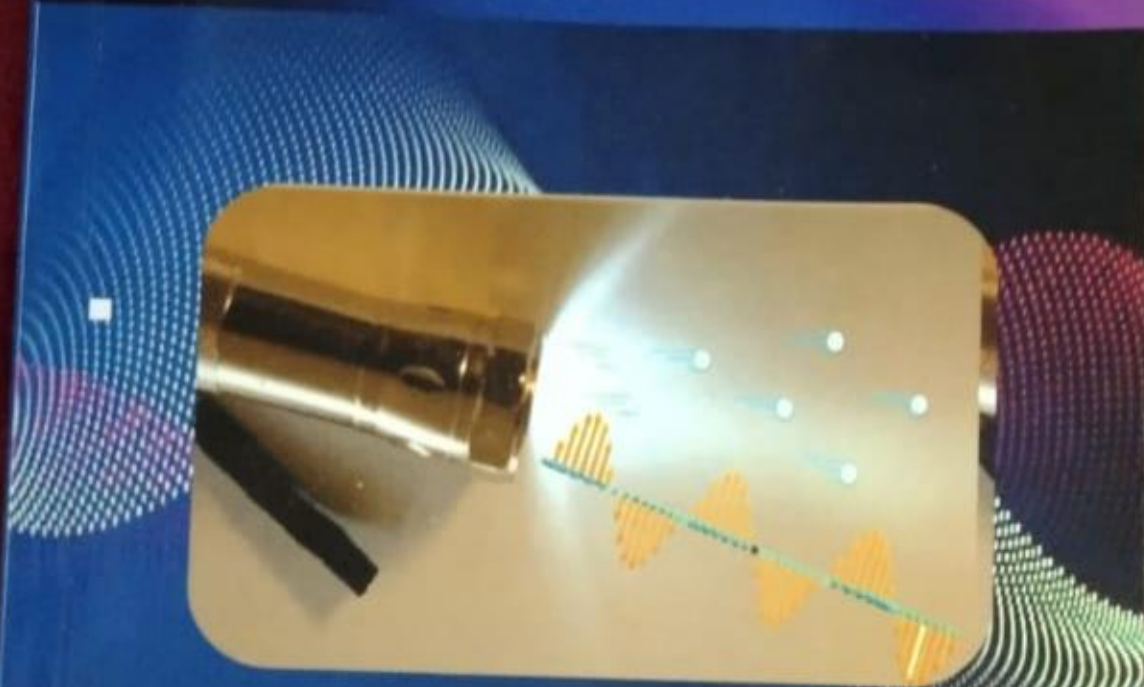
2000-2021

FRESH WATER FISH CULTURE AND MANAGEMENT

Dr. Prashant V. Patil
 G M Dhond

Classical and Quantum Mechanics

Dr. Pradnya R. Maheshmalkar

Classical and Quantum Mechanics

CONTENTS

Chapter No.	Chapter Name	Page
1	Classical Mechanics	01- 40
2	Origin of Quantum Theory	41-80
3	Wave Particle Duality	81-117
4	The Schrodinger Equation and it's Applications	118-155

Classical and Quantum Mechanics
Paper-XV

B. Sc. Third Year: Sem.-V

Dr. Pradnya Ramdas Maheshmalkar

*

Publisher

Educational Publisher and Distributors

P.B. No.131, Gokulwadi, Aurangapura

Aurangabad-431 001 (M.S.) INDIA

*

©: *Reserved with Authors*

*

Edition

28 Feb. 2021

National Science Day

*

Typesetter

Durga Graphics, Sillod

*

Total pages

164

*

Distributor

Mr. Rahul Gavande

*

Price

Rs. 300/-

*

ISBN: 978-93-90005-25-3

ISBN.978-93-90005-25-3

About the Author

Dr. Pradnya Ramdas Maheshmalkar is presently working as an Assistant Professor in the Department of Physics, Mrs. K. S. K. College, Beed, (MH) India. She has 20 years teaching experience. She has completed her U.G. and P.G. Degree from Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad (MH)-India and also awarded Ph. D. Degree in Physics from the same university in 2010.

She is a recipient of awards of Bharat ratna, Dr. A. P. J. Abdul Kalam, International Honor Award-2019 on Behalf of Universal Research Ground, Peer Reviewed Research Journal dated on 8 September, 2019 also Rajmata Jijau State Level Award-2020, on the occasion of International Womens day on 8 March, 2020, on Behalf of Avishkar Foundation, Kolhapur, Maharashtra State, India.

EDUCATIONAL PUBLISHERS & DISTRIBUTORS

Gokulwadi, Aurangapura Aurangabad-431001(M.S.)
Mob No- 9421300036, 9970067971
Email- educationalpubs@gmail.com
Web- www.educationaldp.com

संपादकीय....

कमांडर चा यावर्षीचा २४ वा दिवाळी अंक युद्ध कोरोना विरुद्ध जनजागृती विशेषांक म्हणून वाचकांच्या हाती देताना आम्हाला विशेष आनंद होत आहे. गेली तेवीस वर्षे कमांडरने वेगवेगळ्या विषयांवर विशेषांक प्रकाशित केले. त्या सर्वांना आपण वाचकांनी, जाहिरातदारांनी मोठा प्रतिसाद दिल्यामुळे आम्ही हा तेवीस वर्षांचा महत्त्वपूर्ण टप्पा पार करू शकलो. त्याबद्दल सर्वांचे मनःपूर्वक आभार.

यावर्षीच्या अंकासाठी आमचे मित्र डॉ. राजू पाटोदकर हे मानद संपादक आहेत. जगभरात कोरोनाने धैमान घातले आहे. जवळपास वर्षभर आपण कोरोनाचा मुकाबला करत आहोत. कोरोनाचा मुकाबला करण्यासाठी जे काही आपले प्रयत्न सुरु आहेत, त्याबद्दल माहिती असलेला हा विशेषांक आहे.

प्रतिवर्षीप्रमाणे या वर्षीही आमचे मित्र सुप्रसिद्ध व्यंगचित्रकार राजेंद्र सरग, उपसंचालक(प्र) विभागीय माहिती कार्यालय, पुणे यांनी व्यंगचित्रे रेखाटली आहेत. मान्यवर मंडळीचे लेख यात आहेतच तसेच महाराष्ट्र शासनाच्या माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाचे मुखपत्र असलेल्या लोकराज्य च्या अंकातील मान्यवरांचे लेख देखील यात आहेत. निश्चितच आपल्याला ते आवडतील.

या अंकाच्या निर्मित संपादकीय सल्लागार मंडळ, आमचे कायदा विषयक सल्लागार अॅड. ए.पी. कुलकर्णी यांचेही मौलिक सहकार्य लाभले. त्या सर्वांचे मनःपूर्वक आभार आमचे वाचक, हितचिंतक, जाहिरातदार हे या अंकाचे नेहमीप्रमाणे स्वागत करतील असा विश्वास आहे.

आपल्या सर्वांना दीपावलीच्या हार्दिक शुभेच्छा...

संपादक

डॉ. संजय पाटील, देवळाणकर

युद्ध कोरोना विरुद्ध

कमांडर या दिवाळी अंकाच्या 'युद्ध कोरोना विरुद्ध' या जनजागृती विशेषांकाचे मानद संपादक म्हणून काम करण्याची मला संधी मिळाली ही बाब मी माझ्यासाठी महत्त्वाची समजतो.

कोरोनाचा कहर जवळपास संपूर्ण जगात सुरु आहे.कोविडने आपणा सर्वांना ग्रासले आहे. हा एक संपूर्ण मानव जातीवर आक्रमण करून आलेल्या अज्ञात शत्रू आहे. याचा मुकाबला आपणा सर्वांना मोठ्या धैर्याने करावयाचा आहे. हे कोरोना विरुद्धचे युद्ध जिंकायचेच आहे. कोरोना विरुद्ध प्रत्येक शासन प्रयत्न करत आहेच. त्या प्रयत्नास प्रत्येकाची वैयक्तिक साथ महत्त्वाची आहे. तुम्हीच तुमची काळजी घेणे गरजेचे आहे. त्याकरिता कमांडरच्या वतीने हा एक छोटासा प्रयत्न. 'युद्ध कोरोना विरुद्ध' जनजागृती विशेषांक आम्ही आनंद प्रकाशित करत आहोत.

या अंकात माजी कुलगुरु डॉ. विजय पांढरीपांडे, परराष्ट्र व्यवहार विश्लेषक डॉ. शैलेंद्र देवळाणकर, ज्येष्ठ लेखक सर्वश्री वामन देशपांडे, सिनेपत्रकार दिलीप ठाकूर, प्रशांत गौतम, माहिती संचालक हेमराज बागूल, श्रीमती शलाका गोले, डॉ.धनंजय दातार आदि मान्यवरांचे लेख आहेतच. या खेरीज महाराष्ट्र शासनाच्या माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालयाच्या वतीने प्रकाशित होणाऱ्या लोकराज्य या मासिकातील काही लेख साभार घेतलेले आहेत.

कमांडरचे वाचक या अंकाचे मोठ्या उत्साहात स्वागत करतील असा विश्वास आहे. आपणा सर्वांना शुभ दीपावली.

धन्यवाद.. शुभ दीपावली....

मानद संपादक

डॉ. राजू पाटोदकर

डॉ. संजय पाटील देवळाणकर
संपादक

डॉ. राजू पाटोदकर
मानद संपादक

नंदु पाटोदकर
कार्यकारी संपादक

मुकुंद धिगळे
(मुखपृष्ठ संकल्पना)
मो. ९४२२२४४११६

प्रत्यंचा पाटोदकर
मुख्य सह संपादक

सह संपादक

प्रकाश राणे

अशोक पांडव

प्रा.रुख्मिणीकांत पांडव

प्रमोद बल्लाळ

नितीन कुलकर्णी

किशोर कुलकर्णी

अमित बुडूख

प्रत्यूषा पाटोदकर

स्मिता कुमार वडनेरे

व्यंगचित्रे

राजेंद्र सरग, पुणे

कायदा सल्लागार

अॅड.ए. पी. कुलकर्णी, बीड

मांडणी व मुद्रण

सिध्दांत ग्राफिक्स अॅण्ड सेल्स, बीड

वितरक

प्रशांत पाटोदकर

राहुल पायाळ

मनोज पाटोदकर

प्रसन्ना पांडव

हा दिवाळी अंक मालक, संपादक, मुद्रक, प्रकाशक, डॉ. संजय पाटील देवळाणकर यांनी हरी ॐ प्रिंटर्स, औरंगाबाद येथे छापून कमांडर कार्यालय, बंगला नं. १ राधानगरी, पोलीस मुख्यालयाच्या मागे, बीड व सत्यम अपार्टमेंट सीबीडी बेलापूर, नवी मुंबई येथून एकाच वेळी प्रकाशित केला. संपर्क - ९४२२२९५३९४

या अंकात प्रकाशित झालेल्या लेखकांच्या मतांशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. (कायदेशीर बाबी बीड न्यायालयांतर्गत)

लोकप्रमाण विचारवंत नामवंत विषय तज्ञ बांधवांनी विविध प्रशासकीय आणि व्यवस्थापकीय विचारवंतांचे लेखन कार्य करून या विषयाची माती माध्यमातून तयारी करणारे जे विद्यार्थी आहेत त्यांचे योगदायी मार्गक्रमण होण्यास नकीच मदत होईल. या ग्रंथातच खालील मान्यवरांनी लेखन केलेले आहे.

विचारवंत

- खल्लिफा हजरत उमर विन खतनाब
- युद्धो विल्सन
- फ्रेडरिक विन्सलो टेलर
- हेनरी फेर्चॉल
- एल्टन मेयो
- मिस मेरी पार्कर फॉर्लेट
- मॅक्स वेबर
- डॉ. बाबामाहेय आवेडकर
- पिटर ड्रुकर
- चेरटर बर्नार्ड
- डब्लु मॅकग्रेगर
- क्रिस ऑर्गॉरिस
- लिंडाल उर्विक
- कार्ल मावर्स
- पंडित जवाहरलाल नेहरू

लेखक

- प्रा. डॉ. शेख मोहम्मद हनिफ इम्माईलसाय
- प्रा. डॉ. जाधव शिवाजी एम.
- डॉ. गोरे भारत
- प्रा. डॉ. गड्डमवार शंकर
- डॉ. लोणारकर प्रविण पांडुरंगराव
- डॉ. जेवळीकर गौरव गोविंद
- डॉ. भालेराव जे. के.
- डॉ. जाधव विठ्ठल एम.
- प्रा. पवार शरद मुर्यकांत
- प्रा. डॉ. कहाळेकर सी. एम.
- प्रा. डॉ. श्यामसुंदर पंढरीनाथ
- प्रा. डॉ. गजभारे सुरेश
- डॉ. उलाढे लक्ष्मण कारिनाथ
- डॉ. कुडकेकर एम. पी.
- प्रा. खंदारे के. जे.

ISBN No. 978-81-951061-5-8

Edit By
Dr. Dayaram D. Maske

Executive Director
(Maharashtra, India)

Cell : + 91 9604872233

Publisher & Owner
Mrs. Anita D. Maske

263, Anudaya, Akola Road, Behind Gram
Panchayat Office, Balsond, Hingoli

(Maharashtra, India)

Cell : + 91 7276193979

www.dayarandpublication.com

प्रशासकीय व व्यवस्थापकीय विचारवंत

संपादक

डॉ. दयाराम द. मस्के

प्रशासकीय व व्यवस्थापकीय विचारवंत

संपादक

डॉ. दयाराम द. मस्के

दयाधन पब्लिशर्स प्रप

Fundamental Concepts of **Economics**

Dr. Dilipkumar A. Ode
Jigesh D. Chauhan
Sruthi S.
Dr. Girish D. Makwana

red'shine
Publication

contents

12.	LIBERALISATION, PRIVATIZATION, GLOBALIZATION AND THEIR IMPACTS IN INDIA <i>-Gitashree Kar</i>	70
13.	ROLE OF MARSHALL'S CARDINAL UTILITY ANALYSIS VS. INDIFFERENCE CURVE ANALYSIS IN MICROECONOMICS <i>-Dr. Usha N. Patil</i>	75
14.	PROBLEMS OF INDIAN AGRICULTURE AND ITS ROLE IN INDIAN ECONOMY <i>-Rabi Tigga</i>	80
15.	MUTUAL FUNDS: THE INVESTOR'S PERSPECTIVE <i>-Harmanpreet Singh Dhillon</i>	86
16.	A STUDY ON PARALLEL ECONOMY WITH REFERENCE TO BHISHIS <i>-Harmanpreet Singh Dhillon</i>	95
17.	MARKET FAILURE: CAUSES AND SOLUTIONS <i>-Priyanka Chhetry</i>	100
18.	MACROECONOMIC SCENARIO OF INDIAN ECONOMY <i>-Mrs Sunindita Pan</i>	104
19.	EMERGING TRENDS IN FOREIGN TRADE OF INDIA <i>-Dr. M. Mahalakshmi</i> <i>-Dr. B. Karthikeyan</i>	110
20.	WOMEN EMPOWERMENT IS A KEY FACTOR FOR ACHIEVING ECONOMIC SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN INDIA <i>-Pankaj Kumar Das</i>	115
21.	EFFECT OF BLACK MONEY ON INDIAN ECONOMY <i>-Dr. Maya Sanjay Khandat</i>	122

FUNDAMENTAL CONCEPTS OF ECONOMICS

Edited by: Dr. Dilip A. Ode, Jigesh D. Chauhan, Sruthi S. & Dr. Girish D. Makwana

RED'SHINE PUBLICATION PVT. LTD.

Headquarters (India): 88, Patel Street, Navamuvada,

Lunawada, India-389 230

Contact: +91 76988 26988

Registration no. GJ31D0000034

In Association with,

RED'MAC INTERNATIONAL PRESS & MEDIA. INC

India | Sweden | Canada

Text © *AUTHOR*, 2020

Cover page © RED'SHINE Studios, Inc, 2020

All right reserved. No part of this publication may be reproduced or used in any form or by any means- photographic, electronic or mechanical, including photocopying, recording, taping, or information storage and retrieval systems- without the prior written permission of the author.

ISBN: 978-93-89840-99-5 (paperback)

DIP: 18.20.995/89840

Price: ₹900

January, 2021 (First Edition)

The views expressed by the authors in their articles, reviews etc. in this book are their own. The Editor, Publisher and owner are not responsible for them. All disputes concerning the publication shall be settled in the court at Lunawada.

www.redshine.co.in | info.redmac@gmail.com

Printed in India | Title ID: 89840599

ISBN: 978-93-89840-99-5

DIP: 18.20.89840995.21

EFFECT OF BLACK MONEY ON INDIAN ECONOMY

DR. MAYA SANJAY KHANDAT

Professor,

Mrs. K.S.K. College, Beed (Maharashtra)

❖ ABSTRACT

Black money is an important issue as for as India is concerned. In India, parallel economy is observed, i.e. working of an unofficial economy parallel to the parent economy of the country. Black money is both an economic and social problem. Black money is a problem which does not affect those who have black money but it affects the common man in society. It is possible to convert black money into white money and vice versa. It is not easy to calculate the magnitude of black money. A study conducted by the IMF about a decade and a half back showed that in regard to the size of the underground money. India holds the first rank followed by the United States and Canada having the second and third ranks.

Thus, present paper focuses on the concept of black money and effect of black money on Indian economy.

Keywords: *Black money, Indian Economy, parallel economy.*

❖ INTRODUCTION

Yeah even today we need to get rid of BLACK! It is not about the PEOPLE, it is about

BLACK MONEY and BLACK MENTALITY.-Roshni

Black money in its simple form, is money on which tax is not paid to government. According to Prof. J.C. Sandesara, in popular parlance, the unofficial economy goes by the name of black money and the official, of white money. Black and white are also variously substituted by number two and number one, unaccounted and accounted, unreported and reported, unrecorded and recorded and so no. Sukanta Sarkar (2010) conducted a study on parallel economy in India. Causes, impact & government initiatives in which he focused on the existence of causes and impact of black money in India. According to him, the main reason behind the generation of black money is the Indian political system i.e. Indian govt. just focused on marking committees rather than to implement it. So, he concluded that laws should be implemented properly to control black money in our economy.

❖ OBJECTIVES

1. To know the concept of black money.
2. To know the sources of black money.
3. To study the effect of black money on Indian Economy.

Chapter Book on

**Fundamental Concepts
of Economics**
Booklet-2

Chief Editor
Dr. Dilipkumar A. Ode
Editor of Redshine Publication

Co-Editors
Mr. Jigeshkumar D. Chauhan
Assistant Professor
Sardar Patel College of Education, Bakrol.

Sruthi S.
M.Com Student
Department of Commerce, University of Kerala,
Kariyavattom Campus, Trivandrum, (KERALA)

Dr. Girish D. Makwana
Ad-Hoc Professor
C.B. Patel Arts College, Nadiad.

Legal Adviser
Yogeshkumar A. Ode
(Advocate)

red'shine
Publication
SWEDEN | INDIA

ISBN: 978-93-89840-99-5

DIP: 18.20.89840995.21

EFFECT OF BLACK MONEY ON INDIAN ECONOMY

DR. MAYA SANJAY KHANDAT

Professor,
Mrs. K.S.K. College, Beed (Maharashtra)

❖ **ABSTRACT**

Black money is an important issue as far as India is concerned. In India, parallel economy is observed, i.e. working of an unofficial economy parallel to the parent economy of the country. Black money is both an economic and social problem. Black money is a problem which does not affect those who have black money but it affects the common man in society. It is possible to convert black money into white money and vice versa. It is not easy to calculate the magnitude of black money. A study conducted by the IMF about a decade and a half back showed that in regard to the size of the underground money, India holds the first rank followed by the United States and Canada having the second and third ranks.

Thus, present paper focuses on the concept of black money and effect of black money on Indian economy.

Keywords: Black money, Indian Economy, parallel economy.

❖ **INTRODUCTION**

Yeah even today we need to get rid of BLACK! It is not about the PEOPLE, it is about

BLACK MONEY and BLACK MENTALITY.-Roshni
Black money in its simple form, is money on which tax is not paid to government. According to Prof. J.C. Sandesara, in popular parlance, the unofficial economy goes by the name of black money and the official, of white money. Black and white are also variously substituted by number two and number one, unaccounted and accounted, unreported and reported, unrecorded and recorded and so no. Sukanta Sarkar (2010) conducted a study on parallel economy in India. Causes, impact & government initiatives in which he focused on the existence of causes and impact of black money in India. According to him, the main reason behind the generation of black money is the Indian political system i.e. Indian govt. just focused on marking committees rather than to implement it. So, he concluded that laws should be implemented properly to control black money in our economy.

❖ **OBJECTIVES**

1. To know the concept of black money.
2. To know the sources of black money.
3. To study the effect of black money on Indian Economy.

ISBN: 978-93-89840-99-5

❖ **BLACK MONEY**

There is no uniform definition of black money in the literature or economic theory. Black money can be defined as assets or resources that have neither been reported to the public authorities at the time of their generation nor disclosed at any point of time during their possession.

According to National Institute of Public Finance and Policy (NIPFP) defines –

'Black Money is the aggregate income which are taxable but not reported to authorities' Thus, in addition to wealth earned through illegal means, the term black money would also include legal income that is concealed from public authorities.

- To evade payment of taxes (income tax, excise duty, sales tax, stamp duty)
- To evade payment of other statutory contributions
- To evade compliance with other laws and administrative procedures

❖ **SOURCES OF BLACK MONEY**

Generation of black income in a country like India is resulted from several other different activities like smuggling, property deals, bribery, kick – backs, commissions, concealment of income by professionals, artists etc.

Black money is money earned through any illegal activity controlled by country regulations. Black money proceeds are usually received in cash from underground economic activity and as such are not taxed. Recipients of black money must have to hide it, spend it, only in the underground economy or attempt to give it the appearance of legitimacy.

The National institute of Public Finance and policy (NIPFP) had made an estimate of black money from the range of Rs. 9,958 crore to Rs. 11,870 crore (15 to 18 per cent of GNP) in 1975-76 to the range of 31,584 to 36,784 crore (18 to 21 per cent of GNP) in 1983-84, Recently the Supreme Court of India asked the government to take black money as serious issue. Accordingly in 2011-12, the centre has initiated the task of making a statistical study of quantum of black money in economy and of negotiating with various tax-haven countries like Switzerland to unearth unaccounted black money parked outside India.

The statistical study also includes subjects like tax havens, tax treaties and the trends adopted by tax evaders within the country as also around the world.

Impact of black money on the Indian economy – GDP in India is under estimated, because more income is shifted to unaccounted field. It results in increasing existence of parallel economy of the country. Revenue collection is lowered due to continuous evasion of taxes both from direct and indirect taxes. It leads to economic inequality and concentration of wealth in few hands in the country, so poverty is increased. Thus, honest tax payers are burdened. Concentration of black income in the hands of businessmen and capitalists increases conspicuous consumption having demonstration effect on all classes

डॉ. दुष्यंता शकुंतला देविदास रामटेके
 M.Sc.(Industrial Chemistry),
 M.P.A. (Acting), Ph.D. (Dramatics),
 Net (Performing Arts)
 M.B.A (Human Resources)
 सहयोगी प्राध्यापक, नाट्यशास्त्र विभाग
 सौ. के. एस. के. महाविद्यालय, बीड

- ✦ शैक्षणिक रांग्मूचीच्या माध्यमातून अनेक विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन
- ✦ ७०८ मान्यताप्राप्त लघुशोध प्रबंध पूर्ण २०१६
- ✦ अनेक आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय आणि राज्यस्तरीय; परिवर्त, चर्चासत्र मध्ये सहभाग आणि आतापर्यंत ५८ संशोधन पेपर प्रकाशित
- ✦ सामाजिक कार्यांची आयड आणि मनोरंजातून प्रबोधन घातार विशेष भर
- ✦ अनेक सामाजिक विषयांवर पद्यनाट्यांच्या माध्यमातून सामाजिक जनजागृतीचे कार्य
- ✦ महिला विषयक जनजागृती मध्ये विशेष कार्य
- ✦ जेष्ठ नागरिकांसाठी दारुणी सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन
- ✦ दारुणी बालनाट्य शिबिराचे आयोजन
- ✦ प्रबुद्ध कला मंच चंद्रपूर तर्फे नाट्यरत्न पुरस्काराने सन्मानित २००७
- ✦ लोकमत सखी मंचतर्फे बीड जिल्हातील सांस्कृतिक क्षेत्रात उत्कृष्ट काम केल्याचा युमन अचिह्ण अर्वाई २०१८
- ✦ लोकमत सखी मंचतर्फे माठवाड्यातील सांस्कृतिक क्षेत्रात उत्कृष्ट काम केल्याचा युमन अचिह्ण अर्वाई २०२१
- ✦ पद्यवाणी प्रतिष्ठान तर्फे आदर्श शिक्षक पुरस्कार २०२२
- ✦ नाईट स्क्राफ्ट प्रॉडक्शन लुधियाना, पंजाब तर्फे इन्स्पिरिंग एज्युकेटर इन ड्रामॅटिक्स पुरस्कार २०२१
- ✦ आर्युष फ्लाइंगट्रेन तर्फे एज्युकेटर अर्वाई २०२२ ने सन्मानित
- ✦ मसने ड्रिडिया फाउंडेशन गोवा तर्फे ह्युमन राइट्स ऑर्बसेडर ने सन्मानित २०२१
- ✦ टीप घागघन, उत्तरप्रदेश तर्फे एक्झा ऑर्बिन्गि चेंज मेकर्स ऑफ द इयर २०२१ अर्वाई
- ✦ मसने ड्रिडिया फाउंडेशन तर्फे नीफ प्रॉड ऑफ द नेशन अर्वाई २०२१ ने सन्मानित
- ✦ युमन लीड २०३० तर्फे युमन ट्रान्सफॉर्मिंग नेशन अर्वाई २०२२ ने सन्मानित.
- ✦ चारित्र्याचे नाटकाचे दिग्दर्शन व अभिनय आणि अनेक व्यर्धामधून सहभाग आणि अभिनय, दिग्दर्शन, आणि बॅकस्टेज चे पुरस्कार प्राप्त (त्यामध्ये युवक महोत्सव, अल्पा कर्तक, पु.ल.देशपांडे, सकाळ महोत्सव, ACN चषक, लान्स् फॅमिटिव्हल, सर्वोधी, जनरां एक्झिमी, वेंडे व्यर्धा, महारां चषक, इ. चा समावेश)
- ✦ युवक महोत्सवात महाविद्यालयातील संचयप्रमुख
- ✦ महाविद्यालयातील स्नेहसंमेलनातील सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन
- ✦ महाविद्यालयात अनेक समितींच्या मार्फत कार्यक्रमाचे आयोजन

NEW MAN
 PUBLICATION
 www.newmanpublication.com

स्मार्ट फ्लोज

दोन अंकी विनोदी नाटक

ISBN: 978-81-19718-32-0

Title: Smile Please

Author: Dr Dushyanta Ramteke

Mob. 9767355294

Copyright © Author

First Edition: 01 Dec. 2021

Price: Rs 100/-

Published by

Dr Kalyan Gangarde
for New Man Publication,
104-A, Shivram Nagar, Parbhani - 431401.
Mob. + 91 8329000732
Email: nmpublication@gmail.com
www.newmanpublication.com

Printed at

Snehal Printers and Book Binders,
104-A, Shivram Nagar - 431401
Mob. + 91 9730721393

Typesetting and Cover

Seema Zade, Parbhani

All rights reserved. No material may otherwise be copied, modified, published or distributed without the prior written permission of the Publisher and copyright owner

दोन अंकी विनोदी नाटक

“स्माईल प्लीज”

■ लेखिका ■

प्रा. डॉ. दुष्यंता रामटेके

एफ.के. क्रिएटिव्ह क्रिएशन या नाट्यसंस्थेने 'स्माईल प्लीज' या दोन अंकी विनोदी नाटकाचा पहिला प्रयोग 'कामगार सप्ताह निमित्त' दि. ५ मे २०१८ रोजी कामगार भवन, एम.आय.डी.सी. अहमदनगर येथे सायं. ७.३० वा. सादर केला.

■ पहिल्या प्रयोगाचे मानकरी कलाकार ■

■ प्रमिला गोडबोले	-	डॉ. दुष्यंता रामटेके
■ माधवी गोडबोले	-	निकिता दुर्योधन
■ मधुकर सुभेदार	-	प्रा. फिरोज काझी
■ प्रतिक सुभेदार	-	दादा नवघरे

■ निर्माती ■

डॉ. दुष्यंता रामटेके

■ दिग्दर्शन ■

प्रा. सुमेध साळवे

(टीप - नाटकाचा प्रयोग करण्यापूर्वी लेखकाची लेखी परवानगी आवश्यक आहे.)

Kitchen gardens:-Their Social, Economic and Environmental Contributions to Community

Dr. Jogdand S. K.
P.G. Dept. of Botany,
Mrs. K.S.K College Beed (MS)
E-mail:- w.sandhya13@gmail.com

Abstract- In developing countries like India the majority of people are hungry and malnourished; they live under substandard living conditions and suffer from chronic food insecurity. There is a need of continuous food production and buffer stock to meet the growing demand and efficiently cope with volatilities in food production and price. Over the recent years there has been growing interest to strengthen and intensify local food production in order to mitigate the adverse effect of global food shocks and food price volatilities.

This research provides characteristics of kitchen gardens .Their social, economic and environmental contributions to communities in various socio-economic contexts.

These studies recognize positive impacts of kitchen gardens towards addressing food insecurity and malnutrition as well as providing additional benefits such as income and livelihood opportunities for resource, poor families, also assessing their impacts on food security, nutrition and economic growth.

Key words- Food, kitchen gardens, environmental contributions, socio-economic context, nutrition and economic growth.

Introduction- Kitchen garden can be defined in simple terms as food grown in or around the house for household use. It is also called as Home garden, mixed garden or backyard garden, farmyard and compound garden or home stage garden.

Kitchen or home gardening is an earliest and most important extensive food production system found throughout the world. Major food items such as vegetables and fruits are considered important for rapidly increasing populations of developing countries like India. Therefore, the kitchen gardens can play an important role to alleviating problems of hunger and malnutrition. Kitchen gardens have already proven to be an important subsidiary source of food in India.

The safe and regular availability of vegetables and fruits for many rural and poor urban households have become uncertain, creating concerns of food security in many developing countries. Millions of the people around the world are unable to purchase sufficient food for themselves and their family members. Therefore, safe food production and secure food supply are most expensive

issues for poor developing countries, so it is most important to develop all possible methods for the production and distribution of food .

In kitchen gardens innovating forms are being practiced such as zero-Acreage farming. Z-farming involving roof top gardens, Indoor-farms and other building -related forms has significantly contributed to food supply in addition to providing numerous environmental, economic and social benefits.

Vegetables stand as the corner stone of a healthy diet .The supply nearly all of the vitamins and minerals required for good health. Vegetable contains fiber and few them such as legumes, are great a source of plant protein. Raw vegetables are the best source of vegetable nutrients, however, cooked vegetables contain some of their original nutritional properties .Raw vegetables are most often consumed as salads or alone .With the increase in health awareness, improvement in the various electronic appliances, vegetable consumption in other forms is becoming more common . Due to their high nutrition content and their low levels of natural sugars, Vegetables are often the main ingredients in fresh juices and smoothies .Drinking raw fresh pressed juices is not only a great source of nutrition but has been used as a protocol to heal various illnesses.

Nutritional benefits- A study published in the Journal of community health in 2012 indicates that the kitchen gardens maintained at homes have better food security and an increased intake of vegetables are an important part of a balanced diet .Eating of vegetables every day can provide your body with sufficient amount of dietary fiber, vitamins, minerals ,photochemical and anti-toxicants. This in turn, is very important to maintain a healthy immune system and to keep disease away.

Cognitive benefits- The studies show that engaging in gardening activities can improve cognitive function, especially in order adults, According to study in the 'International journal of Environmental Research and Public Health' in 2019.

The study also indicates that the levels of brain growth factors increase significantly while gardening which improves memory and cognitive skills.

ISSN-0971-2156

IMPACT FACTOR (2020) 5.24

SPECIAL ISSUE ON
INTERNATIONAL E-CONFERENCE.
JANUARY-2021

**RESEARCH CARE
ASSOCIATION**

*International E-Conference on Social
Science, Science & Technology, Management and
Humanities (ICSSMH) 2021*

Editors
Dr. A. Nageshwarrao
Mr. Shubham Ambhore

ISBN-978-81-951551-8-7

Book Chapter - पान नं: 38

March 2021
भारतातील महिला मार्च 2021
सक्षमीकरणाचे विविध पैलू

Peer-Reviewed-Book Chapter

संपादक

डॉ. संगीता भांगडिया मालानी

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

Aadhar PUBLICATIONS

महिला बचतगट : समस्या व उपाय आणि सबलीकरण
प्रा.चव्हाण अ.डी.
सौ.के.एस.के.महाविद्यालय बीड

प्रस्तावना :

भारत हा खेड्यांचा देश आहे. महात्मा गांधींनी खेड्यांचे महत्त्व आपल्या विचारातून पटवून दिलेले आहे. ग्रामीण भागाची प्रगती झाल्याशिवाय देशाची प्रगती होणार नाही. ग्रामीण भागाला स्वावलंबी जर बनवायचे असेल तर भारतामध्ये महिला बचतगट स्थापन करणे आवश्यक आहे. बचत गटामुळे महिला आर्थिक दृष्ट्या सक्षम होत आहेत. तसेच ग्रामीण भागात सहकारला पर्याय म्हणून बचतगट चळवळ जोमात सुरू आहे व शासकीय सहकार्य सुध्दा मिळत आहे. ही चळवळ आर्थिक प्रश्नांची सोडवणूक करण्यासाठी असली तरी महिलांच्या वैयक्तिक, सामाजिक, आरोग्यदृष्ट्या प्रश्नांची सोडवणूक देखील या गटाच्या माध्यमातून होत आहे.

‘परावलंबानाकडून स्वावलंबनाकडे जाण्यासाठी स्वच्छेने, संमतीने, सामुदायिकपणे बचतीच्या निमित्ताने केलेली वाटचाल म्हणजे बचतगट होय.’

‘एकाच वाडी वस्तीवरील, एकाच सामाजिक, आर्थिक, समविचारी, समान गरजा असणाऱ्या १० ते २५ महिलांच्या संघटनेस महिला बचतगट म्हणतात’

बीज संज्ञा :

बचतगट, स्वालंबी, समुदाय, ग्रामीण, शहरी, समस्या, उपाय

बचतगटाची पार्श्वभूमी :-

सर्वप्रथम आशिया खंडातील बांग्लादेशात बचतगटाचे मुळ दिसून येते. भारतामध्ये स्वयंसहाय्यता गटाची चळवळ म्हैसूर रिसेटलमेंट अँड डेव्हलपमेंट एजन्सी या संस्थेने सुरू केली. त्यांनी वेगवेगळे ग्रुप तयार केले. या एजन्सीच्या माध्यमातून बचतगटाची निर्मिती केली. १९८० च्या दशकात नाबाईने स्वयंसहाय्यता बचतगटाचे मॉडेल स्विकारून ग्रामीण भागात प्रयोग सुरू केले. या चळवळीत महिलांचा सहभाग वाढत गेल्यामुळे प्रादेशिक दृष्ट्या संदर्भही बदलत गेले. भारतामध्ये आज आंध्रप्रदेश, महाराष्ट्र, राजस्थान, तामिळनाडू, केरळ येथील बचतगट चळवळीचा उल्लेख नेहमी केला जातो. परंतु महाराष्ट्रात ही संकल्पना १९४७ मध्ये वेगळ्या रूपात सुरू होती. दक्षिण भागात ‘घन फाउन्डेशन’ ही संस्था बचतगटाचे काम करीत आहे. भारतामध्ये १९९८-९९ च्या अंदाजपत्रकात बचतगटावर भर देवून तरतुद करण्यात आलेली आहे. तसेच बचतगटाच्या अभ्यासाला विद्यापीठ स्तरावर मान्यता देवून अभ्यासक्रम सुरू केले आहेत. यामुळे बचतगटाचे महत्त्व वाढत आहे. भारतामध्ये मिनी सहकार म्हणून बचत गट फोफावत आहेत.

गृहीतके :-

- १) स्वयंसहाय्यता बचत गटाचे धोरण ठरविणे
- २) बचतगटांचा अभ्यास करणे.
- ३) ग्रामीण महिला बचत गटांच्या अभ्यास करणे.

उद्दिष्टे :-

Influence of Air Pollution on Global Environment : A Short Review

S. K. Jogdand

P. G. Department of Botany, Mrs. K. S. K. College Beed, Dist. – Beed (431122), Maharashtra, India

ABSTRACT

Impact of air pollution on climatic change as well as public and individual health due to increasing morbidity and mortality.

There are many pollutants that are major factors in diseases in human. Despite the fact that ozone in the stratosphere plays a protective role against ultraviolet radiations, it is harmful when in high concentration at ground level, also affecting the respiratory system.

The air pollutants which are very harmful to human beings such as carbon monoxide when breathed in at high levels causes direct poisoning.

Diseases occurring from the pollutants are mainly respiratory problems such as asthma, bronchitis, lung cancer & pulmonary diseases.

Environmental pollution affects climate change and geographical disturbances of many infectious diseases as do natural disasters.

The problem of environmental pollution is solved through public awareness with scientific experts, national and international organization must address the emergence of this threat and purpose sustainable solutions.

Key words: Pollutants, human beings, environment, diseases, public awareness, sustainable solutions.

I. INTRODUCTION

Pollution is defined as 'Into the environment introduction of harmful substances which are harmful to humans and other living organisms'. The pollutants are harmful solids, liquids, or gases produced in higher than the usual concentrations that reduce the quality of our environment.

Although the industrial revolution introduced the production of huge quantities of pollutants emitted into the air that is harmful to human health.

The urbanization and industrialization are reaching unprecedented and upsetting worldwide proportions. Air pollution is one of the biggest public health hazards given that it accounts for about 9 million deaths per year.

(1) It is closely associated with climatic changes and affect multiple ecosystems causing problems such as food safety issues, ice and icebergs melting, animal extinction and damage to plants (2,3)

**मंटो जिंदा है !
(मंटो की कहानियों में सामाजिक चित्रण)**

**डॉ.काळे नवनाथ पुंजाराम,
सहा.प्राध्यापक, हिंदी विभाग,
सौ.के.एस.के.महाविद्यालय, बीड -४३११२२
मो.नं.९५७७७७५५५५**

45

उदू कहानी जगत में सआदत हसन मंटो का नाम काफी मशहूर रहा है। १९३५ में उनका पहला कहानी संग्रह 'आतिशयारे' प्रकाशित हुआ। मंटो की संपूर्ण रचनाएँ 'दस्तावेज' शिर्षक से पाँच खंडों में प्रकाशित हुई हैं। 'मंटो' का नाम उनकी कहानियों का विषय, यथार्थता, भाषा प्रयोग के लिए काफी चर्चित रहा है। वे उनके निजी जीवन में भी काफी चर्चित रहे। मंटो पर आलोचकों का विशेष स्नेह दिखाई देता है। मंटो को कई बार अदालत के चक्कर काँटने पड़े क्योंकि उनकी कहानियों पर मुकदमें दर्ज किये गये। मंटो अदालत में भी लड़ता रहा एवं बाहर समाज व्यवस्था से भी लड़ता दिखाई देता है। साहित्य जगत में वह अपने आलोचकों द्वारा बदनाम हुआ। चाहें जो भी हो, चाहे वह मशहूर हो या बदनाम फिर भी 'सआदत हसन मंटो' का व्यक्तित्व एवं कृतित्व साहित्य जगत को हमेशा के लिए प्रभावित करता रहेगा इसमें कोई संदेह नहीं।

मंटो की कहानियाँ एवं आलोचना को देखने के बाद वाकई हम कह सकते हैं कि सआदत मर गया लेकिन मंटो जिंदा है! मंटो की कहानियों के विषय एवं भाषाशैली को लेकर कई सवाल उठाकर उसे कटघरे में खड़ा किया गया है। लेकिन उसे अपराधी करार देने से क्या होगा ? उसका जर्म क्या है ? समाज का यथार्थ रूप से चित्रण करना अगर जुर्म है तो फिर ठीक है!

मंटो पर जब-जब इल्जाम लगाये गये तब-तब वह परेशानी से जूझता रहा। लेकिन उसका अपना बयान वाकई सभ्य एवं सुसंस्कृत समाज का राग आलापने वाले समाज को आईना दिखाने का काम करता है। वे लिखते हैं, "अगर आपको मेरी कहानियाँ अश्लील या गंदी लगती हैं, तो जिस समाज में आप रह रहे हैं, वह अश्लील और गंदी है। मेरी कहानियाँ तो केवल सच दर्शाती हैं..."^१ वाकई सच्चाई की रोशनी काफी तेज होती है इसी कारण उसकी प्रखरता से आँखें और अन्य कुछ देख नहीं पाती हो ! मंटो की पाँच कहानियों पर मुकदमा चलाया गया है। 'काली शलवार' यह कहानी 'अदब-ए-लतीफ' के वार्षिक अंक १९४२ में प्रकाशित हुई थी। इस पर मुकदमा दर्ज किया गया था।

नैतिकता, सभ्यता का सहारा लेकर मंटो को जानबुझकर परेशान करने का कार्य किया गया। मंटो अपनी सफाई देता रहा। मंटो की

कहानियों को साहित्य मानने से इन्कार किया गया लेकिन सियासी हथकंडों को मंटो विरोध करता रहा। भारत हो या पाकिस्तान दोनों मुल्कों में मंटो की कहानियों पर सवाल उठाये गये और मुकदमें की चलाये गये। लेकिन मंटो बेखौफ होकर लिखता रहा। विनोद भट्ट लिखते हैं, "वो कतई आस्तिक या धार्मिक वृत्तिवाला न था। उसने एक ही धर्म स्वीकार किया था, प्रामाणिक लेखन। जिस क्षण जो सच लगे, वह लिखता। यही उसकी प्रतिबद्धता, धार्मिकता, आप जो माने वो!"^२ इससे यह स्पष्ट होता है कि मंटो ने बेहिचक, निडरता के साथ अपना साहित्यिक दायित्व निभाया है। जब वे भारत छोड़कर पाकिस्तान जा बसे तो उनकी कहानियाँ देश विभाजन की त्रासदी को दर्शाती हैं। देश विभाजन का चित्र, सामान्यों के हाल एवं मौकापरस्ती को लेखक करीब से देख चुके थे इसलिए 'खोल दो' जैसी कहानी बँटवारे को लेकर हो रहे दंगे, हिंसा को दर्शाती है। साथ ही सराजुदीन की १७ साल की बेटी सकीना इस दंगे में गायब होती है एक पिता की पीड़ा उसकी व्याकुलता, बेटी के प्रति प्यार, चिंता को दर्शाती है। एक ओरू पत्नी की मौत दंगे में हो चुकी है तो दूसरी ओर बेटी गायब यह त्रासदी मंटो ने कहानी के माध्यम से उजागर की है। मनुष्य के विविध रूप उसकी लुप्त होती संवेदनशीलता को मंटो समाज के सामने रखते हैं। उसकी बेटी सकीना मिल जाती है। उसकी बेटी सकीना मिल जाती है लेकिन वह हवस का शिकार होती है। एक पिता का तड़पता हृदय एवं सामाजिक स्थिति का चित्रण मंटो ने किया है।

देश विभाजन की त्रासदी को सशक्त रूप से मंटो ने उजागर किया है। मनुष्य के रूप में हर जगह पशू भी दिखाई देते हैं। यही मनुष्य का पशुवत रूप देखकर संवेदनशील व्यक्ति तड़प उठता है। उपेंद्रनाथ अशक लिखते हैं, "मंटो मानवता का पूजारी है, इसलिए जब वह मनुष्यों को पशुओं जैसा काम करते देखता है तो तिलमिला उठता है।"^३

'नंगी आवाज़ें' इस कहानी को भी अश्लीलता के दायरे में रखा गया है। भोलू नामक युवा शादी के बाद जब अपनी पत्नी के साथ सोने जाता तो वह सो नहीं पाता। सामान्य कसबे के लोगों के रहने की समस्या महानगरों में दिखाई देती है। जहाँ जगह मिले वहाँ पर यह लोग अपनी गृहस्थी बना लेते हैं। साथ ही पारिवारिक जिम्मेदारियाँ एवं

महिपतीबाबा ताहराबादकर यांनी केलेले संत तुकारामाविषयीचे लेखन

प्रा. बालासाहेब विष्णू कटारे
मराठी विभाग, सौ. के.एस.के. महाविद्यालय, बीड
मो.नं. 9922789115

Email- balassahetkare@rediffmail.com

59

प्रस्तावना :

संत तुकारामाविषयी लिहिण्याची परंपरा तुकारामांच्या समकालीनांपासून सुरु होते. महिपतीबाबा ताहराबादकरांपासून ती अधिक ठळक होताना दिसते. महिपतीबाबा तुकारामांच्या पश्चात होऊन गेले. त्यांचा पिंड मुख्यतः कथेक-याचा होता. आख्यानकथा सांगण्याचे काम ते करीत असत. महिपतीबाबा ताहराबादकरांनी तुकारामांच्या मृत्युपश्चात शे-सव्वाशे वर्षांनी तुकारामांचे चरित्र लिहिले. ते ओवीबद्ध रूपात आहे. जाणिवपूर्वक आणि विस्तृत स्वरूपामध्ये केलेला हा तुकाराम चरित्र लेखनाचा पहिला प्रयत्न ठरावा असे याचे स्वरूप आहे. प्रस्तुत शोध निबंधातून महिपतीबाबा ताहराबादकर यांनी तुकारामाविषयी केलेल्या लेखनाचे स्वरूप स्पष्ट करून वैशिष्ट्ये नोंदवली आहेत.

विषय प्रतिपादन :

महिपती नंतर जितक्या " चरित्रलेखकांनी तुकारामचरित्र लेखनाचा प्रयत्न केलेला आहे तितक्याना महिपतीच्या लेखनाला टाळून पुढे जाणे शक्य झालेले नाही. या संदर्भात वा. सी. बेंद्रे यांचे, "तुकोबांवरील सर्व प्रकाशित वाङ्मयकर्त्यांचा मुख्य आधार म्हणजे महिपतीबाबा ताहराबादकर यांचे 'भक्तविजय व 'भक्तलीलामृत' या ग्रंथातील तुकाराम महाराज व इतर काही संतांवरील अध्याय हेच होय." 1 हे मत महत्त्वपूर्ण ठरते. तुकारामांवरील आजवर झालेल्या लेखनाची बीजे वा. सी. बेंद्रे महिपतीबाबांच्या ग्रंथांमध्ये शोधतात. भालचंद्र नेमाडे यांनी देखील यासंदर्भात महत्त्वपूर्ण

विधान केले आहे. ते म्हणतात, "तुकारामांच्या जीवनवृत्तांचा मुख्य आधार म्हणजे महिपती ताहराबादकरने लिहिलेला भक्तलीलामृत हा ग्रंथ आहे. तुकाराम गुप्त झाल्यानंतर एकशे पंचवीस वर्षांनी म्हणजेच इ.स. 1774 मध्ये हा ग्रंथ लिहिला गेला. हे तुकारामांचे सर्वाधिक तपशीलवार पण निराधार असे चरित्र आहे. इथे तुकारामांकडे संत म्हणूनच पाहिलेले आहे." 2 नेमाडे महिपतीच्या लेखनाचे महत्त्व तर मान्य करतात परंतु निराधार म्हणून त्याविषयी प्रश्नचिन्हही उपस्थित करतात. त्याबरोबरच महिपतीबाबांच्या दृष्टिकोनाकडेही लक्ष वेधतात. महिपतीचे सामर्थ्य आणि मर्यादा दोन्हीचाही वेध नेमाड्यांनी वरील विधानातून घेतलेला दिसतो.

या चरित्रलेखनामधून महिपतीबाबांनी तुकारामांच्या जन्मापासून ते मृत्युपर्यंतची (वैकुण्ठगमन) वर्णन दिलेली आहेत. यामध्ये तुकारामांचे कुळ, तुकारामांची कौटुंबिक पार्श्वभूमी, त्यांच्या कौटुंबिक धारणा, तुकारामांच्या जीवनातील पेच प्रसंग, तुकारामांवर ओढवलेली संकटं, तुकारामांचा 'संत म्हणून झालेला प्रवास तसेच वैकुण्ठगमन आदी विषयानुषंगाने संदरील वर्णन येतात.

कथाख्यान सांगणे, कथा कीर्तन करणे व लोकांचे रंजन-उपदेश करून आपला चारितार्थ चालवणे ही महिपतींची दैनंदिनी होती. महिपतींच्या या दृष्टिकोनामुळे त्यांनी इतर संतांप्रमाणेच तुकारामांनाही 'संत म्हणूनच उभे केले आहे. चमत्कारसदृश्य घटना,

Est. Year - JUNE, 2000

Kisan Shikshan Prasarak Mandal, Udgir's

Mahatma Phule Mahavidyalaya, Ahmedpur

NAAC Accredited with 'B' Grade

Dist. Latur State : Maharashtra (431515)

One Day National Seminar (Online)

Organized By

Department of English in collaboration with
Swami Ramanand Teerth Marathwada University Nanded
On

Reflection of Society and Culture in Indian Literature in english

CERTIFICATE

ISSN : 2454-7905

This is to certify that Prof./Dr./ Mr./ Ms. Shrimount Rousahab Tonde

**Indexed
SJIF**

of Mrs. K.S.K. College, Beed participated in One Day National Seminar (online) organized by Mahatma Phule Mahavidyalaya, Ahmedpur Dist. Latur on 18th December 2021.

**Impact
Factor 6.91**

He/She has Published a Research Paper entitled "The effect of Indians
Translation on Culture"

in **Worldwide International Inter Disciplinary Research Journal (Peer Reviewd)** in the Issue XLI, Vol. I, In the month of December 2021.

ISSN 2454-7905

9 772454 790004 >

Asst. Prof. Atish Akade
Editor & Convener

Dr. D. D. Choudhary
Vice Principal

Dr. Vasant Biradar
Principal

176

Lecturer in
Mrs. K.S.K. College, Beed

Navgan Shikshan Sanstha Rajuri (N)

**Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku
Arts, Science & Commerce College, Beed-431122**

Principal

Dr. S.V. Kshirsagar

NAAC reaccredited - A Grade
[3.18 CGPA as per New RAF]

ISO- 21001:2018

Green audit

Secretary

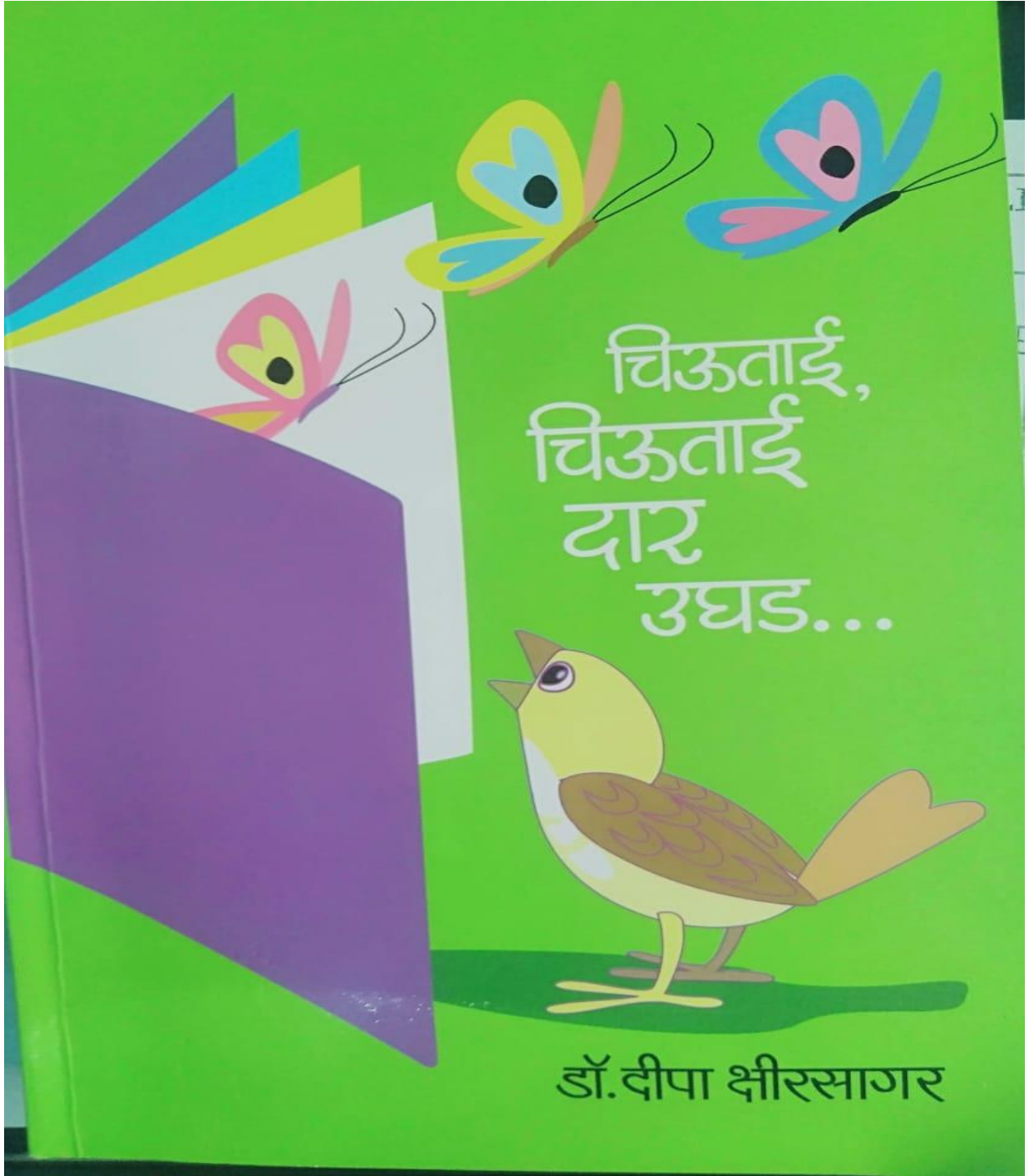
Dr. B. S. Kshirsagar

Website -kskcollegebeed.com E-mail-kskbeed123@rediffmail.com Ph. (02442)222641 Fax-(02442)230197

Criterion III

3.3.2 Number of books and chapters in edited volumes/ books published and paper published in national / international conference proceedings per teacher 2018-2019

चिऊतार्ई,
चिऊतार्ई
दार
उघड...

डॉ. दीपा क्षीरसागर

चिऊताई, चिऊताई दार उघड...

प्राचीन संस्कृत काव्यात रामायण, महाभारत, संतवाङ्मय, मध्ययुगीन वाङ्मय यात बालकाव्याचे संदर्भ सापडतात. या ग्रंथात या संदर्भासह अत्याधुनिक विज्ञानयुगातील बालकविता आवर्जून समाविष्ट केल्या आहेत.

लहान मुलांचे भावविश्व बालकाव्यामुळे समृद्ध होत असते. मुलांच्या मानसिकतेचा, बौद्धिक कुवतीचा विचार करून मनोरंजन, प्रबोधन, रंजकता, गेयता, कल्पनांचे वैचित्र्य, चित्रमयता अशा अनेक पैलूंचा विचार करून बालकविता लिहिली जाते. आकर्षक आणि सोपी शब्दरचना ही बालसाहित्याची प्रमुख अट असते.

या ग्रंथातील कविता, या सर्व गोष्टींचा विचार करून प्रातिनिधिक स्वरूपात निवडल्या आहेत. मौखिक परंपरेने पिढ्यान्पिढ्या चालत आलेल्या कविता लोकसाहित्यातून घेतल्या आहेत. समाजातील स्थित्यंतरांचे, संस्कृतीचे पडसाद, वाङ्मयात पडतातच. त्यामुळे पारंपरिक ते आधुनिक जगातील बालकवितांच्या स्वरूपात झालेला मूलभूत बदल ठळकपणे जाणवेल.

ISBN 978-93-87493-47-0

9 789387 453470

मूल्य : ₹ ३००

चिऊताई, चिऊताई दार उघड..
पहिली आवृत्ती : ऑक्टोबर २०१९

© सुरक्षित

प्रकाशक
अशोक केशव कोठावळे
मॅजेस्टिक पब्लिशिंग हाऊस
३०८, फिनिक्स, ४५७, एस.व्ही.पी. रोड
गिरगाव, मुंबई ४०० ००४
Email : majesticph@gmail.com
Website : www.MajesticReaders.com

मुद्रक :
श्री जे प्रिंटेर्स प्रा. लि.
दत्तकुटी, १४१६ सदाशिव पेठ
पुणे-४११०३०

मुखपृष्ठ : पुंडलिक वझे

संगणकीय अक्षरजुळणी
ऑलरिच एण्टरप्रायझेस
माहीम, मुंबई - ४०००१६

ISBN : 978-93-87453-47-0

मूल्य : ₹ ३००

मध्ययुगीन ग्राह्यान्वय

संपादक

डॉ. संतोष चव्हाण
डॉ. राजीव यशवंते
डॉ. सुधाकर जाधव

मध्ययुगीन साहित्यान्वय

डॉ. संतोष चव्हाण

डॉ. राजीव यशवंत

डॉ. सुधाकर जाधव

© लेखकाधीन

ISBN : 978-93-90005-01-7

◆ प्रकाशक

एज्युकेशनल पब्लिशर्स अॅण्ड डिस्ट्रिब्युटर्स

औरंगपुरा, औरंगाबाद

मो. नं. ९९७००६७९७१, ९४२१३०००३६

◆ अक्षरजुळणी

अक्षर कॉम्प्युटर्स

◆ मुखपृष्ठ

सरदार जाधव, औरंगाबाद

◆ प्रथमावृत्ती

३ मार्च २०२०

◆ मूल्य : ४१० रुपये

19-20

डॉ. अशोक देशमाने

मध्ययुगीन कालखंड हा भक्तिसाहित्याच्या निर्मितीचा सुवर्णकाळ मानला जातो. महात्मा बसवेश्वर, महात्मा चक्रधर, संत ज्ञानदेव, संत नामदेव, संत एकनाथ, संत तुकारामांपासून ते संत बहिणाबाई आदि विविध संप्रदायाच्या संत-महंतांनी बहुजन समाजाची कर्मकांड व यज्ञप्रधानतेतून सुटका करण्यासाठी भक्तीचा एक नवा पर्याय उपलब्ध करून दिला. वीरशैव-लिंगायत, महानुभाव, वारकरी हे तीनही संप्रदाय नाथ संप्रदायाच्या समतेच्या पार्श्वभूमीवर उगम पावले. पुढे त्यांनी समस्त भारतात भक्ती आंदोलन उभे केले. आपल्या भावनांना काव्यरचनेद्वारे आविष्कृत करण्याचा एक मार्ग बहुजन स्त्री-पुरुषांना प्राप्त झाला.

आधुनिक काळात मध्ययुगीन सामाजिक चळवळ आणि साहित्य यांच्या अभ्यासाचे प्रमाण तसे कमी आहे. सहा-सात शतके लोटले तरी विविध संप्रदायांची बहुजन समाजावरील पकड ढिली झालेली नाही. नव्या पिढीतील वाचक-संशोधकांना मध्ययुगीन साहित्याविषयी आवड निर्माण होऊन त्यांना एक दृष्टीकोन प्राप्त होईल. डॉ. अशोक देशमाने यांच्या सेवा गौरव निमित्ताने लिहिलेल्या शोधनिबंधांचा हा संग्रह अभ्यासकांच्या ज्ञानात मौलिक भर घालील या अपेक्षेसह...

एज्युकेशनल पब्लिशर्स अँड डिस्ट्रिब्युटर्स

पोस्ट बॉक्स नं. १३१, गोकुळवाडी, औरंगपुरा,
औरंगाबाद-४३१००१. फोन: ०२४०-२३२९२०४

मो. ९४२९३०००३६, ९९७००६७९७९

ISBN 978-93-90005-01-7

9 789390 005017

१३. महात्मा बसवेश्वर यांचे जीवन व तत्त्वज्ञान

- डॉ. रामनाथ गंगाधर वाढे

भारतीय तत्त्वज्ञानात चार्वाक, जैन, बौद्ध यांची वैचारिक परंपरा चालवण्याचे कार्य महात्मा बसवेश्वर यांनी केले. महात्मा बसवेश्वर हे सामाजिक तत्त्वज्ञ, समाजसुधारक होते. बारावे शतक हे धर्माचा प्रभाव असणारे शतक होते. धर्माच्या नावाखाली वर्णव्यवस्थेचा दुरुपयोग होवून समाज अंधश्रद्धाळू बनत चालला होता. त्याच काळात बाराव्या शतकात विजापूर जिल्ह्यात बसवनबागेवाडीत या गावी इ.स. ११०५ साली मादिराज व मादलांबिका यांच्या पोटी महात्मा बसवेश्वर यांचा जन्म झाला. बंधुता, समता व विवेक या विचारधारणेचा संगम म्हणजे महात्मा बसवेश्वर. ते अवतारी देव नव्हे तर ऐतिहासिक महापुरुष होते. ते स्वतःभोवती पाहायला लावणारे सहज समाजवादी जीवन तत्त्वज्ञानी होते त्यांच्या मते, सदाचार, स्वर्ग, अनाचार, नरक आहे व दया धर्माचे मूळ आहे. काम करा, कष्ट करा, स्वकष्टावर जगा देह हेच देवालय आहे. ही सहज साधी शिकवण त्यांची होती. त्यांनी मठ, देवालये बांधली नाही व त्याचे समर्थनही केले नाही. त्याऐवजी अनुभव मंडपाच्या माध्यमातून महात्मा बसवेश्वर यांनी नव समाज बांधणी केली होती.

महात्मा बसवेश्वराचे आई-वडील शिवभक्त होते. त्यांचा परिवार ब्राह्मण परिवार असल्यामुळे कुलाचार, संस्कार, कर्मकांड यांचा वास परिवारावर होता. घरातच त्यांना प्रारंभीचे शिक्षण मिळाले. बालपणीच त्यांच्या तीव्रबुद्धीने वेद, उपनिषद, यज्ञशास्त्रे, आरण्यके, श्रुती-समृती, पुराणे व सूत्र आदींचा अभ्यास महात्मा बसवेश्वर यांनी केला.

बालपणी समाजात वावरतांना महात्मा बसवेश्वरांना अनेक समस्यांचे आकलन झाले. त्यामुळे कुटुंबियांना, मित्रांना हे सतत विविध प्रश्न विचारत. मेलेल्या जनावरांना गावाबाहेर टाकणारे गावातील दुर्गंधी दूर करणाऱ्या मांग, महार, ढोर जातीच्या माणसांना आपण पाणी का देत नाही? सोवळ्यात का राहावे? डुकराने तलाव, नदीचे पाणी पिल्यास ते का बाटत नाही? प्राण्यांचे बळी का देतात? असे विविध प्रश्न ते आप्तस्वकीयांना सतत विचारत असत. म. बसवेश्वर यांनी वयाच्या

मराठी साहित्यातील नवे विचारप्रवाह

मुख्य संपादक :

प्राचार्य डॉ. किशन पवार

सहसंपादक :

डॉ. रामहारी मायकर

प्रा. अशोक खेत्री

"भंगार" मधील जीवनसंघर्ष

प्रोफेसर डॉ. रामनाथ गंगाधर वाढे
प्राध्यापक, मराठी विभाग
वसंतदादापाटील महाविद्यालय,
पाटोदा, ता. पाटोदा, जि. बीड.

महाराष्ट्राच्या मातीत जन्मताःच गुन्हेगार म्हणून जन्मास आलेल्या भटके विमुक्त यांना इंग्रजांनी विविध सेटलमेंट छावण्यामध्ये डांबून ठेवले होते. यात टकारी, उचले, गोसावी, गोपाळ यासारख्या असंख्य जमाती होत. यासर्वांना 31 ऑगस्ट 1952 रोजी तात्कालीन पंतप्रधान पंडित जवाहरलाल नेहरू यांनी या सर्वांना गुन्हेगार म्हणून संबोधलेल्या जमातींना मुक्त केले असले तरीही समाजव्यवस्थेने या जमातींना गुन्हेगार, चोर, भामटे, मानलेले आहे. या जमातींना राजाश्रय, शिक्षण, नौकरी नसल्यामुळे आणि भटक्या विमुक्ताना प्रारंभी डॉ. आत्रोळीकर समीतीने 1952 ला चार टक्के नौकरीत आरक्षण दिले आणि राजकीय हस्तक्षेपामुळे सदन असणाऱ्या जमाती यांनीच शिक्षण, नौकरीचे फायदे घेतले व मुळ भटक्या-विमुक्त जमाती आजही शिक्षण नौकरी पासून वंचित असून त्यांना परंपरिक जीवन जगावे लागते. या जमाती मधील काही जमातीच्या तरुणांनी आपल्या जमातीचे लोकजीवन, परंपरा, जांतपंचायत, यातून झालेला छळ, संघर्ष, यातना, भूक, अगतिकता व्यक्त केली आहे. प्रामुख्याने लक्ष्मण माने, लक्ष्मण गायकवाड, आत्माराम राठोड, के. ओ. गिन्हे, जनाबाई गिन्हे, अशोक पवार यांनी आत्मलेखनातून आपल्या भावना व्यथा वेदना मांडल्या आहेत.

या पैकी एक गोसावी जमातीत जन्मलेले आणि शिक्षण घेऊन पहिले शिक्षक अशोक जाधव यांनी "भंगार" आत्मकथन लेखन केले आहे. भंगार आत्मकथेच्या मनोगतात लेखक लिहितात "मी अशा समाजात जन्माला आलो की जिथल्या लोकांच उकीरडा हेच जीवन होत मी उकीरडा शेजारीच जन्मलो तिथेच वाढलो त्यातल उष्ट शिळ इतरांनी फेकलेलं अन्न उचलून ते पोटात ढकललं भंगार गोळा करून ते विकून त्यावरच शाळेसाठी एक एक पुस्तक वही गोळा करत शिकत गेलो ते शिक्षण घेणं सोप नव्हतच" ही अगतिक भावना व्यक्त करतात. कारण त्यांना व त्यांच्या सारख्या गोसावी जमातीत जन्मलेला प्रत्येक मुलाला भीक मागणे भंगार गोळा करणे आणि ते काम नाकारल्यास व्यसनी बापाचा मुलांना अमानुष मार खावा लागे. हे पुस्तक म्हणजे गोसावी जमातीची चित्रकथा आहे. अशी भावना लेखक

CONTENTS

Title	Page No.
CHAPTER – I PHYSICOCHEMICAL PARAMETERS	9-49
CHAPTER – II POPULATION DIVERSITY AND DENSITY OF ZOOPLANKTONS	50-87
CHAPTER – III BIOLOGICAL DIVERSITY OF BENDSURA PROJECT	88-112
REFERENCES	113-128

This Book is published with financial Assistance received from the Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University under the scheme of the University Grants Commission for the publication of learned/research work including doctoral thesis.

❖ **LIMNOLOGICAL STUDY OF BENDUSRA RESERVOIR
DISTRICT BEED**

❖ **Author - Mr. Premchand B. Sirsat**

❖ **© Copy Right & Reserved with Author**

❖ **Publisher**

Ajanta Prakashan

ISO 9001 : 2008 QMS

ISBN/ISSN

Jaisingpura, Near University Gate, Aurangabad. (M.S.)

Cell : (0240) 2400877 Mob.: 9579260877, 9822620877

ajanta5050@gmail.com

www.ajantaprakashan.com

❖ **Cover Design**

Gaurav Kachru Kumawat

Ajanta Computers & Printers

Jaisingpura, Aurangabad.

❖ **Printer**

Ajanta Prakashan, Aurangabad.

❖ **First Edition**

November 2019

❖ **ISBN-978-93-83587-62-9**

❖ **Rs : 350 /-**

(Three Hundred Fifty Rupees Only)

12

ABOUT AUTHOR

Dr. Premchand B. Sirsat obtained his M.Sc. degree in 1997 & Ph.D. in 2007 from Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. He started his career as Assistant Professor in Zoology in Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku Arts, Science & Commerce College, Beed & taught Undergraduate and Post-graduate students. He has published number of research papers in leading National and International journals. Society of Life Science has conferred Honorary Fellowship (F.S.L.Sc.) on him for his outstanding contributions in the field of Life Science. Has associated with active participation in academic & other social activities.

ZOOLOGICAL STUDY OF BENDUSRA RESERVOIR DISTRICT BEED

MR. PREMCHAND B. SIRSAT

AJANTA PRAKASHAN
ISO 9001 : 2008 QMS
ISBN / ISSN
Jaisingpura, Aurangabad
www.ajantapublishing.com

ISBN - 978-93-83587-62-9

9 789383 587629

AJANTA PRAKASHAN

Encyclopaedia of
ZOOLOGY

(14 Vol. set)

Dr. D. B. Goswami
Dr. Sanjay N. Shinde
Dr. Premchand B. Sirsat
Dr. S. J. Pawar

Contents

VOLUME 11

- Preface* (vii)
- 1. Phytochrome: An Introduction** 11
- Some Examples of Phytochrome Responses; Nature of Phytochrome; Chemistry; Phytochrome: A Serine Kinase Illuminates the Nucleus; Phytochrome Exists in two Interconvertible Forms; The Structure of Phytochrome; Structure and Assembly of the Phytochrome Photosensory Core; Light Sensing and Signal Transduction: New Insights; Current Perspective Essay; Implications and Unanswered Questions; Biosynthesis of Phytochrome
- 2. Molecular and Physiological Properties of Phytochrome** 43
- Is PR the Active Form of Phytochrome; Phytochrome is a Light-Regulated Kinase; Second Messengers May Mediate Phytochrome Responses; Molecular Basis of Photoperiodic Control of Flowering Plants; Phytochrome Activation Involves Associations with Partner Proteins; Phytochrome Regulates Gene Expression by Binding to a Transcription Factor Complex; Phytochrome Activation Causes Redistribution of Proteins between Nucleus and

Encyclopaedia of Zoology

© Reserved

First Published : 2019

ISBN : 978-81-942077-4-0 (14 Vol. Set)

[All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, mechanical, photocopying, recording or otherwise, with out prior written permission of the publishers]

Published by

CHANDRALOK PRAKASHAN

132, 'Shivram Kripa', Mayur Park,
Basant Vihar, Kanpur - 208 021

Ph : 0512-2634444, 0512-2634242, Fax : 0512-2634444
Mob. : 09415125867, 9506294444, 09415200584

E-mail : chandralok.prakashan@gmail.com
info@chandralokprakashan.com
visit us at : www.chandralokprakashan.com

Encyclopaedia of Zoology

Dr. D. B. Goswami • Dr. Sanjay N. Shinde • Dr. Premchand B. Sirsat • Dr. S. J. Pawar

This encyclopaedia provides a general introduction to zoology, primarily for students in colleges and universities. The accounts of natural history and reproduction show how structure and function serve in the life cycles of these and related animals. Zoology is that branch of biology, which treats issues concerning animals. It is a vast and well-established branch, which touched almost every part of animal life. Animals of any species, particularly, mammals have a close mutual relationship with humans. Rather, they serve the mankind in various ways so much so that even the wastes thereof pay off well. Chordate Zoology is condensed version of a larger and more comprehensive book. The specific field of Chordate Zoology are presented dynamically based on selective and advanced objective question from which the student can draw his own conclusions. Evolutionary biology is a sub-field of biology concerned with the study of the evolutionary processes that have given rise to the diversity of life on Earth. Someone who studies evolutionary biology is known as an evolutionary biologist; evolutionary biologists study the descent of species and the origin of new species. This encyclopaedia is ideal for students and will be invaluable to scientists, researchers and all those with an interest in zoology. The most important feature of this encyclopaedia is the scientific approach of formatting.

Dr. Dhanraj B. Goswami, M.Sc., Ph.D., FZSI, F.S.L., SC., is working at present principal Gurudeo Shikshan Prasark Mandal, Yeola's, Swami Muktanand Science College, Yeola District Nasik (Maharashtra). He possesses twenty six years of teaching experience in K.V.N. Naik Education Society's Art and Commerce & Science College, Nasik. He also worked at Principal for two years at M.J.P. Valvi Arts and Commerce and Science College Dhadgaon Distt. Nandurbar. He has published 33 research papers and 11 reference Books and 3 textbook. attended several International and National conferences and seminars. BOS : SPPU Pune, Sandip Nasik, BAMU Aurangabad.

Dr. Sanjay N. Shinde is Associate Professor and Head, Department of Zoology, Bharat Liberal Education Society's Shri Hawagiswami College, Udgir, Dist. Latur, Maharashtra, India. He obtained his M.Sc. and Ph.D. Degree from Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. At M.Sc. level he is specialised in Entomology. He obtained Ph.D. in Zoology under the guidance of Dr. S .D. Kalyankar, Renown Helminthologist, former Professor and Head, Department of Zoology, Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. His area of research is Helminthology. He also obtained LL.B. from Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded.

Dr. Premchand B. Sirsat obtained his M.Sc degree in 1997 & Ph.D. in 2007 from Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. He started his career as Assistant Professor in Zoology in Mrs.Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku Arts, Science & Commerce College, Beed & taught Undergraduate and Post-graduate students. He has published number of research papers in leading national and international journals. Society of Life Science has conferred Honorary Fellowship (F.S.L.Sc.) on him for his outstanding contributions in the field of life sciences. Has associated with active participation in academic & other social activities.

Dr. S. J. Pawar, M.Sc. Ph.D. is at present Asst. Prof. at Kalwan Education society's, Arts, Commerce and Science College, Kalwan, Dist-Nashik. He has twenty one year experience of teaching at U.G. level. He has published many research papers and attended National and International Seminars. He has carried on Minor Research projects presently.

Chandralok Prakashan

132, 'Shivram Kripa', Mayur Park, Basant Vihar, Kanpur-21
Tel.: 0512-2634444, 2634242 Fax : 0512-2634444
M. : 09415125867, 09506294444, 09415200584
E-mail : chandralok.prakashan@gmail.com
info@chandralokprakashan.com
Website : www.chandralokprakashan.com

₹ 21000/- (14 Volume Set)

ISBN: 978-81-942077-4-0

9 788194 207740

मध्ययुगीन साहित्यान्वय

संपादक

डॉ. संतोष चव्हाण

डॉ. राजीव यशवंते

डॉ. सुधाकर जाधव

मध्ययुगीन साहित्यान्वय

डॉ. संतोष चव्हाण

डॉ. राजीव यशवंत

डॉ. सुधाकर जाधव

© लेखकाधीन

ISBN : 978-93-90005-01-7

◆ प्रकाशक

एज्युकेशनल पब्लिशर्स अॅण्ड डिस्ट्रिब्युटर्स

औरंगपुरा, औरंगाबाद

मो. नं. ९९७००६७९७१, ९४२१३०००३६

◆ अक्षरजुळणी

अक्षर कॉम्प्युटर्स

◆ मुखपृष्ठ

सरदार जाधव, औरंगाबाद

◆ प्रथमावृत्ती

३ मार्च २०२०

◆ मूल्य : ४१० रुपये

१७. संत तुकारामांच्या कवितेतील भयजाणीव

- प्रा. बालासाहेब विष्णू कटारे

एक

संत तुकारामांच्या एकूण अंभंग कवितेतील काही कविता अस्तित्वावादी विचारप्रणालीशी साधर्म्य साधू पाहतात, किंबहुना त्या कवितांमधून भयभावना दृग्गोचर होते असे संसृचन दि.पु.चित्रे यांनी तुकारामांची फेरमांडणी करताना 'पुन्हा तुकाराम' या ग्रंथातून केले आहे. याला संसृचन म्हणण्याचे कारण असे की, चित्रे तुकारामांच्या कवितेकडे पाहण्याची एक अलक्षित दृष्टी लक्षात आणून देवू इच्छितात. चित्रे यांनी निर्देशित केलेल्या अंगाने तुकारामांच्या कवितेची तपासणी करू जाता काही अंशी त्यात तथ्य आहे असा प्रत्यय येतो. मानवी अस्तित्त्व आणि भयभावना या परस्परांशी संबंधित बाबी आहेत. किंबहुना या परस्परांशी अभिन्न आहेत. भयभावनेविरहित मानवी अस्तित्त्व किंवा मानवी अस्तित्त्वामध्ये भयभावनेचा अभाव ही अशक्यप्राय कोटीतील गोष्ट उरते. मानवाच्या मूलभूत नैसर्गिक प्रवृत्तीमध्ये भयभावना जन्मापासून मृत्युपर्यंत मानवाच्या सोबत असते. तिचे पडसाद मानवी कृतीतून उमटत असतात.

एकोणिसाव्या शतकामध्ये पाश्चात्य जगातील अस्तित्त्ववादी विचारवंतांनी अस्तित्त्ववादी विचारप्रणालीची सैद्धांतिक चौकट सिद्ध केली. त्यामुळे तिचे जनकत्व पाश्चात्य जगाकडे गेले आणि या सिद्धांताला जगभर मान्यतादेखील मिळाली. मात्र यासंदर्भात अधिक खोलात जाऊन मराठी साहित्यिक आणि तात्विक परंपरेचा शोध घेवू जाता काही वेगळे वास्तव लक्षात येवू लागते. ते असे की, आजपासून सुमारे साडेतिनशे पावणेचारशे वर्षापूर्वी आमच्याकडे 'तुकाराम' नावाचा साधू होवून गेला आणि त्याने निर्माण केलेल्या साहित्यामध्ये उपरोल्लिखित अस्तित्त्ववादाच्या काही खूण सापडतात.

भयजाणीव हा अस्तित्त्ववादाच्या सैद्धांतिक मांडणीतील महत्त्वाचा भाग. तुकारामांच्या काही कवितांमधून ही भयजाणीव प्रकर्षाने जाणवत राहते. तुकारामांनी जाणिवापूर्वकपणे अस्तित्त्ववादाचाच सैद्धांतिक मांडणी केली नाही हे जरी खरे असले तरी तुकारामांच्या कवितेतून व्यक्त होणाऱ्या आणि अस्तित्त्ववादाशी जवळचे नाते सांगू पाहणाऱ्या भयजाणीवासारख्या

घटकांना नाकारणे कसे शक्य आहे? तात्पर्य: आधुनिक काळातील पाश्चात्य अस्तित्त्ववादी विचारवंतांपेक्षा फार पूर्वी आमच्याकडे होऊन गेलेल्या संत तुकारामांच्या कवितेमध्ये अस्तित्त्ववादाची काही लक्षणे सापडतात. हे मान्य व्हावे. यासंदर्भात चित्रे यांनी केलेली मांडणी महत्त्वपूर्ण दिशा सूचित करणारी आहे. चित्रे म्हणतात, "विश्वाच्या विराट विस्तारामुळे भेदरलेला, संसाराच्या मूलतः यातनामय अनुभवांमुळे जीव पिळवटून गेलेला, मृत्यूच्या जाणिवेने कायम चिंताग्रस्त, ऐंद्रिय अनुभवांच्या त्याव-त्या पणाला विटून कंटाळलेला, कोणत्याही मानवसंकलित किंवा मानवनिर्मित व्यवस्थेत समाधानकारकरीत्या बसू न शकणारा आधुनिक मानव अस्तित्त्ववादी विचारवंतांनी आणि लेखकांनी चितारला आहे. नीत्ये, कीर्केगॉर, दस्तयेफस्की, हायडेगर, यासर्स, काफ्का, सार्त्र, प्रॉम, काम्यू, मासेल इत्यादींनी ज्या वैश्विक भयभावनेचा आणि पीडा भावनेचा सतत निर्देश केला आहे, तिची धारदार जाणीव तुकोबांच्या गाथेत आपल्याला कायम होत असते."१ असे सांगून चित्रे तुकारामांच्या कवितेतील वेगळ्या अंगाकडे लक्ष्य वेधतात. एवढ्या शास्तीविकादाखल केलेल्या मांडणीनंतर प्रत्यक्ष तुकारामांच्या कवितेतून देणाऱ्या भयभावनेचे अथवा तत्सम जाणिवेचे स्वरूप नेमके कसे आहे याचा विचार करणे महत्त्वाचे ठरते.

दोन

तुकारामांच्या कवितेतील भयजाणीवांचा शोध घेऊ जाता त्याचे प्रामुख्यानं दोन वार्ता वर्गीकरण करणे शक्य व्हावे. एक म्हणजे प्रापंचिक जीवनातील कडकट अनुभवांतून आणि कसोटीच्या क्षणांतून निर्माण झालेली भयजाणीव आणि दुसरे म्हणजे परमाधिक जीवनातील साधकावस्थेतील कसोटीच्या क्षणांच्या माध्यमातून निर्माण झालेली भयजाणीव. ह्या दोन्हीचेही प्रतिबंब तुकारामांच्या कवितेतून दिसून येते. या दोन्ही भागांमध्ये तुकारामांच्या मानामध्ये स्वतःच्या अस्तित्त्वावर प्रश्नचिन्ह उभे राहिले आणि त्या अस्तित्त्वाबद्दल भयजाणीवेच्या कवितेची निर्मिती झाली. तात्पर्य: स्वतःच्या अस्तित्त्वाबद्दल तुकारामांना पडलेले प्रश्न आणि त्या प्रश्नांच्या उत्तरासंदर्भात निर्माण झालेली सार्शंकरता ही या भयजाणीवेचे मध्यवर्ती केंद्र ठरली.

पहिल्याच प्रापंचिक अनुभवांच्या संदर्भात विचार करूयात. तुकारामांना उपोपे चाळीस-बेचाळीस वर्षांचे आयुष्य लाभले. तसे पाहते हे अत्यायुष्यच ठरवे या बेचाळीस वर्षांच्या आयुष्यामध्ये तुकारामांच्या वाट्याला बरे-वाईट असे नानाविध अनुभव आले. १६२८-२९ साली देहू आणि

मध्ययुगीन साहित्यान्वय / १५९

ISBN-978-93-84593-96-4

Indian Council of Social Science Research (ICSSR) New Delhi
Sponsored National Seminar on

Black Money and Its Impact on Indian Economy

Black Money Outflows

(in US\$ bn avg)

510.29 Cumulative

Black Money

Black Money
In
Indian economy

Editor
Dr. Abasaheb Hange

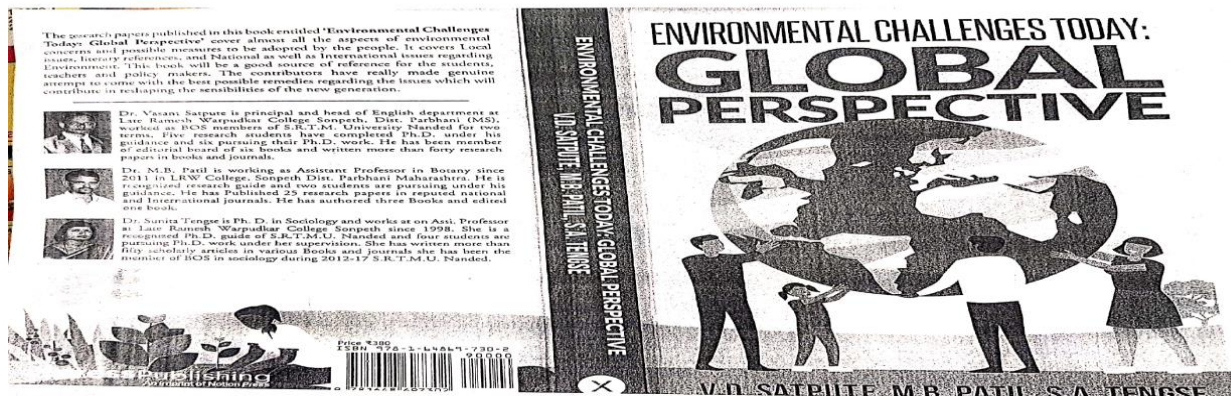

Editor - Dr. Abasaheb Hange
Publisher - Chinmay Publication, Aurangabad
ISBN No. - ISBN-978-93-84593-96-4
Visit us at - www.kskcollegebeed.com
E-mail - kskbeed123@rediffmail.com
Phone No. - 02442 222641

Price : Rs. 300/-

Disclaimer

The Contents of the Souvenir is the sole responsibility of the concerned authors. the editor, convener and organizing committees need not be agree with the research paper published in the souvenir.

Scanned by CamScanner

Scanned by CamScanner

श्री वडमाऊली विद्या प्रसारक मंडळ दहिफळ संघलित,
शाम गदळे कला वरिष्ठ महाविद्यालय, दहिफळ वडमाऊली, बीड
व मुर्ती व शिल्प संशोधन संस्था, औरंगाबाद

यांच्या संयुक्त विद्यमाने
मुर्ती व शिल्प संशोधन संस्थेचे
पहिले राष्ट्रीय चर्चासत्र
दि. ८ फेब्रुवारी २०२०.

13

प्रमाणपत्र

प्रा.डॉ. शिंदे अनिता व्यंकटराव

दिनांक ८ फेब्रुवारी २०२० रोजी संपन्न झालेल्या मुर्ती व शिल्प संशोधन या विषयाच्या एक दिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्रात उपस्थित राहून बीड येथील के.एस.के. कॉलेज - स्थापत्यशास्त्राच्या उद्देशाने मुनी या विषयावर आपला शोधनिबंध सादर केलात/अध्यक्ष/सत्राध्यक्ष/साधनव्यक्ती/बीजभाषक म्हणून उपस्थित राहिल्याबद्दल आपणास हे प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

डॉ. शांता जाधव
समन्वयक व इतिहास विभाग प्रमुख

डॉ. जाकीर पठाण
अध्यक्ष, ISRF

श्री. गजेंद्र बिराजदार
सचिव, ISRF

श्री. तात्याराव डोईफोडे
प्राचार्य, शाम गदळे महाविद्यालय

Dr.Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad &
Navgan Shikshan Sanstha Rajuri's (N)

Mrs.Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku
Arts, Science & Commerce College, Beed - 431122 (M.S.) India

NAAC reaccredited - A Grade

Sponsored

14

One Day Multidisciplinary National Conference on
Women Empowerment : Challenges & Opportunities of Indian Women

Dated 14th February-2020

Certificate

This is certify that Dr./Mr./Mrs. Anita Shinde
of Mrs. K.S.K. College Beed.
has attended / chaired the session / delivered a lecture as a Resource person / presented Poster / presented Paper/ published the paper entitled
श्री. काशीबाई सोनाजीराव खासकर यांची अध्यक्षता
in Multidisciplinary National Conference Organized by Department of Home Science, Mrs.K.S.K. College, Beed.

Dr.Nuzhat Sultana M.B.
Co-ordinator

Principal, Dr.D.B. Kshirsagar
Chief Organizing Secretary

Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad &
Navgan Shikshan Sanstha Rajuri's (N)
Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku
Arts, Science & Commerce College, Beed - 431122 (M.S.) India

NAAC reaccredited - A Grade

Sponsored

15

One Day Multidisciplinary National Conference on
Women Empowerment : Challenges & Opportunities of Indian Women
Dated 14th February-2020

Certificate

This is certify that Dr./Mr./Mrs. Khetri Hanumou Rombhaw
of Mrs. K.S.K. College, Beed
has attended / chaired the session / delivered a lecture as a Resource person / presented Poster / presented Paper/ published the paper entitled

लिडाभाव विमला आदि मदिम स्वलीकरण
in Multidisciplinary National Conference Organized by Department of Home Science, Mrs.K.S.K. College, Beed.

Dr. Nuzhat Sultana M.B.
Co-ordinator

Principal, Dr.D.B. Kshirsagar
Chief Organizing Secretary

Lecturer in.
Mrs. K.S.K. College, Beed

८. लिंगभाव विषमता आणि महिला सबलीकरण

प्रा. खेत्री हनुमान रामभाऊ
समाजशास्त्र विभाग, सी. के. एस्. के. महाविद्यालय, बीड.

57

प्रस्तावना

भारतीय समाजव्यवस्था ही वर्णव्यवस्थेवर आधारीत राह्यामुळे समाजशास्त्रात मानवीय प्राण्याचे रूपांतर केवळ आणि कनिष्ठ या विषमतावादी व्यवस्थेत बंधीसत केले गेले. त्यामुळे व्यवस्थेचा वर्ण, जाती, धर्म, वंश, लिंग इत्यादी विषमतावादी व्यवस्थेमागे पुरुष कार्यरत आसल्यामुळे, साहजिकच सर्व अधिकार पुरुषप्रधान व्यवस्थेच्या हाती आले. त्यामुळे स्त्रीला प्रत्येक अधिकाराला आणि प्रत्येक क्षेत्राला तुल्यमान स्वाम देण्यात आले. त्यामुळे स्त्रीला एक प्रकारचे दास्यत्व व गुलामी तिच्या वाटेला आली. पुरुष म्हणजे वंशाचा दिवा आणि स्त्री उपभोगाची वस्तु हीच संकल्पना समाजात रुढ झाली. त्यामुळे स्त्रीचे कार्यक्षेत्र फक्त घरात आणि मुल यापुरतीच मर्यादीत ठेवले गेले. या विषमतावादी समाजव्यवस्थेमुळे स्त्रीचा अनेक प्रकारच्या कठोर समस्यांना सामोरे जावे लागले. स्त्रीच्या या दास्यत्वाला १९ व्या शतकातून समाजसुधारकांनी प्रथमच वाच्यता फोडली. स्त्रीचा समाजात दिला जाणारा विषम दर्जा व स्त्री अधिकारांचा, स्त्री स्वातंत्र्याचा प्रश्न उपस्थित केला. स्त्रीचे समाजातील स्थान व दर्जा उंचविण्यासाठी अनेक समाज सुधारकांनी मोलाची अरीव कामगिरी केली. त्यातूनच म. पुणे, सावित्रीबाई फुले, डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्त्री विकास व उन्नतीसाठी मोलाचे कार्य केले. त्याचाच परिपाक म्हणून राज्यघटनेच्या मध्यमातून स्त्रीला सामाजिक, आर्थिक, राजकीय, धार्मिक, असीम्यक्ती स्वातंत्र्य अशा प्रत्येक क्षेत्राला समान संधी देण्यात आली. तसेच ७३ व ७४ व्या संवत्सरात पुरुषसत्ताक संसदेत ३३ व ३४ अंशे अंतर्भाव देण्यात आले. हिंदू कोड बिल हा तर स्त्री स्वातंत्र्याचा जाहिरनामाच होता. महिलांना वैयक्तिक स्वातंत्र्य आणि स्वतःचे निर्णय घेण्यासाठी महिलांना अधिकार देणे म्हणजे महिला सबलीकरण होय. कुटुंब आणि समाज यांच्या मर्यादा ओलांडून स्वयंम, निर्णय, स्वयंम आधिकार, विचार आणि स्वयंम बुद्धी याद्वारे अधिकार देणे म्हणजे महिला सशक्तीकरण होय. स्त्रीचे आपल्या बंधनानुसार मुक्त होऊन आपले अधिकार आणि स्वातंत्र्य, स्वाधीनता व आत्मसंजानासाठी जागृक होणे गरजेचे आहे. त्यासाठी भारत सरकारने २००१ हे वर्ष महिला सबलीकरण म्हणून घोषित केले आहे. याच अनुषंगाने काही काळी उपेक्षित, अज्ञान समाजाची जाणारी स्त्री या आधुनिक युगात पुरुषांच्या खांद्याला खांदी लावून प्रत्येक क्षेत्राला यशस्वी कामगिरी करत आहे. त्या अनुषंगाने काही काळी आबला समाजाची जाणारी स्त्री आज सबला आहे. त्यामुळे लिंगभाव विषमता आणि महिला सबलीकरण या शोध निबंधात महत्त्व आहे.

शोध निबंधाची उद्दीष्टे

1. लिंगभाव विषमता आणि महिला सबलीकरण यांच्या परस्पर कारणांचा शोध घेणे.

19-20 conf. procediv

ISSN 2349-6386
Impact Factor: 5.707

ICSSR, New Delhi Sponsored
National Level Seminar in Interdisciplinary subject

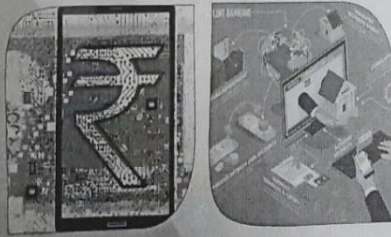
FINANCIAL LITERACY AND DIGITAL PAYMENT SYSTEM IN INDIA

Kisan Shikshan Prasarak Mandal, Borgaon (Kale), Tq. & Dist. Latur
Affiliated to Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad

VASANTRAO KALE MAHAVIDYALAYA,

DHOKI, TQ. & DIST. OSMANABAD. (MS)

Saturday, 28th December 2019

Pri. Dr. Haridas Fere
Chief Editor

Dr. Balasaheb Maind
Editor

Organized By
Department of Economics
Vasanttrao Kale Mahavidyalaya, Dhoki
Tq. & Dist. Osmanabad (MS).

Vol.
I

Scanned by CamScanner

National Seminar on Financial Literacy and Digital Payment System In India			28 th Dec 2019
Organizer - Vasanttrao Kale Mahavidyalaya, Dhoki			
Sr.No.	Name of Author	Title of paper	Page No.
21	Dr. Ajit Ashite	Digital Payment System New Approach Of India	65
22	Datta Hanumant Avad	Digital Payment System: - Facts & Figures	67
23	Mr. Dayaneshwar D. Banaode Dr. Shakuntala Jaikumar Kulkarni	Study On The Future Of Digital Payments In Marathwada	69
24	Rakesh Bhoir	Role of Digital Payments and Its impact on Indian Economy	73
25	Dr. Renukadas V. Bonar	Digital Payment System and Infrastructure	77
26	Dr. Rekha Laxmanrao Choudhari	Cashless Transaction - Challenges and Remedies	80
27	Dr. Jagdish Deshmukh & Dr. Jyoti Nade	Cashless Transaction : Challenges & Remedies	82
28	Smt. Archana Vichnu Dhoale	A Study on the future of digital payments in India	85
29	Dr. R.V. Ghadge	Challenges and Prospects of Cashless Economy in India	90
30	Y. N. Hivral B. A. Shelke, S. S. Revate	Digital Payment System: Advantages and Difficulties	94
31	Le. Dr. Abasaheb Dhondiba Jadhav	Digital Payment System In India	96
32	Dr. Sanjaykumar Janardhanrao Jadhav	Demonetization and its impact on adoption of digital payment	100
33	Dr. S. S. Jadhav	Cashless India: Challenges Ahead	103
34	Dr. Rajkumar Latmikant Jothi	Digital Payment System Feat in India	106
35	Dr. Meena S. Kadam	Demonetization and Digital Payment System	108
36	Mr. Shivaji B. Kakade	Role and Contribution of RBI in Financial Literacy	111
37	Harichandra Vishnu Kele	A Conceptual Study On Digital Payment	115
38	Dr. Netaji Balaji Kale	Digital Payment System in India: Facts & Figures	117
39	Dr. Uday S. Kale	Digital Payments: Advantages And Difficulties	121

Aayask International Interdisciplinary Research Journal (ISSN 2349-6386) Impact Factor: 5.707
Free Research Journal - www.aayaskjournal.com Mob. 9999259451

Scanned by CamScanner

National Seminar on Financial Literacy and Digital Payment in India
 Organizer - Yashwantrao Kale Mahavidyalaya, Beed
 28th Dec. 2018

Cashless India: Challenges Ahead
 Dr. S. S. Jadhav
 Assistant Professor
 Mrs. K.S.K. College Beed

Introduction:-
 India continues to be driven by the use of cash; less than 5% of all payments happen electronically here ever the finance minister, in 2016 budget speech, talked about the idea of making India a cashless society, with the aim of curbing the flow of black money.
 Even the RBI has also recently unveiled a document – "Payments and Settlement Systems in India: Vision 2018" – setting out a plan to encourage electronic payments and to enable India to move towards a cashless society or economy in the medium and long term.

What is a cashless economy and where does India stand?

1. A cashless economy is one in which all the transactions are done using cards or digital means. The circulation of physical currency is minimal.
2. India uses too much cash for transactions. The ratio of cash to gross domestic product is one of the highest in the world—12.42% in 2014, compared with 9.47% in China or 4% in Brazil.
3. Less than 3% of all payments happen electronically.
4. The number of currency notes in circulation is also far higher than in other large economies. India had 76.47 billion currency notes in circulation in 2012-13 compared with 34.5 billion in the US.
5. Some studies show that cash dominates even in malls, which are visited by people who are likely to have credit cards, so it is not surprise that cash dominates in other markets as well.

Benefits of Cashless economy

1. Reduced instances of tax avoidance because it is financial institutions based economy where transaction trails are left.
2. It will curb generation of black money
3. Will reduce real estate prices because of curbs on black money as most of black money is invested in Real estate sector which inflates the prices of Real estate markets
4. In Financial year 2013, RBI spent Rs. 27 billion on just the activity of currency issuance and management. This could be avoided if we become cashless society.
5. It will pave way for universal availability of banking services to all as no physical infrastructure is needed other than digital.
6. There will be greater efficiency in welfare programmes as money is wired directly into the accounts of recipients. Thus once money is transferred directly into a beneficiary's bank account, the entire process becomes transparent. Payments can be easily traced and collected, and corruption will automatically drop, as people will no longer have to pay to collect what is rightfully theirs.
7. There will be efficiency gains as transaction costs across the economy should also come down.
8. 1 in 7 notes is supposed to be fake, which has a huge negative impact on economy, by going cashless, that can be avoided.
9. Hygiene - Soiled, tobacco stained notes full of germs are a norm in India. There are many such incidents in our life where we knowingly or unknowingly give and take germs in the form of rupee notes. This could be avoided if we move towards Cashless economy.
10. In a cashless economy there will be no problem of soiled notes or counterfeit currency
11. Reduced costs of operating ATMs
12. Speed and satisfaction of operations for customers, no delays and queues, no interactions with bank staff required.
13. A Moody's report pegged the impact of electronic transactions to 0.8% increase in GDP for emerging markets and 0.3% increase for developed markets because of increased velocity of money.
14. An increased use of credit cards instead of cash would primarily enable a more detailed record of all the transactions which take place in the society, allowing more transparency in business operations and money transfers.

Drawback of Cashless Economy:-
 Against the backdrop of the demonetization exercise that shook up the Indian economy in November, there's a major battle brewing in the consumer banking space in India. Vying for the chance to handle citizens' money are two major sets of players – the traditional banks, and a new age of "Payments Banks" – organizations that have received licenses to run partial banks, where they can accept deposits, but can't issue loans.

Source: International Interdisciplinary Research Journal (ISSN 2349-6384) Impact Factor: 5.797
 www.iiirjournal.com Mail: iiir250451 103

National Seminar on Financial Literacy and Digital Payment in India
 Organizer - Yashwantrao Kale Mahavidyalaya, Beed
 28th Dec. 2018

offer services like debit cards and remittances, but not provide loans (at least not yet). It's a battle between the old and the new that we've rarely seen the likes of elsewhere in the world.

Demonetization, arguably the most significant trigger of this race, was an involuntary exercise that the government undertook, where, overnight, the two largest currency denominations – The INR 500 and the INR 1,000 notes – were declared by the government as no longer being legal tender. Instead, the government would introduce a new set of INR 500 notes along with an entirely new denomination of INR 2,000 notes. INR 1,000 notes were declared by the government as no longer being legal tender. There was a period of three months after the issuance of the new notes in which the execution of the exercise was patchy – there was a period of three months after the issuance of the new notes in which the execution of the exercise was patchy – there was a period of three months after the issuance of the new notes in which the execution of the exercise was patchy. The printing of the old notes as illegal that the country was waiting for the new notes to be printed. The printing of the old notes as illegal that the country was waiting for the new notes to be printed. The printing of the old notes as illegal that the country was waiting for the new notes to be printed.

The move was initially portrayed by the Indian government as a way to combat undeclared income held by the wealthy, outside of the country's banking system, but when the move encountered criticism, the government changed the PR spin, reframing it into an effort to make India go cashless. In hindsight, it was a good return of the exercise, because it shifted focus from the troubled execution of the demonetization exercise to the future where transactions are digital (read: 'easy'), and accounted for.

The payments banks offer interesting competition to the traditional banks because of the profile of companies that have received these licenses. Two such government licensees are the Indian telecom giant, Airtel (founded in 1999, \$14.5 billion revenues in 2016), and the e-wallet + online payment facilitator Paytm (founded in 2010, valued by some sources at \$1 billion in its latest fund-raise, with controlling ownership held by Alibaba's parent company).

E-wallets like Paytm have a straightforward operational model – Effectively, they act like PayPal with an online store and a network of offline retailers that customers can buy from. Once the user loads money into their e-wallet, they can buy from a selection of products, both online, and from the network of offline retailers. The particular e-wallet has tied up with. If the customer decides to withdraw money back into their bank account, they pay a transaction fee of anywhere between 1 and 4 percent of the amount they're withdrawing.

The challenge to go digital
 A major obstacle for the quick adoption of alternate mode of payments is mobile internet penetration, which is crucial because point-of-sale (POS) terminal works over mobile internet connections, while banks have been charging money on cash-based transactions, which is seen as a hurdle. The low literacy rates in rural India, along with the lack of infrastructure like internet access and Power make things extremely difficult for people to adopt electronic mode.

The financial safety over the digital payment channels is important for pushing the cashless economy. Imagine losing your credit cards or being the victim of digital hackers can lead to a whole host of non-digital payment, identity theft, account takeover, fraudulent transactions and data breaches. According to the digital security company Gemalto, more than 1 billion personal records were compromised in 2014.

Cash is Here to Stay!
 Despite the national State endeavours, India has always been driven by cash, while electronic payments are seen restricted to a small size of the population, compared to the cash transactions. Considering the demographics of India, two-thirds of the population live in rural areas, where farmers and poor people are unable to use credit cards or ATMs and POS terminals. As per Data till July this year, 881 million transactions were made using debit cards at ATMs and POS terminals. Out of these, 92 per cent were cash withdrawals from ATMs. The sole purpose for cards in India is to withdraw cash. Changing this model will be an uphill task. The last few days have clearly shown that the country is highly underpenetrated as far as ATM per million people and its ATM which will help the government fulfill its ambition of financial inclusion as the ATM Business Correspondent or Micro ATM cannot do.

Currently, there is a mix of cash and cashless transactions happening across the country, while more cashless transactions are becoming a cashless economy dream into a reality. We have taken big strides towards cash transaction. Ranking the economy into a cashless state without proper planning and infrastructure, such as Prime Minister is the right way forward. A gradual move towards less cash society is not to be lost. It's important to note that if people start locking up alternate currencies, governments could neutralize such an interest rate for institutions lending in a currency it doesn't control.

Source: International Interdisciplinary Research Journal (ISSN 2349-6384) Impact Factor: 5.797
 www.iiirjournal.com Mail: iiir250451 104

People's Education Society's Mumbai
Dr. Babasaheb Ambedkar College of Arts & Commerce,
 Nagsenvana, Aurangabad. (M.S.)
 Affiliated to Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad. (M.S.)

Organised
 National Level E-Conference on
THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON CONTEMPORARY LITERATURE AND SOCIETY
Certificate

This is to certify that **Dr. Nuzhat Sultana M. B., Professor & HOD in Home Science, Mrs K. S. K. College, Beed.** has Participated and Presented a paper titled **"Impact of Globalization on Indian Society"** in the One Day Online Multidisciplinary National Level E-Conference on **"The Impact of Globalization on Contemporary Literature and Society"** on 30th March 2020.

His/her paper has been published in **UGC Referred Journal No.- 40776 - Ajanta - 2277 - 5730 with Impact Factor - 6.399**

Shinde
Dr. Bipinchandra N. Shinde
 IQAC Co-ordinator / Convener

Salve
Dr. Kishor Salve
 Principal

Marathwada Shikshan Prasarak Mandal's
Sunderrao Solanke Mahavidyalaya, Majalgaon

Dist. Beed (M.S.) 431 131
(NAAC Re-Accredited 'A' Grade with CGPA 3.21)
National Conference on

"Recent Trends in Physics, Chemistry & Mathematics (RTPCM - 2020)"

Certificate

This is to certify that, *Dr./Mr./Mrs./Prof. Shrimangale Gajanan Wamanrao*
from *Mrs. K.S.K. College, Beed* has actively participated as
a Delegate/ Resource Person/ Chair Person during National Conference on "Recent Trends in Physics, Chemistry & Mathematics (RTPCM-2020)" held on 4th February 2020 Organized by Department of Physics, Chemistry & Mathematics, Sunderrao Solanke Mahavidyalaya, Majalgaon.

He/She has presented paper entitled *Solution of Fractional Order Radon Diffusion Equation by Using Crank-Nikolson F.D.M.*

Mr. G. K. Sanap
Convener

Dr. S. N. Ipper
Organizing Secretary

Dr. V. P. Pawar
Chief Organizer
Principal

Anand Charitable Sanstha Ashti's
ANANDRAO DHONDE ALIAS BABAJI MAHAVIDYALAYA, KADA
Tq. Ashti. Dist. Beed - 414202 (MS)

Marathwada Mathematical Society, Aurangabad sponsored
National Conference

On
"RECENT TRENDS IN MATHEMATICS AND ITS APPLICATIONS" (RTMA-2020)
16 to 18 Jan. 2020

CERTIFICATE

This is to certify that Dr./Mr./Mrs. *Shrimangale Gajanan Wamanrao*
of *Mrs. K.S.K. College Beed, Dist. Beed*
has Worked as Resource person/Chair person / participated / presented paper entitled *solution of Fractional Radon Diffusion Equation by Using Finite Difference Scheme*
during National Conference organized by Department of Mathematics, Anandrao Dhonde Alias Babaji Mahavidyalaya, Kada Tq. Ashti. Dist. Beed..

Place : Kada

Prof. D. B. Dhalgude

Dr. D. S. Bodkhe

Prin. Dr. H. G. Vidhate

Dr. Ambedkar Foundation,
Ministry of Social Justice &
Empowerment, Govt. of India

NATIONAL CONFERENCE ON
'CONTRIBUTION OF DR. B. R. AMBEDKAR TO MODERN INDIA'
February 01 - 02, 2020, Visva-Bharati, Santiniketan

CERTIFICATE

Certificate awarded to Mr./Ms./Dr./Prof. Balasaheb Katore
of K.S.K. Mahavidyalaya, Beed, Maharashtra for participating/acting as a resource person/chairing
a session/ co-chairing a session/presenting a paper entitled, Idea of Social Justice and Dr. B.R.
Ambedkar
in a two-days National Conference jointly organised by Dept. of Marathi, Visva-Bharati & SC, ST, OBC Employees' Welfare
Association of Visva-Bharati in association with Dr. Ambedkar Foundation, Ministry of Social Justice & Empowerment, Govt.
of India on 'Contribution of Dr. B.R. Ambedkar to Modern India' held during February 1-2, 2020 at Lipika, Visva-Bharati,
Santiniketan.

Sumeeth Ranvir/Bikash Majhi
Jt. Organizing Secretary
National Conference

Ashwini
Lecturer in
Mrs. K.S.K. College, Beed

Secretary/President
SC, ST, OBC Employees' Welfare
Association of Visva-Bharati

204

**NATIONAL CONFERENCE
ON
MATHEMATICS AND ITS APPLICATIONS**

BOOK OF ABSTRACTS

Under the Joint Auspices of

**Karnataka Science and Technology Academy,
Bengaluru**

&

**Department of Mathematics, Karnatak University,
Dharwad**

November 07-08, 2019

AM-29: In-variance of binding number in a graph under edge operation

Medha Itagi Huilgol and Kiran S

**Department of Mathematics, Bangalore University, Central College
Campus, Bengaluru - 560 001, India**

The binding number of a graph G is defined as $bind(G) = \min \left\{ \frac{|N(X)|}{|X|} : X \subseteq V(G), X \neq \emptyset \text{ and } N(X) \neq V(G) \right\}$. In this paper we consider the effects of contraction and/or deletion of an edge on the binding number of a graph. Also, invariance of integer binding numbers is considered under the edge deletion and/or contraction of an edge. The realizability questions are answered for the edges which do not alter the binding number on deletion and contraction. Results on triples of integers to be realizable for particular types of non-essential edges is given along with their realizable graphs.

AM-30: Fractional order explicit finite difference scheme for time fractional radon diffusion equation in charcoal medium

G. W. Shrimangale and S. R. Raut

Department of Mathematics, Mrs. K. S. K. College, Beed, India

In this paper we introduce the fractional order radon diffusion equation and develop explicit finite difference scheme for time-fractional differential radon diffusion equation (TFRDE). Also we discuss the stability and convergence of the scheme. As an application of this scheme, we obtain the numerical solutions of the test problem and it is represented graphically.

AM-31: On existence and uniqueness results for system of fractional differential equations with initial time difference

Jagdish A. Nanware

**Department of Mathematics, Shrikrishna Mahavidyalaya, Gunjoti,
Osmanabad (M.S.), India**

Existence and uniqueness results for solutions of system of Riemann-Liouville (R-L) fractional differential equations with initial time difference are obtained. Monotone technique is developed to obtain existence and uniqueness of solutions of system of R-L fractional differential equations with initial time difference. Two

Navgan Shikshan Sanstha Rajuri (N)

**Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku
Arts, Science & Commerce College, Beed-431122**

Principal

Dr. S.V. Kshirsagar

NAAC reaccredited - A Grade
[3.18 CGPA as per New RAF]

ISO- 21001:2018

Green audit

Secretary

Dr. B. S. Kshirsagar

Website -kskcollegebeed.com E-mail-kskbeed123@rediffmail.com Ph. (02442)222641 Fax-(02442)230197

Criterion III

3.3.2 Number of books and chapters in edited volumes/ books published and paper published in national / international conference proceedings per teacher 2018-2019

B2-2

शवासू तू....

प्रा.डॉ. न.पु.काळे

“जीवनाचं वैशाख वाळवंट झालं आहे असं वाटलं तरी तो तिच्यातून वेगळं होऊ शकत नाही. तसा तर तो तिच्यातच एकरूप झालेला आहे. इतका की, स्वतःला शोधू बघतो पण सापडत नाही, कारण तीच त्याचा श्वास झाली आहे. आणि जणू तो श्वासच त्याला जीवंत ठेवतो आहे...

या कवितांमधील प्रेमी विरहात जळतो आहे. आसुसून अनुभवलेल्या प्रीतीच्या आठवणी, त्या जाळत असतांनाही त्याला हव्याशा वाटत आहेत. कारण त्याची श्वास असलेली त्याची प्रेमिका आठवणीतच उरली आहे. आयुष्याची पाने चाळतांना तिच्या आठवणी त्याला हळव्या करून जातात. त्या तशाच रहाव्यात असं त्याला उत्कटपणे वाटतं. या संग्रहातील प्रत्येक कवितेत हा अनुभव अभिव्यक्त झाला आहे.”

– ललिता गादगे

नाव : प्रा.डॉ. न.पु.काळे
शिक्षण : एम.ए., बी.एड., पीएच-डी. (हिंदी)
पद : सहाय्यक प्राध्यापक,
हिंदी विभाग
सौ.के.एस.के. महाविद्यालय, बीड
ता.जि. बीड - ४३१ १२२

प्रकाशित पुस्तके : धूमिल और नारायण सुर्वे का कविकर्म

इतर : विविध चर्चासत्रात सहभाग व लेख प्रकाशित.

संपर्क : ९५७७७७५५५५

: dr.napukale@gmail.com

ISBN: 978-93-87377-02-8

ISBN: 978-93-87377-02-8

शवास तू... Shwas Tu (A Marathi Poetry Book)

Poet: Dr N. P. Kale

First Published: April 2019

© *Poet*

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means without written permission of the copyright owner.

Printed at Snehal Printers and Book Binders, Parbhani -431401

Jointly Published by

Mahatma Gandhi Education & Welfare Society, Parbhani

& New Man Publication, Parbhani- 431401.

Mob. + 91 9730721393, +91 9420079975

Typesetting : Seema Zade

Email: nmpublication@gmail.com

www.newmanpublication.com

Price- INR 150/-

Dr. N.P.Kale 2018-2019

संपादक

डॉ. म. द. क्षीरसागर

एम.ए., पी-एच.डी., नेट (मराठी)

प्रकाशित पुस्तकें : 15

सम्प्रति : अध्यक्ष (मराठी विभाग) एवं शोध निर्देशक,
वसंतदादा पाटील महाविद्यालय, पाटोच (महा.)

डॉ. राजश्री तावरे

एम.ए., बी.एड. पी-एच.डी., नेट /

जेआरएफ (हिंदी) प्रकाशित पुस्तकें : 02

सम्प्रति : हिंदी विभाग, सौ.के.एस.के.
महाविद्यालय, बीड (महा.)

संपादक मंडल

डॉ. बळीराम राख

एम.ए., पी-एच.डी. (हिंदी)

प्रकाशित पुस्तकें : 04

सम्प्रति : अध्यक्ष (हिंदी विभाग) एवं शोध निर्देशक,
सौ. के.एस.के. महाविद्यालय, बीड (महा.)

डॉ. शाम सानाम

एम.ए. (हिंदी), बी.एड.नेट, सेट, पी-एच.डी.

प्रकाशित पुस्तकें : 03

सम्प्रति : शोध निर्देशक, हिंदी विभाग, कालिकादेवी कला,
विज्ञान एवं वाणिज्य महाविद्यालय, शिरूर (महा.)

डॉ. ललिता रागोड

एम.ए., पी-एच.डी. (हिंदी)

प्रकाशित पुस्तकें : 08

सम्प्रति : शोध निर्देशक,
बलभीम महाविद्यालय, बीड (महा.)

डॉ. अशोक घोळवे

एम.ए., पी-एच.डी. (मराठी)

प्रकाशित पुस्तकें : 02

सम्प्रति : अध्यक्ष (मराठी विभाग) एवं शोध निर्देशक,
कालिकादेवी कला, विज्ञान एवं वाणिज्य महाविद्यालय,
शिरूर (महा.)

भारत के प्रलोकेशन

ISBN 978-93-86579-82-9

978-93-86579-82-9

हिंदी और मराठी
साहित्य में
नए साहित्यिक प्रवाह

आदिवासी विमर्श
दलित विमर्श
किन्नर विमर्श
बाजारवा
आधुनिक विमर्श
कहानी विम
साहित्यिक विम
आधुनिक विमर्श

संपादक
डॉ. म. द. क्षीरसागर
डॉ. राजश्री तावरे

5

अनुक्रमणिका

खंड - I

- चिंतित आशाम की बुलंद आवाज : जय भारत- जय भोम
- डॉ. सय्यद शौकत अली 19
- राष्ट्रपिता का कुनबा
- डॉ. राजेंद्र सोनवणे 'अक्षत' 23
- हिंदी कविताओं में अकेलेपन की स्थिति
- डॉ. ललिता राठोड 28
- समकालीन हिंदी दलित कविता - स्वरूप और संवेदना
- डॉ. बबन चौरा 32
- वर्ण भेद के विरुद्ध दहाड़ उठा था सिंह
- प्रा. डॉ. प्रवीण कांबळे 37
- एक वृद्ध के 'मन की बात'
- प्रा. डॉ. अर्चना परदेशी 40
- 'नेमा सत्य' नाटक में दलित चेतना सत्य
- डॉ. सुभाष राठोड 44
- राष्ट्रीय संतों के कार्यों में सामाजिक चेतना
- प्रा. डॉ. बळीराम राख 49
- वेशवीकरण, मीडिया और कथा साहित्य
- डॉ. श्याम बबनराव सानप 53
- मानवाधिकार और साहित्य
- प्रा. डॉ. न. प. काळे 58
- भवानीप्रसाद मिश्र के काव्य में गांधी दर्शन
- प्रा. डॉ. वंदन जाधव 69
- अनुक्रमिका के साहित्य में : स्त्री लेखन और स्त्री रूप
- डॉ. अरिफ गफूर जमादार 74

1

मानवाधिकार और साहित्य

- प्रा. डॉ. न. पु. काळे

साहित्य में समाजहित की भावना को महत्वपूर्ण समझा जाता है। मानवमूल्यों की रक्षा देने का दायित्व रचनाकार बखूबी निभाते हैं। मानव के उत्कर्ष को लेकर रचनाकार अपना कार्य करते हैं। साहित्य क्षेत्र में मनोरंजन प्रधान कृतियों की अपेक्षा समाजहित के लिए व्यवस्था से सवाल पूछकर व्यवस्था का खतरा मोल लेने वाली साहित्य कृतियाँ सबसे महत्वपूर्ण समझी जाती हैं। क्योंकि वह समाज को एक नई दिशा प्रदान करने का कार्य करती हैं। विभिन्न किसम की व्यवस्था के बंधनों से ईसाज को मुक्त करके उसे अपने विकास के अवसर प्रदान करने का प्रयास ही रचनाकारों का होता है।

मानवाधिकार का अशय

भारत तथा अन्य देशों में आज मानवाधिकारों के प्रति सजगता दिखाई दे रही है। वर्जिनिया में 1776 में पारित 'बिल ऑफ राइट्स' को 1948 तक का लंबा सफर करना पड़ा। 'बिल ऑफ राइट्स' में मानवाधिकार की परिभाषा कुछ इस प्रकार की गई है - 'हर आदमी प्राकृतिक रूप से मुक्त और आजाद है।' इससे यह स्पष्ट होता है कि व्यक्ति को जन्म से ही कुछ अधिकार प्राप्त हैं जो उसे मिलने चाहिए। व्यक्ति को किसी भी कारणवश इन अधिकारों से वंचित नहीं रख सकते। मानवाधिकारों को नैतिक अधिकार के रूप में देखा जाता है। मनुष्य द्वारा मनुष्य से समानता, बराबरी की बात मानवाधिकार करता है। साथ ही मानव को सर्वव्यापक स्वतंत्रता प्रदान करके जीवन को सुखकर बनाने का प्रयास मानवाधिकारीयोंका रहा है। अतः मनुष्य को मनुष्य के रूप में प्रतिष्ठित करना ही मानवाधिकार है।

मानवाधिकार कि कानून स्थिति :-

बड़ी गंजेदार बात है कि, मानव मूल्यों की रक्षा करने के लिए कानून की जरूरत पड़ती है। कानून मानवाधिकारों की रक्षा करने की बात आज ज़ोरों-शोरों से उठाई जा रही है। साथ ही यह बात भी सामने दिखाई देती है कि शिक्षित समझे जानेवाला समाज आज भी जात-पात, धर्म, आमीर-गरीब, लिंगभेद आदि दिकानूसी बातों को स्वीकार करता है एवं एक मानव ही दूसरे मानव को दस्यता के रूप में देखना पसंद

करता है और उसके मानवाधिकारों का हनन करता है।

मानवाधिकारों की रक्षा के लिए कई संगठनों एवं आयोगों की स्थापना की गई है। साथ ही कई एन.जी.ओ. के माध्यमों द्वारा भी मानवाधिकारों की रक्षा की जाती है। संविधान में कई अनुच्छेदों के माध्यम से मानवाधिकारों का जतन हो रहा है। जो कोई इन मानवाधिकारों का हनन करेगा उसके लिए दंड का प्रावधान किया गया है।

मानवाधिकारों की वास्तविक स्थिति :-

21वीं सदी में होकर भी विज्ञान, तंत्रज्ञान के कई अविष्कारों के होते हुए भी आज मनुष्य समाज व्यवस्था में जातिभेद, वर्ण वर्चस्व को स्वीकार करता है। समाज जैसे-जैसे शिक्षित हो रहा है, आपुनिकता का दिवंगत पीट रहा है जैसे-जैसे वह मनुष्य से पशुता की ओर मुड़ता हुआ दिखाई देता है। आज समाज में नारियों पर अत्याचार, बलात्कार की संख्या चिंता की बात है।

अभ्रहण, खून-खराबा, मारपीट एवं भ्रष्टाचार, शोषण इन हानियों से समाज घिरा हुआ है। राजनीतिक व्यवस्था, सियासत, आम आदमी के हित के लिए खड़ी होनी चाहिए, वह उसका दायित्व है लेकिन आज जनतांत्रिक व्यवस्था होने के बावजूद भी हमारी अपनी सियासत खास लोगों का ही खयाल रखने का प्रयास करती है। इस कारण सामान्यों के मानवाधिकारों का हनन एक व्यापक रूप में होता हुआ दिखाई देता है। राजनीतिक षड्यंत्र बढ़ते जा रहे हैं। भाषा को लेकर समाज में विभाजन की बात हो रही है। भाषा के नाम पर राजनीति होती दिखाई देती है। भाषाई अंदोलनों से कुछ व्यक्तियों के मानवाधिकारों को कुचला जाता है।

समस्या, प्रश्न, जरूरतों से लोगों का ध्यान किसी अन्य मुद्दों पर फेरित किया जाता है। आज समाज में किसान की हालत बहुत खराब है। परिणामस्वरूप यह बड़ी संख्या में आत्महत्या कर रहे हैं।

आदिवासियों को जंगल से अपने हक की भूमि से वंचित करने का षड्यंत्र भी हो रहा है इसमें आदिवासियों को नक्सली करार देकर उनकी हत्या आम बात होती दिखाई देती है। सवाल उठता है कि, क्या आदिवासी समाज के लोग मानव नहीं हैं ? उनके कुछ हक अधिकार नहीं हैं ? उन्हें जीवन जीने का अधिकार नहीं है ? लेकिन उन्हें जंगल से उनकी जमीन से दूर हटा कर वह जंगल, भूमि चढ़ा का पानी पूजीपतीयों को सौंपने के लिए वह शन हथकण्डे अपनाए जा रहे हैं परिणाम स्वरूप आदिवासी, पिछड़े, शोषित समाज के लोगों के मानवाधिकार केवल कागज़ों पर दिखाई देते हैं।

बाल मजदूरी पर रोक लगाने के लिए कानून बनाए तो गए हैं लेकिन हम बाल मजदूरों को विभिन्न क्षेत्रों में काम करते हुए देखते हैं। अगर यह स्थिति है तो फिर कानून को सक्त रूप में अंजाम क्यों नहीं दिया जाता ? कम दाम में बालकों से मजदूरी

7

Discriminations Reflected in Literatures

Discriminations Reflected in Literatures

Publisher :

Principal Dr. Kishor L. Shinde

Dr. Babasaheb Ambedkar College of Arts and Commerce
Nagsenvana, Aurangabad (M.S.)

Year of Publication : September 2019

DTP and Setting :

Yashwendra Wankar

Mob. 9703270019

Editor

Dr. Bipinchandra N. Shinde

**Dr. Babasaheb Ambedkar College of Arts & Commerce
Nagsenvana, Aurangabad (M.S.)**

Price : Rs. 450/-

Note - The views and opinions expressed by the author in this journal in their
research papers, articles and included in this book are their own and they are
responsible for them. The Editor/Publisher is not responsible for the contents.

ISBN 978-93-5391-455-4

21	Wankhade Valshali Yashwant Kamble Sapna Dattatre Digital Libraries	74
22	Sujata D. Ingle, Dr. Khaparde Valshali S Library Collection Acquisition and Technical Services: A Scientometrics Study	78
23	Mr. Shridhar C. Neharkar, Dr. Govind D. Adhe Naac Based Best Practices in Academic Libraries And Information Centres: At A Glance	81
24	Dr. Mohod Durgadevi Prabhakar Rao Importance of Chitta in Modern Life Style	87
25	Khandare Amrapali kundlik, Khandare Jayshila Kundlik Web Link Analysis of Agricultural University in India : webometrics Study	90
26	Dr. Waghmare P.K. Role of women empowerment in economic growth	94
27	Dr. K.S.Patil Vikas Swarup's Six Suspects: A Real Picture of Urban India	97
28	Dr. Sadashiv Pawar Quest for Identity in 'The Dark Holds No Terror'	99
29	प्रो. डॉ. बुकारे मिलिंदराज 'संसार माध्यम और हिंदी भाषा'	103
30	डॉ. अशोक पांडुरंग सरनवे पुस्तक की विद्यार्थी में मनुष्य जीवन की प्रासंगिकता	106
31	सुरेश प्रल्हादराज सावडे बुद्ध तत्त्वज्ञानातील प्रज्ञा शील करुणेशे महिला सवलीकरणातील स्थान	108
32	खिल्लारे इंकर अर्जुन महिला सक्षमीकरण व बौध्द तत्त्वज्ञान : एक अनुबंध	110
33	अनिल प्रानुजी दिपके महिला सक्षमीकरण व बौध्द तत्त्वज्ञान: एक अनुबंध	114
34	बहुसुत बाळासाहेब आठवारे शून, महान, अस्पतरभागे, इत्येव अन्वगतस बुध्दतत्त्वज्ञान अन्व निवोग शाधि।	116
35	डॉ. बाधयारे एस. के. महिला सक्षमीकरण व बौद्ध तत्त्वज्ञान : एक अनुबंध	118
36	डा. रकडे ज्योती भाऊसाहेब शिवय शिवा : प्रवाल्य गुणवत्तेसाठी उपयुक्त प्रणाली	123
37	डॉ. नखनाथ गोरे मराठी भाषेअंतर्गत नोकरी व व्यवसायाच्या श्रेणी	125
38	डा. डॉ. रामनाथ गंगाधर घाडे उपेक्षात पारधी जमातीचे साहित्यातील समाजजीवन	130
39	बळाडे बापूराव भास्कर ऐतिहासिक कादंबरीची निर्मिती प्रक्रिया (विशेष संदर्भ 'शोध' कादंबरी)	133
40	डा. डॉ. चित्रा सुकदेव पाटील मध्ययुगीन भारतातील पहिली मुस्लीम स्त्री राज्यकर्ती - स्त्रीया सुलतान	136
41	डा. भागनाथ भागिकराव करडे मराठी साहित्यातील लिंगभेद विषयक जाणिव	139
42	रिळे नर्षी आबासाहेब स्वातंत्रोत्तर भारतात स्त्रीयांचे राजकीय स्थान	141

उपेक्षित पारधी जमातीचे साहित्यातील समाजजीवन

प्रा. डॉ. रामनाथ गंगाधर वाडे

• महागोपी प्राध्यापक, वसंतदादा पाटील महाविद्यालय, पाटादा जि. बीड

समकालीन मराठी साहित्यातील दलित, ग्रामीण, सोवारी, भटकं विमुक्त यांच्यासंबंधी काही प्रमाणाने मराठी साहित्यात लिखाण झालेले आहे. पण या प्रवाहाचा विचार करतांना भटकं-विमुक्त व आदिवासी जमातीचे समाजजीवन आणते कमी प्रमाणात साहित्यात आलेले आहे. कारण स्वातंत्र्य भारतातील असंख्य भटक्या व विमुक्त जमात केवळ आज काही प्रमाणात शिक्षण घेऊन नोकरी व्यवसाय व सामाजिक परिवर्तन करण्यासाठी शिक्षण घेत आहेत पण या जमातीचा पुरव आरक्षण मिळालेले नाही व जे मिळाले ते पण व्यवसाय, जातीच्या अर्थाचा गैर अर्थ घेऊन खरे आदिवासी, भटकं-विमुक्त सोडून जे बहुसंख्येने व स्थीर गाव, वतन, शेती, व्यवसाय करणारे नावाचा गैरअर्थ घेऊन आणि जाती-जमातीचा घाला टक्क्याच्या बळावर आपले आरक्षण आंदोलने, मोर्चे यांच्यासह राजकीय पाठबळावर खऱ्या आदिवासी भटक्या-विमुक्तांच्या सक्तीच्या फायदा घेत आहेत. त्यामुळे अशा असंख्य जमाती आहेत त्यांना आपण माणूस आहोत आणि भारतीय राज्यघटनेत आपणास स्वातंत्र्य, समता, बंधुत्व आणि स्वातंत्र्यपणे जगण्याचा अधिकार दिला आहे. याची जाणीव झालेली नाही. त्यामुळे या जमातींना आपले पारंपारिक व्यवसाय त्यात शिकार करणे, भोक मागणे, चोरी करणे, फसवणूक करणे, धार मिळवणे याशिवाय दुसरा व्यवसाय मिळत नाही. पदवी, पदव्युत्तर शिक्षण घेऊन पारंपारिक व्यवसायाशिवाय दुसरे नोकरी न मिळणाऱ्या जमाती आज भरपूर प्रमाणात आहेत. त्यात पारधी, वैदू, गोपाळ, गोल्हा नंदीवाले बहुरूपी, कटार भांडे या जमाती आज केवळ आपले पारंपारिक व्यवसाय करीत असून त्यांना शिक्षण मिळाले नाही. शिक्षण नसल्यामुळे या जमातीत पारंपारिक व्यवसाय, लोकरूढी परंपरा, अंधश्रद्धा व समाजाच्या अज्ञानपणाचा गैरफायदा घेणाऱ्या समाजातील शिकलेला समाज या लोकरूढ्या अज्ञानपणाचा गैरफायदा घेते. शिवाय या जमातीपैकी किमान एक टक्काही शिक्षण न घेतलेली जमात म्हणजे पारधी जमात असून या जमातीस आजही स्वतःचे बतनाचे गाव नाही. शासनाने या जमातींना सक्तीचे शिक्षण आणि समाजवादाचे नोकरी दिल्याशिवाय या जमातीत कोणतेही परिवर्तन होणे शक्य नाही. परिणामी या जमातीचा मराठी साहित्यात पुरेशा दर्जाने घेतलेला नाही आणि आरक्षण घेणारेपैकी शिक्षण घेऊन विकसित जमाती त्यांना जवळ करीत नाही. परिणामी आजही घोर करणे, ग्युग करणे, फसवणूक यात या लोकरूढ्या सातत्याने जेलमध्ये जावे लागत आहे. परिणामी अज्ञानी असणारा हा समाज अत्यंत हालखोतीचे जीवन जगत आहे.

पारधी जमात संपूर्ण भारतात असून या जमातीच्या काही उपजमाती असून या जमातींना आदिवासी, भटकं म्हणून ओळखले जाते. या जमातींनी अनेक ठिकाणी गावराज जमिनी, मिळविण्याचा प्रयत्न केला असला तरीही शिकारीस कायद्याने बंधन आलेली आहेत. त्यामुळे भोक मागणे व चोरी करणे, फसवणूक करणे याशिवाय दुसरे व्यवसाय यांना मिळत नाही ही जमात आजही आदिम जीवन जगत असून त्यांचे शिक्षणाचे प्रमाण नाही. त्यामुळे शासन आणि समाज यांच्या पासून ही जमात खूपच अंतःरावर आहे या जमातीचे प्रामुख्याने जीवन, व्यथा, वेदना व्यक्त करणारे साहित्य अल्प प्रमाणात आहे. त्यात रत्नेस मिथ्या काढले यांचे 'पारध्याचे जीणे' व संतोष पवार यांनी 'पारध्याची जातपंचायत' हे दोन लहान ग्रंथ संतोष पवार यांचे 'चारटा' आत्मकथन, मोहनराया नवरा व फुले शाहू आंबेडकर आणि पारधी समाज वासारखे काही ग्रंथ असून यातून या जमातीची व्यथा, वेदना, समाजासमोर पाहण्याचा प्रयत्न झालेला आहे. या ग्रंथांमधून पारधी जमातीचे अज्ञान, अंधश्रद्धा, राजकीयपणा, पशुवत जीवन जगणे, माणूस म्हणून जीवन जगण्याची अवस्था या जमातीत कोणत्याच प्रकारे निर्माण झालेले नाही. त्यामुळे या जमातीतील पुरुष, स्त्री, मुळे आणखी आपण 'माणूस' आहोत याची जाणीव यांना झालेली नाही. त्यामुळे सामान्यतः आपण पक्क आपल्याचसाठी जन्मले इतर म्हणजे कोणीच नाही. नवरा, बायको, मुले, आई-वडील, भाऊ, बहीण,

ISBN No.978-81-922966-4-7

Sep-2018

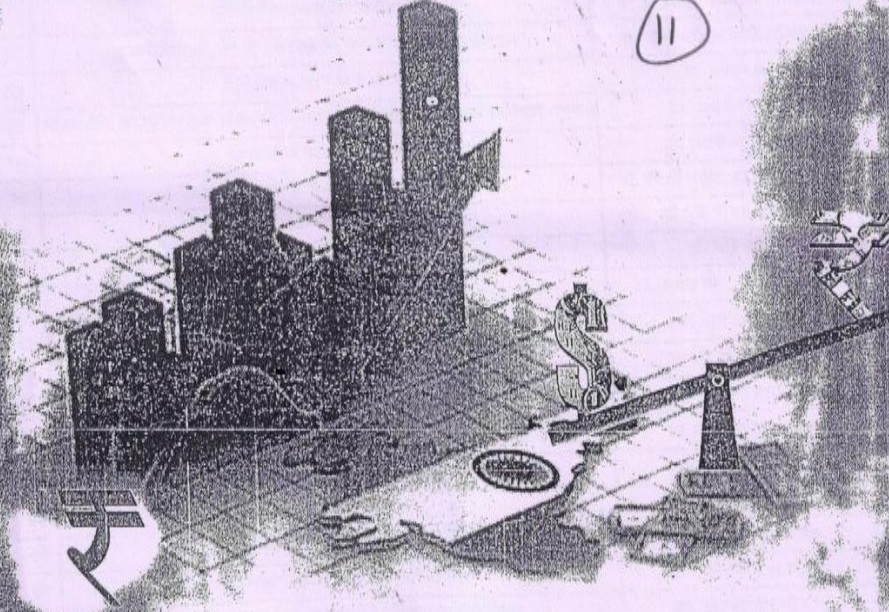
Dr. A. S. Handed

INFLATION AND INDIAN ECONOMY

चलनवाढ आणि भारतीय अर्थव्यवस्था

2018-2019 - Dr. Chokhan

11

:: Edited by ::

DR. MAHESH P. DESHMUKH

Head : Department of Economics
SHRI SIDDHESHWAR MAHAVIDYALAYA,
Majalgaon - 431131 Dist. Beed

४७ : चलनवाढ एक समस्या

13

प्रा.चीधरी वि.एम.

प्रस्तावना :

जगातील सर्व देशात आज चलनवाढीची समस्या असलेली आपण पाहतो. आपल्या देशात तर ती प्रकर्षाने जाणवते. १९३९ पासून दुसऱ्या महायुद्धाचा खर्च भरून काढण्याच्या दृष्टीने चलनवाढ सुरु झाली. युद्ध काळात ती वाढतच गेली. स्वातंत्र्यकाळानंतर अर्थव्यवस्था स्थिरस्थावर होण्यासाठी चलनवाढ होतच गेली. नियोजनाची कास स्थिकारल्यामुळे आजतागायत चलनवाढीच्या समस्येला आपण दुर्लक्षित केले. अशाप्रकारे गेल्या चाळीस वर्षांपासून चलनवाढीचा प्रश्न हा जगासमोरील आपल्या देशासमोरील महत्त्वाचा प्रश्न बनलेला आहे. चलनवाढ हा शब्द आज बरेचदा वापरला जातो. त्याचा नेमका अर्थ काय आहे, तिचे प्रकार किती, तिचे समाजावर अर्थव्यवस्थेवर काय परिणाम होतात व अर्थशास्त्राचा विद्यार्थी म्हणून तिच्यावर काय उपाययोजना केली जाऊ शकते याचा विचार आपणास प्रस्तुत प्रकरणात करावयाचा आहे.

व्याख्या :

१) पिंगू केलेली चलनवाढीची व्याख्या करील सर्व व्याख्यात श्रेष्ठ वाटते ती पुढील प्रमाणे. "When money income is expanding relatively to the output of work done by the productive agents for which it is the payment" उत्पादन घटकांना त्यांनी उत्पादन केलेल्या उत्पादनाच्या मोबदल्यात ज्यावेळी पैशाच्या स्वरूपात जास्त उत्पन्न दिले जाते त्यावेळी चलनवाढीचा अंमल सुरु होतो असे पिंगूचे म्हणणे दिसते. यावरून आणखी एक मुद्दा याठिकाणी निर्माण होतो तो म्हणजे आतापर्यंत चलनवाढ वाढत्या चलनामुळे निर्माण होते असे आपणास वाटत होते ते योग्य नव्हे. चलन वाढ ही समस्या जितकी मॉड्रिक आहे तितकीच आर्थिक स्वरूपाची सुध्दा समजली जावी.

२) कोलबर्न :

ज्यावेळी अतिचलन, अतिकमी वस्तूंचा पाठलाग करते, तेव्हा त्यास चलनवाढीची अवस्था म्हणतात.

३) क्राऊथर :

क्राऊथरच्या मते चलनवाढ म्हणजे पैशाच्या मूल्याचा न्हास होत जाणारी म्हणजेच किंमत पातळी वाढत जाणारी स्थिती होय.

कारणे :

१) सरकारी तुटीचे अर्थ प्रबंधन : देशातील अंदाजपत्रकातील तूट भरून काढण्यासाठी देशातील सरकार तुटीच्या अर्थप्रबंधनाचा आसरा घेत असते. त्यामुळे सरकारचा खर्च वारेमाप वाढतो. सरकारचा खर्च जनतेचे उत्पन्न ठरते व त्यामुळे जनतेची खरेदीशक्ती वाढीस लागते व चलनवाढीला गती प्राप्त होते. ज्या ज्या देशात तुटीचे अर्थप्रबंधन करण्यात येते त्या सर्व देशात चलनवाढीचा प्रश्न गंभीर झालेला आपणास आढळतो.

२) जागतिक अथवा माटे युद्ध : मोठ्या अर्थवा जगतिक युद्धात नेहमी असाधारण परिस्थिती निर्माण होत असते. युद्धाचा खर्च चालविण्यासाठी सरकार वारेमाप चलन निर्माण करते. युद्धासाठी आवश्यक असणाऱ्या वस्तूंचे सरकार ताबा मिळवित असल्यामुळे बाजारपेठात वस्तुची चणचण भासते. व्यापारी नफा कमविण्याच्या उद्देशाने वस्तु गडप करतात. वळणवळणाची साधने अपूरी झाल्यामुळे वस्तु माहकांपर्यंत पोहोचविण्यात अडचणी निर्माण होतात. भांडवलाचा धापर अनुत्पादक कामासाठी जास्त प्रमाणात केला जातो. या सर्व कारणांचा संयुक्त परिणाम म्हणजे चलनवाढीला आवश्यक ते खतपाणी मिळाल्यामुळे तिचा प्रादुर्भाव मोठ्या प्रमाणावर झालेला आढळतो.

३) नैसर्गिक आपत्ती वा संकटे : एखाद्या देशावर बरेचदा नैसर्गिक आपत्ती कोसळते. धरणीकंप, महापूर, पटकी अथवा इतर मोठ्या रोगाची साथ यासारख्या आपत्तीमुळे उत्पादन नेस्तानाबुत होते. पैशाचा पुरवठा मात्र कोणत्याही कारणामुळे कमी होत नाही. त्यामुळे खरेदीशक्ती व वस्तुचा पुरवठा यांचे संतुलन बिघडून चलनवाढ झालेली आढळून येते.

४) देशाच्या लोकसंख्येत सतत होणारी वाढ : ज्या प्रमाणात लोकसंख्या वाढायचास लागते त्या प्रमाणात वस्तुचा पुरवठा वाढत नाही. त्यामुळे वस्तूंच्या पुरवठ्याचे लोकसंख्येशी असलेले प्रमाण घटावयास लागते. पैशाचा पुरवठा जरी तेवढाच राहिला तरीपण लोकसंख्या वाढीमुळे पैशाच्या हस्तांतरण क्षमतेला गती अथवा वेग प्राप्त होतो. हा वाढता वेग चलनवाढीला पोषक ठरतो.

FUNDAMENTALS OF CHILD DEVELOPMENT

Dr. Nuzhat Sultana M.B.

Dr. Nuzhat Sultana M.B. is associate professor & Head of the Department of Home science Mrs. K.S.K. College, Beed. (M.S.). she is the first chairman of Board of Studies in Home Science from 2011 to 2015 at Dr. B.A.M.U. Aurangabad. She has completed to Minor Research Project and Designing syllabus for U.G. & P.G. level for different universities. she have awarded for leading health professionals for the world 2009. Best research paper award from national journal research link, Indore, Rajive Gandhi Gold Medal award in 2014 and Radha Krishna Gold Medal award in 2015 from economic progress and research association chennai. Bharat Shiksha Ratan award in 2014 from Global society for health and educational growth association, new Delhi. Best review research article award from Indian Stream International Journals, Lakshmi Book Publication Sholapur. She have published 20 research papers in International journals attended and presented paper in 55 international and national conference.

KSK

Khel Sahitya Kendra

The Largest Stockist & Publisher of Sports & Physical Education Books in India

7/26, Ansari Road, Daryaganj, New Delhi - 110002

Ph. 011-42564726, 65190343, 43551324 (M) 9811088729

E-mail : khelsahitya@rediffmail.com, vivekthani@gmail.com

Website: www.khelsahitya.com, www.kskpublisher.com

₹ 1000/-

ISBN 978-81-7524-956-1

www.kskpublisher.com

Contents

<i>Preface</i>	1
1. Child Development	1
An Introduction	5
Meaning & Scope	7
Status of Indian children.	8
Importance of child development,	9
Principles of development	13
Factors affecting on growth and development	16
Stages of child development.	18
2. Prenatal Development and infancy	21
The Germinal Stage	21
Sensory Development	25
Neonatal development-Care of baby	28
Brain Development	30
Physical development, Motor development,	32
Mental development, Common ailments in children	33
Infectious disease in children, Immunization.	38
Toddlerhood- Physical development	41
PARENTING TIPS	43
Motor development, Mental	44
Motor Dysfunction	46
social development	46
Emotional development.	49

Published by:

KHEL SAHITYA KENDRA

7/26, Ansari Road, Darya Ganj, New Delhi-110002

Ph.: (O) 011-65190343, 43551324, 42564726
(M) 9811088729, (Fax) 011-42564726
(Res.) 47091605

E-mail: khelsahitya1@rediffmail.com

Web: www.khelsahitya.com, www.kskpublisher.com

© 2018 Author

ISBN 978-81-7524-956-1

PRINTED IN INDIA 2018

All Rights Reserved.

No part of this publication may be stored in a retrieval system, transmitted or reproduced in any way, including but not limited to photocopy, photograph, magnetic or other record, without the prior agreement and written permission of the publisher.

Printed by:

ASIAN OFFSET
Delhi

Laser Typesetting by:

JAIN MEDIA GRAPHICS
Delhi

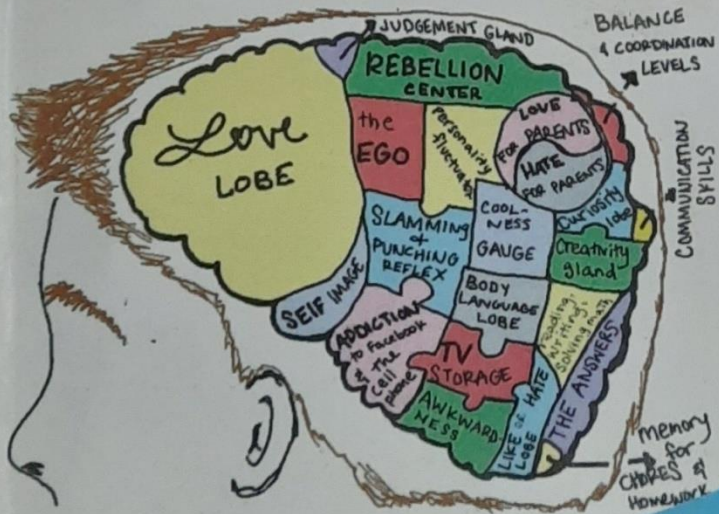
Price: Rs. 1,000/-

ADOLESCENT DEVELOPMENT

Dr. Nuzhat Sultana M.B.

I'm Confused.
Please Help!

Dr. Nuzhat Sultana M.B. is associate Professor & head of the Department of Home science Mrs. K.S.K. College, Beed (M.S.) she is the first chairman of board of Studies in Home Science from 2011 to 2015 at Dr. B.A.M.U. Aurangabad. She has completed to Minor Research project and Designing syllabus for U.G. & P.G. level for different universities. She have awarded to leading health professionals for the world 2009. Best research paper award from National journal research link, Indore, Rajive Gandhi Gold Medal award in 2014 and Radha Krishna Gold Medal award in 2015 from economic progress and research association Chennai. Bharat Shiksha Ratan award in 2014 from Global society for health and educational growth association, new Delhi. Best review research article award from Indian Stream International Journals, Lakshmi Book Publication Sholapur. She have published 20 research papers in International journals attended and presented paper in 55 international and national conference. She has completed two major research projects.

KSK

**K.S.K. PUBLISHERS AND
DISTRIBUTORS**

7/26, Basement, Ansari Road, Daryaganj, New Delhi - 110002

Ph. 011-42564726, 47090343, 43551324 (M) 9811088729

E-mail : khelsahitya@rediffmail.com, vivekthani@gmail.com

Website: www.khelsahitya.com, www.kskpublisher.com

₹ 500/-

ISBN 978-93-86092-67-0

9 789386 092670

WWW.KSKPUBLISHER.COM

Published by:

KHEL SAHITYA KENDRA

7/26, Ansari Road, Darya Ganj, New Delhi-110002

Ph.: (O) 011-65190343, 43551324, 42564726
(M) 9811088729, (Fax) 011-42564726
(Res.) 47091605

E-mail: khelsahitya1@rediffmail.com

Web: www.khelsahitya.com, www.kskpublisher.com

© 2018 Author

ISBN 978-81-7524-956-1

PRINTED IN INDIA 2018

All Rights Reserved.

No part of this publication may be stored in a retrieval system, transmitted or reproduced in any way, including but not limited to photocopy, photograph, magnetic or other record, without the prior agreement and written permission of the publisher.

Printed by:

ASIAN OFFSET
Delhi

Laser Typesetting by:

JAIN MEDIA GRAPHICS
Delhi

Price: Rs. 1,000/-

16

Childhood

Issues and Challenges

— Editor —

Dr. Aparna Ashtaputre-Sisode

22	Development of early childhood Children through stimulation intervention	Sangita Ramrao Gaikwad Dr.Surekha R. Gaikwad Dr.Maya khandat	157
23	What's an Orphan Child Like	Abdulrahman Abdo Shawqi Hasan Subih	164
24	A Study To Identify The Knowledge Related To Substance Abuse In Male Adolescent Residing In Selected Area Of Wardha	Suchit Sagalgile	171
25	Use of Mobile (Social Networks) among Arts College Students	Dr. Ravindra Ramdas Shinde	173
26	A Study Of School Going Children Behaviour Problem	Sayyad Shaheen shafi	178
27	Impact of Mobile Phone on Children	Dr. Khandat M. S.	182
28	A study of Spiritual Intelligence and Academic achievement of adolescence	Dr.S.M.Watore	188
29	Psychological assessment of children in the clinical setting	Dr. Yuvraj B. Gaherao	194
30	Leadership and Aggression among 10 th Standard Male and Female Students	Dr. Vitthal Govind Pingale	199
31	Impact of Behaviour of Parents on Behaviour of Children	Miss Anjali Deshmukh Dr. Sachin Deshmukh	204
32	Role of parents in intervention of ADHD	Dr. Amruta Ashok Magar	210
33	Effect of Mobile Addiction on Depression and Anxiety among High School Students	Dr. Thale Arti Subhashrao	216
34	Effect of Cartoon on Children	Dr. Swati H. Kekare	222
35	Effect of Pornography on teenagers	Jadhav Jyoti Bhagwan Dr. Sujata Waghmare	226

18
19

IMPACT OF MOBILE PHONE ON CHILDREN

DR. KHANDAT M. S.

Abstract

Worldwide, it is observed that use of mobile phone is very essential part of life with the invention of technologies and for the ease of work. Growing children in the family get easy access to this device from parents. Day by day it is becoming a very serious and health hazardous problem for children as use of mobile phones has become a type of addiction. Children play video games, listen poems, songs, stories on U tube and Internet and so on. Initially parents feel proud about smartness of children regarding use of mobile. This encourages children. In the present paper effort has been made to study the effects of mobile phones/smart phones on children. Present study has been undertaken in the different areas of Beed district to study the impact of mobile on children (n=100) aging 1-6 years. Socio economic status of parents and primary use of mobile is studied. Attitude of children about use of mobile is studied. It can be concluded that mobile use had a bad effect on the eyes of children. Habit or addiction of mobile is affecting their psychological development, physical development, communication ability and outdoor play skills.

Key words-Smart phone, Mobile phone, Children, addiction, Parents, Health

Introduction

Mobile phones have become a part of life style. The smart phone or mobile phone is a essential attachment of everyone all over the world. Mostly, the user is employed and the device is helpful in smooth and attentive working. At home, kids get easy access to parents device. Slowly, children get addicted to mobile use. There are many negative effects of mobile phone or smart phone.

A recent study found out that 92% of American adults have mobile phones today. 31% of them admit that they never turn their devices off. Lots of parents provide their kids with cell phones too.

Objectives

The study has undertaken with the following objectives.

1. To know about pattern of mobile use among urban slums children aging 1-5 years of Beed district of Marathwada region.
2. To study the effect of mobile phone use on children.

Methodology

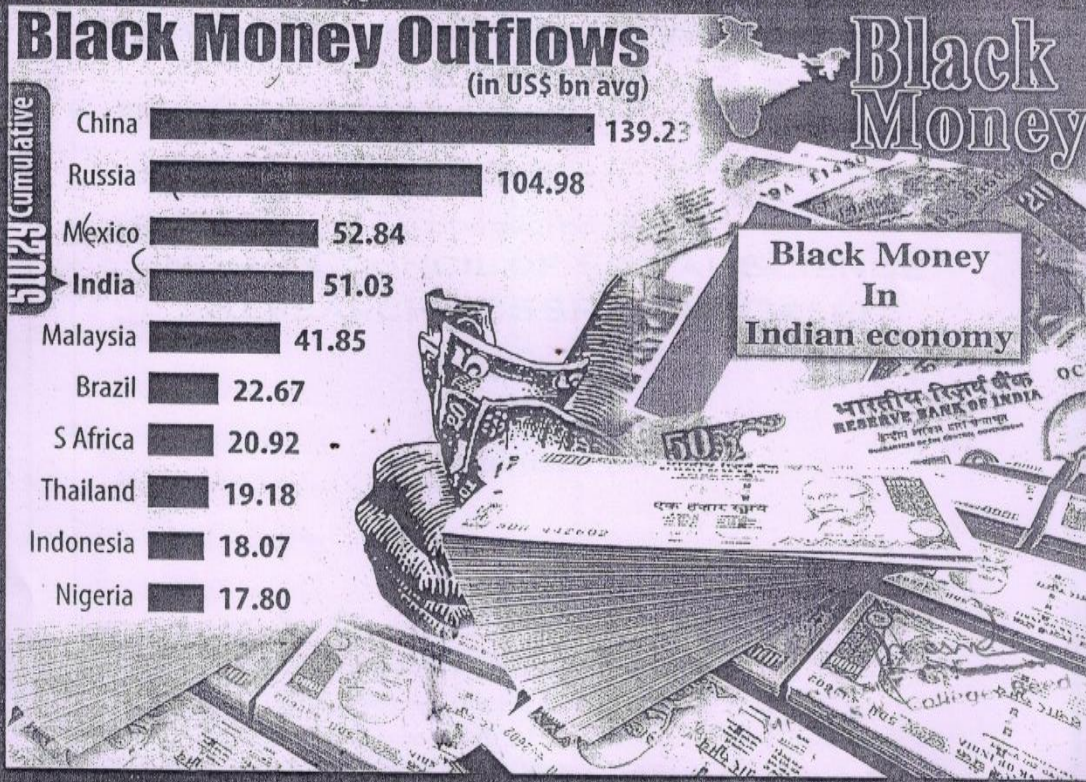
Altogether 100 sample population is selected from urban slums of Beed city. Among them, 30 samples were from 1-2 and from 2-4 age group 30 samples were selected. Total 40 children were observed from 4-

2019-2020

ISBN-978-93-84593-96-4

Indian Council of Social Science Research (ICSSR) New Delhi
Sponsored National Seminar on

Black Money and Its Impact on Indian Economy

Editor

Dr. Abasaheb Hange

180

No.	Title of the Papers	Name of Authors	Page No.
45	भ्रष्टाचार रोखण्यामधील प्रसारमाध्यमांची भूमिका आणि कार्य	रामानंद व्यवहारे	143
46	काळा पैसा व भारतीय अर्थव्यवस्थेवर होणारे परीणाम	हांगे ए.एस. चौधरी व्ही.एम.	147
47	काळा पैसा आणि त्याचे भारतीय अर्थव्यवस्थेवर होणारे परीणाम	हनूमंत भुमकर कोकाटे जी.एस.	150
48	काळ्या पैशासंदर्भात भारतीय अर्थव्यवस्थेची वास्तवीक परीस्थिती आणि परीणांमाचे विश्लेषण	डी.डी.भोसले	153
49	काळ्या पैशाचे भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परीणाम	बोडगे एस.जी.	156
50	भारतीय अर्थव्यवस्थेवर काळ्या पैशाचे झालेले परीणाम	मनिषा चौधरी	158
51	काळ्या पैसा व भारतीय अर्थव्यवस्थेवर होणारे परीणाम	हांगे ए.एस. चौधरी व्ही.एम.	160
52	काळ्या पैशाचे अर्थव्यवस्थेवरील परीणाम	के.एस.घोडके	163
53	भारतीय अर्थव्यवस्थेवर काळ्या परीणाम	रामदास मुक्ते	166
54	काळ्या पैशामुळे भारतातील समाजावर होणारे परीणाम	राठोड सुभाष	169
55	काळा पैसा आणि भारतीय अर्थव्यवस्था	साबळे एकनाथ	172
56	भारतीय अर्थव्यवस्था: निश्चलनीकरण आणि काळा पैसा*	राम ताटे	175
57	भारतीय अर्थव्यवस्थेवर काळ्या पैशाचा परीणाम	सि.एस. वाकोडे सि.एन. कोकाटे	177
58	काळा पैसा : भारतीय अर्थ व्यवस्थेवरील परीणाम	एस.जी.बिराजदार एस.ए.सांगळे	180
59	भ्रष्टाचार : समाजाला लागलेली वाळवी	शिवाजी चौगुले	1833
60	भारतातील काळा पैसा : परीणाम व उपाय	शेळके सी.एस.	186
61	काळा पैसा एक सामाजिक समस्या	खेत्री एच.आर.	190
62	भारतातील काळा पैसा : कारणे, परीणाम व उपाय	डॉ. चव्हाण एम.एच.	193
63	भारतातील काळ्या पैशावर नियंत्रण : एकजुटदृष्टीक्षेप	राम शंवलीकर	198
64	भारताचा काळा पैसा व भ्रष्टाचाराविरुद्धचा लढा	पोटे बी.टी	200
65	काळ्या व्यवहाराचे भारतीय अर्थव्यवस्थेतील विविध क्षेत्रातील परीणाम.	दत्तात्रय नेटके	204
66	भारतीय अर्थव्यवस्था आणि काळा पैसा	देविदास नागरगोजे	206

काळ्या पैशाचे भारतीय अर्थव्यवस्थेवर होणारे परिणाम

डॉ. हंगे ए.एस.

डॉ. चौधरी व्ही.एम.

सौ.के.एस.के. महाविद्यालय, बीड

प्रास्ताविक :-

काळ्या पैशासंबंधीची चर्चा आज देशभर चालू असून काळा पैसा म्हणजे काय व तो कसा निर्माण होतो ? हे सामान्य जनतेच्या कुतूहलाचे विषय बनले आहेत. आपण खालील बाबींचा सविस्तर अभ्यास करू.

काळा पैसा म्हणजे काय :-

अवैध व्यवहारातून निर्माण होणाऱ्या पैशास काळा पैसा असे म्हणतात. म्हणून काळ्या पैशास बेहिशोबी पैसा असे म्हटले जाते. सामान्य व्यापारी वर्ग यास दोन नंबरचा पैसा असेही म्हणतात. या ठिकाणी एक गोष्ट लक्षात ठेवली पाहिजे ती म्हणजे, काळा पैसा व काळी संपत्ती हे एकच नव्हे. काळा पैसा उत्पन्न व चलन संबंधीत आहे तर काळी संपत्ती ही बिनहिशोबी मालमत्तेशी संबंधीत असते. हे समजण्यासाठी खालील दोन उदाहरणे पहा.

काळ्या पैशासंबंधी काही अभ्यास :

काळा पैसा निर्मिती :-

भारतात जास्त लोक काळ्या रंगाचे असल्याने काळा पैसा निर्माण होतो असे येथे मला विनोदाने सांगावे वाटते. आमच्या देशात एवढ्या मोठ्या प्रमाणात काळा पैसा आहे की, त्याची निश्चित खात्रीलायक आकडेवारी आणखीही प्राप्त झाली नाही किंवा असे म्हणता येईल की, मुद्दाम प्राप्त केली जात नाही किंवा असे म्हणता येईल की, मुद्दाम प्राप्त केली जात नाही. एक सेवक दिड कोटीचा घोटाळा करू शकतो, एक घोंडे व्यापारी १ लाख ७६ कोटीचा घोटाळा करू शकतो, एक मंत्री १ लाख ७६ कोटीचा घोटाळा करू शकतो. म्हणजेच आमच्या देशात घोटाळा करणे एक नित्याची गोष्ट बनून जाईल आणि रोज सकाळी उठल्यानंतर ब्रश करणे आवश्यक असल्यासारखा करत राहील. ह्या अशा घोटाळ्यातून काळ्या पैशाची निर्मिती होत आहे. त्याची कारणे पुढील प्रमाणे.

१. **कर चुकवेगिरी :-** ही काळ्या पैशाची सर्वात मोठी बँक आहे.
२. **चंगळवाद :-** चंगळवादाने माणसाला कोणत्याही थराला जावून पैसा कमवायला भाग पाडत आहे.
३. **दप्तर दिरंगाई :-** फाईलमध्ये अफरातफर करून सुध्दा मोठ्या प्रमाणात घोटाळा केला जातो.
४. **पैशाचे राजकारण :-** निवडणुकीसाठी सर्रासपणे काळ्या पैसा देवून सामान्य लोकांना बळीचा बकरा बनविले जाते व मंत्रीपदावर निवडून येतात म्हणजे आणखी भ्रष्टाचार करायला रान मोकळे होते.
५. **अधिकाऱ्यांची निष्कियता :-** एक अधिकारी एक जिल्हा बदलू शकतो. असा प्रत्येक अधिकारी सक्रिय, निस्वार्थी, निर्मळ राहिला तर भ्रष्टाचार होऊ शकत नाही. पण अधिकाऱ्याला सुध्दा भ्रष्टाचार करण्यास त्यावरील मंत्री प्रोत्साहन देतात.
६. **कर वसुलीत दिरंगाई -** सरकारकडून कर वसुलीत सुध्दा दिरंगाई केली जाते कारण जे कर आकारण्यासाठी ऑडीटर येतात तेच पैसे खावून कर कमी करायला सांगतात.
७. **उत्पन्न मोजण्याचे निश्चित साधन नाही -** सरकारकडे एखाद्या व्यक्तीकडे किती मार्गाने पैसा येतो. एका वर्षाच्या काळात येतो तो योग्य मार्गानेच आला की नाही हे मोजण्याचे निश्चित साधन नाही. त्यामुळे वाम मार्गाने मिळवलेला पैसा व त्यावरील कर बुडविला जातो.
८. **साठेबाजी :-** साठेबाजी ही सुध्दा भ्रष्टाचाराची काळ्या पैशाची कोठडी आहे.
९. **भेसळ :-** भेसळ ही सुध्दा काळ्या पैशाचा एक अवयव आहे.

काळ्या पैशासंबंधी काही अभ्यास :

भारतात काळ्या पैशाची निर्मिती कशी व किती होते हे सर्वप्रथम ब्रिटिश अर्थशास्त्रज्ञ प्रा. निकोलस कालडॉर यांनी स्पष्ट केले. भारतातील कर सुधारणा अहवालात (१९५६) भारतात दरवर्षी २०० ते ३०० कोटी रुपयांचा कर बुडविला जातो असा निष्कर्ष त्यांनी काढला आहे. त्यानंतर केंद्रसरकारने नेमलेल्या प्रत्यक्ष कर चौकशी समितीने (१९७१) (वांचू समिती) असा निष्कर्ष काढला आहे की भारतात सन १९६८-६९ साली १४०० कोटी रुपयांचा काळा पैसा निर्माण झाला असून, काळ्या बाजारातील व्यवहारामुळे ७००० कोटी रु. तर कर बुडवण्यामुळे ४७० कोटी रुपयांचे काळे उत्पन्न निर्माण झाले.

**BLACK MONEY AND DEMONETISATIONS EFFECT ON INDIAN AGRICULTURE SECTOR SPECIAL
REFERENCE TO MAHARASHTRA STATE**

Dr. Sidharth Jadhav

Head, Department of Commerce

Mrs. K.S.K. College Beed.

Introduction:-

In India, black money is funds earned on the black market, on which income and other taxes have not been paid. Also, the unaccounted money that is concealed from the tax administrator is called black money. The black money is accumulated by the criminals, smugglers, hoarders, tax-evaders and other anti-social elements of the society. Around 22000 crores of rupees are supposed [citation needed] to have been accumulated by the criminals for vested interests, though writ petitions in the supreme court estimate this to be even larger, at ₹90 lakh crores.

The total amount of black money deposited in foreign banks by Indians is unknown. Some reports claim a total of US\$1.06 - \$1.4 trillions is held illegally in Switzerland. Other reports, including those reported by the Swiss Bankers Association and the Government of Switzerland, claim these reports are false and fabricated, and the total amount held in all Swiss bank accounts by citizens of India is about US\$2 billion. In February 2012, the director of India's Central Bureau of Investigation said that Indians have US\$500 billion of illegal funds in foreign tax havens, more than any other country. In March 2012, the government of India clarified in its parliament that the CBI director's statement on \$500 billion of illegal money was an estimate based on a statement made to India's Supreme Court in July 2011. In March 2018, it was revealed that the amount of Indian black money currently present in Swiss and other offshore banks is estimated to be ₹90 lakh crores or US\$1500 billion.

Agriculture sector and Black Money:-

Maharashtra is a highly industrialized state of India, agriculture continues to be the main occupation in the state. Since most of the cultivable land is still rain-fed, the Southwest Monsoon season between June and September is critical to the food sufficiency and quality of life in the state. Therefore, the agricultural calendar of Maharashtra and other parts of India is governed by Monsoon. Any fluctuations in the time distribution, spatial distribution or quantity of the monsoon rains may lead to conditions of floods or droughts causing the agricultural sector to adversely suffer. This has a cascading effect on the secondary economic sectors, the overall economy, food inflation and therefore the overall quality and cost of living for the general population. Many areas in Western Maharashtra on the Deccan plateau such as eastern Pune district, Solapur, Sangli, Satara and Ahmadnagar and the Marathwada region are particularly prone to drought. Recent years have seen a huge increase in farmers committing suicide in Maharashtra because of indebtedness resulting from monsoon failure, climate change, and at times cost of growing crops being higher than the market price. Farmer suicides in India refers to the national catastrophe of farmers committing suicide since the 1990s, often by drinking pesticides, due to their inability to repay loans mostly taken from banks and NBFCs to purchase expensive seeds and fertilizers, often marketed by foreign MNCs.

Irrigation facilities are being extended so that agriculture could be made less dependent upon rain water. Maharashtra has by far the largest number of Dams in India. Despite that, the net irrigated area totals only 33,500 square kilometres or about 16% of cultivable land. Principal Monsoon crops include millets such as jwari, Bajri, and Finger millet. These have been grown in the region for thousands of years. In the high rain fall areas of Konkan and the eastern foothills of the Sahyadri mountains, different varieties of rice are cultivated. Other crops include Wheat, pulses, vegetables and onions. The main Cash crops include cotton, sugarcane, turmeric, and several oil seeds including groundnut, sunflower and soybean. The state has huge areas under fruit cultivation of which mangoes, bananas, grapes, pomegranate and oranges are the main ones.

Maharashtra was a pioneer in the development of Agricultural Cooperative Societies after independence. In fact, it was an integral part of the then Governing Congress party's vision of 'rural development with local initiative'. A 'special' status was accorded to the sugar cooperatives and the government assumed the role of a mentor by acting as a stakeholder, guarantor and regulator. Cooperatives play a crucial role in dairy, cotton, and fertiliser industries. The members of the respective

BLACK MONEY CAUSES AND EFFECT ON INDIAN ECONOMY**Dr.N.P.Shete**Assistant Professor
Mrs.K.S.K. College Beed**Dr.J.A.Magar**Assistant Professor
Mrs.K.S.K. College Beed**Introduction:**

Black money is currently one of the most discussed political and economic issues in India. During the tenure of the last government, the issue of corruption galvanised a popular civil movement. When the BJP came to power in 2014, among its promises was the recovery of black money from safe havens abroad, and the promise to deposit Rs 15 lakh in every Indian's bank account. In November 2016, when Prime Minister Narendra Modi announced the demonetisation of high currency notes, he said he had taken the step primarily to fight black money.

Nobody is quite sure if the fight was won or lost but the nation is still reeling from the after effects. Today, as the government justifies the mandatory linkage of the Aadhaar card to tax returns, the attorney general argues that it is needed to deal with black money and terror financing. What, exactly, is black money? How does the black economy operate? Are they the same? If not, how are they related? Is the black economy different across nations? What fuels the black economy and what has been done over time to curb it? What more can be done to reduce its impact on our lives?

In Understanding the Black Economy and Black Money in India, Arun Kumar, the eminent economist and India's leading expert on the subject, takes us on a journey from the origins of the black economy in India and tries to answer these important questions. Reproduced below are extracts from Understanding the Black Economy and Black Money in India.

India's black economy is estimated to be 62% of GDP – generating about Rs 93 lakh crore of revenue (or USD 14 trillion). It is larger than the income generated by agriculture and industry put together, which is about 39% of GDP. It is larger than the size of the government (Centre plus states) spending, which is about 27% of GDP. Because of its existence, the country's economy has been losing on an average 5% growth (when compared to official figures) since the mid-1970s when the black economy became significant. If we add 5% to the rate of growth over the past four decades or so, the size of our economy would be Rs 1,050 lakh crore (or about USD 15 trillion at the current rate of exchange) instead of Rs 150 lakh crore (or USD 2.2 trillion) as it is now. We would have become the world's second largest, behind the US and a middle-income nation. The per capita income of the country would have been Rs 7.4 lakh (or USD 11,000) instead of about Rs 1 lakh (or USD 1,500) as it is at present. In other words, every one of us would have been seven times richer on average.

What is the black economy?

International studies show that the black economy is referred to by more than thirty different names all over the world – black money, parallel economy, informal economy and so on. However, none of these are appropriate terms to describe the black economy in India. The definition we arrive at of the black economy is: The black economy consists of all the activities in which black incomes are generated and black incomes are factor incomes, property incomes, not reported to direct tax authorities.

History of the black economy

Independent India started with high aspirations but a weak democracy because the power was transferred from the colonial masters to a relatively unaccountable political class and a civil service that was accountable mostly to the ruling elite. As the democratic aspirations of the national movement weakened, the political class became more corrupt. The government of India report of 1956 argued for the need to keep the black economy in check so that more resources could be raised for development. It found businesses generating profits from black market activities in all sectors of the economy.

Big business in India realised that the manipulation of trade and economic policies required close proximity to political power. It started exercising direct control over the political process by financing

भारताचा काळा पैसा व भ्रष्टाचाराविरुद्धचा लढा
लेफ्टंट प्रा.पोटे वी.टी
भूगोल विभाग प्रमुख
सी.के.एस.के. महा. बीड

प्रस्तावा :-

भ्रष्टाचार आणि काळ्या पैशांो भारतीय लोकशाहीचा ाश केला आहे. त्यामुळेच भ्रष्टाचार आणि काळ्या पैशाविरुद्धचा हा लढा चालूच राहणार आहे. स्मार्ट प्रशासाो भारतातील भ्रष्टाचाराविरुद्धच्या लढाईला मार्ग दाखवला आहे. गेल्या काही वर्षांत 'कसल्याही भ्रष्टाचार सहा करणार नाही' आणि 'किमा शासा, कमाल प्रशासा' या भारताच्या दृष्टिकोणामुळे प्रशासा प्रारुपात सोपेपणा आला आहे. काळ्या पैशाविरुद्ध लढण्यासाठी सरकारो विशेष शोध पथकाची निर्मिती केली. तसेच सरकारो कोळसा खणींचे लिलाव ऑलाईन करण्याची पध्दत सुरु केली. त्याचप्रमाणे सरकारो जी -20 देशांच्या परिषदांमध्ये आपल्या देशातील कर पध्दती बदलण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय सहकार्याची विशेषतः युरोप आणि इतर देशांकडून सहकार्याची मागणी केली होती. स्विट्झर्लंडबरोबर झालेल्या द्विपक्षीय बैठकांमध्ये काळा पैसा आणि करचुकवेपणा या अपप्रवृत्तीशी दोही देशांनी एकत्र येऊ लढण्यास प्राधाय द्यावे यावर भारतो भर दिलेला आहे.

उद्देश :-

- 1) भारताच्या भ्रष्टाचार व काळा पैसा विरुद्धच्या लढयाची माहिती करु देणे.
- 2) भ्रष्टाचार व काळा पैसा या विरुद्ध चळवळ उभी करणे.
- 3) भ्रष्टाचार व काळा पैसा या विरुद्ध प्रचार आणि प्रसार करणे.

-: भारताच्या भ्रष्टाचार व काळा पैसा विरुद्धच्या लढयाची माहिती पुढील प्रमाणे :-

1) भ्रष्टाचाराविरुद्ध लढण्यासाठीची भारताची संस्थात्मक आणि कायदेशीर रचा:-

भारताचा भ्रष्टाचाराविरुद्धचा लढा मजबू आणि काळाच्या मुशीतून तावून - सुलाखा गिधालेल्या संस्थात्मक आणि कायदेशीर रचोवर आधारित आहे. यामध्ये भ्रष्टाचार प्रतिबंध कायदा, स्वतंत्र केंद्रीय दक्षता आयोग, महालेखायंत्रक, यायाधीश (घौकशी) कायदा, लोकपाल आणि लोकायुक्त कायदा 2013, घ्यााकर्षक (व्हिसल) ब्लोअर्स) संरक्षण कायदा 2011, आर्थिक गैरव्यवहार प्रतिबंध (मी लॉडरिंग) कायदा, बोामी व्यवहार (प्रतिबंध) कायदा, यांचा समावेश आहे. यामध्ये गुहेगारीकरण आणि लाचखोरी या क्षेत्रातील ओक प्रकरणांची दखल घेऊा त्यावर कारवाई केली जाते. ागरी सेवेतील सर्व कर्मचाऱ्यांा दरवर्षी त्यांच्या मालमत्तेचा तपशील जाहीर करणे बंधाकारक आहे. गिडणुकीसाठी उभे राहणाऱ्या प्रतिगिधींनी प्रत्येक गिडणुकीच्या वेळी स्वतःची मालमत्ता जाहीर करणे आवश्यक असते.

2) शासा स्मार्ट बावतांा :-

देशातील आर्थिक साधारसंपत्तीचा वापर गरिबांच्या कल्याणसाठी होणे आवश्यक आहे. राष्ट्राच्या भ्रष्टाचाराविरुद्धच्या लढाईत "शासाला अधिक स्मार्ट बावणे" यावर लक्ष केंद्रित करुा त्याला अग्रक्रम देण्यात आला आहे. बँकिंग क्षेत्रातील तंत्रज्ञानात झालेली क्रांती ही एक लक्षणीय यशकथा असून तिचा लाभ लाखो भारतीयांा झाला आहे. "शासा अधिक स्मार्ट बावण्याच्या प्रारुपामुळे " म्हणजेच आधुनिक तंत्राा उपयोग करुा शासकीय योजनांचा लाभ जास्तीत जास्त लोकांा मिळूा त्याचा कार्यक्षम रीतींा वापर करता आला. हीच कामे हाताो केली असती तर त्याचा एवढा व्यापक प्रमाणावर प्रसार झाला ासता.

उदा. जा धा योजोमुळे बँकेतील खातेधारकांा सर्व ठिकाणी आणि सहजगत्या पैसे काढता येऊ लागले. इतकेच ाहे तर काही वेळा शिलकीपेक्षा जास्त पैसे काढण्याची सुविधाही उपलब्ध करुा देण्यात आली. जा धा योजोमुळे वंचित लोकसंख्येपर्यंत पत संस्कृती पोचवता येते असा योग्य आत्मविश्वास बँकांमध्ये निर्माण झाला. याचाच परिणाम ग्रामीण भागात मोठया प्रमाणावर पत पुरवठयाच्या झालेल्या वाढीत दिसूा आला. वर्ष 2016 मध्ये आधार कायदा हा पैसे /वित्त विधेयक (मी बिल) म्हणून जाहीर करण्यात आला. या कायद्यामुळे आधार अर्थात विशेष ओळख क्रमांक (यू.आय.डी) प्रकल्पाला कायदेशीर पाठिंबा मिळाला. यामुळे आुदाा , लाभ आणि सेवांचे कार्यक्षम, पारदर्शक आणि लक्ष्याधारित वितरण करणे सोपे झाले. यासाठी भारताचा जो एकत्रित गिधी आहे त्यातून वैयक्तिकरित्या आधार ओळख क्रमांकाची पडताळणी करुा ज्या कारणासाठी आधार क्रमांकची जोडणी करण्यात आली त्याचे लाभ लाभार्थीला देण्यासाठी हा खर्च करण्यात आला.

काळा पैसा एक सामाजिक समस्या
प्रा.खेत्री एच.आर.
समाजशास्त्र विभाग
सौ.के.एस.के. महा. बीड

प्रस्तावना :-

समाजाच्या निर्मिती बरोबरच सामाजिक समस्याची निर्मिती होत असते. ज्या ठिकाणी समाज त्या ठिकाणी समस्या उदभवतातच किंबहुना समस्या हा समाजाचा अविभाज्य घटक आहे. त्यामुळे समाजाचा आभ्यास करीत आसताना समस्याचा देखील अभ्यास करणे गरजेचे आहे. जसजसा समाज बदलत गेला तसतश्या समाजातील समस्या देखील परिवर्तीत झाल्या. पुर्वीच्या कालखंडामध्ये सती प्रथा, बालविवाह, जातिप्रथा, अस्पृश्यता, कौटूंबिक हिंसा, बालगुन्हेगारी, घटस्फोट, भिक्षापुती इत्यादी समस्या दिसून येत होत्या.

आजच्या काळामध्ये समाजास परिवर्तन घडून नविन समस्यांची निर्मिती झालेली आहे. त्यामुळे :- नक्षलवाद, आंतकवाद, भ्रष्टाचार, सायबर क्राईम आणि आताची सर्वांत भयंकर समस्या ती म्हणजे काळा पैसा होय.

रॉबर्ट निरबेट :- " समाजात लक्षात घेण्यायोग्य संख्या असणाऱ्या अनेक व्यक्ती जेव्हा समाजसंमत व्यवहार प्रणालीचा भंग करतात आणि त्याचे गंभीर परिणाम बहुसंख्य समाज सदस्यांना भोगावे लागतात तेव्हा अशा प्रणामकभ्रष्ट वर्तनास सामाजिक समस्या असे म्हणतात.

उद्दिष्ट :-

- 1) काळ्या पैशामुळे विकरतीत व विकसनशील देशासमोर उदभवणाऱ्या प्रश्नाचा आव्हानांचा शोध घेणे.
- 2) काळ्या पैशामुळे देशाच्या अर्थव्यवस्थे मध्ये उदभवणाऱ्या समस्यांचा शोध घेणे?
- 3) काळ्या पैशामुळे समाजामध्ये निर्माण होणाऱ्या समस्यांचा अभ्यास करणे.

तथ्य संकलन पध्दती :-

प्रस्तुत शोध निबंधासाठी द्वितीयक तथ्य संकलन पध्दतीचा वापर केला आहे. (यामध्ये शोध निबंध, पुस्तके, ग्रंथ, वृत्तमानपत्रे, इंटरनेट इत्यादी).

काळा पैसा :-

भ्रष्टाचार आणि काळा पैसा एकाच नाण्याच्या दोन बाजू आहेत. काळा पैसा हि एक सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय समस्या आहे. काळ्या पैशाचा संबंध हा उत्पन्न कर (Income Tax) चुकविण्याशी आहे. काळा पैसा हा शासकीय धोरणे आणि भ्रष्टाचाराचा परिणाम आहे.

काळा पैसा देशाची अर्थव्यवस्था आणि सामुदायिक विकास योजनांवर प्रतिकूल परिणाम करतो. जगातील अनेक देशात काळ्या पैशाची एक समांतर अर्थव्यवस्था निर्माण झालेली पाहण्यास मिळते.

भारतात देखील मागील काही वर्षांपासून काळा पैसा ही समस्या मोठ्या प्रमाणात निर्माण झालेली आहे.

काळा पैसा निर्माण होण्याची माध्यमे :-

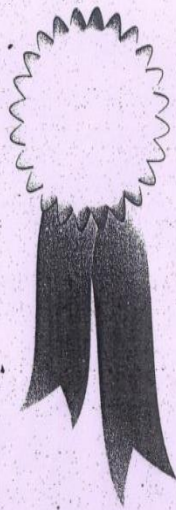
उच्च उत्पन्न गटातील कर धारक कर चोरी करण्यासाठी आपले खरे उत्पन्न किंवा उत्पन्नाचे स्रोत उघड करीत नाही तेव्हा हा पैसा काळा पैसा म्हणून जमा होतो. ज्या उत्पन्नावर कर भरणे आहे तो न भरलेला पैसा व लाचेच्या स्वरूपात दिलेली रक्कम याला आपण दोबळमनाने काळा पैसा मानतो.

रोखीच्या व्यवहारामुळे काळ्या पैशाची निर्मिती होते व तो निर्माण करण्यासाठी सर्वच हातभार लावतात त्यामध्ये प्रामुख्याने व्यावसायिक, प्रॉपर्टी बिल्डर, बांधकाम बिल्डर, राजकारणी, क्रिकेटर, स्मगलर, व्यापारी, फिल्मी क्षेत्र, डॉक्टर, इंजिनियर, वकिल, प्रशासकिय अधिकारी, पत्रकार, न्यायाधिश, सल्लागार, सामाजिक कार्यकर्ते, राजकारणी व्यक्ती यांच्या माध्यमातून सुध्दा मोठ्या प्रमाणात काळा पैसा निर्माण होत असतो.

भारतातच नव्हे तर विकसित देशात अमेरिका, ब्राझील, इंग्लंड, जपान अशा मोठ्या अर्थव्यवस्था आसणाऱ्या देशांनाही बेकायदेशीर काळ्या पैसाचा प्रश्न आज भेडसावत आहे. भ्रष्टाचार, करचुकवेगिरी, गुन्हेगारी यासारख्या सर्व बेकायदेशीर व्यवहाराची बिले प्रत्येक देशाच्या अर्थव्यवस्थेमध्ये कायमच नांदत आसतात. त्यांना देशातील (किंवा दुसऱ्या देशातील) सत्ताधारांची छुपी मान्यता असली, तरी त्यांचे खुले समर्थन करू शकत नाहीत. यानुन निर्माण झालेला पैसा हा गुप्तपणे सीमा

Certificate

42

Indian Council of Social Science Research

25

6

Department of Economics and Commerce

Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar alias Kaku Arts, Science and Commerce College, Beed

'A' Grade Re-accredited by NAAC with 3.18 (CGPA)

Department of Economics and Commerce

Organized

National Seminar

BLACK MONEY AND ITS IMPACT ON INDIAN ECONOMY

29th August 2019

This is to certify that Dr./Mr./Mrs. Sanjay patil Devlanka?

of Mrs. K.S. K. college, Beed has participated in National Seminar on Black Money and Its Impact on Indian Economy, organized by Department of Economics and Commerce Mrs. Kesharbai Sonajirao Kshirsagar alias Kaku Arts, Science and Commerce College, Beed held on 29th August 2019.

He/She has presented a research paper entitled Theater and Democracy

Principal

Dr. D.B. Kshirsagar

Co-ordinator

Dr. A.S. Hange

F.No. - 11-23/2/IMPRESS-ICSSR/SWC/2018-19 Dated : 02.07.2019

THEATRE AND DEMOCRACY

Dr. Sanjay Patil

Head, Department of Dramatics
Mrs. K.S.K. College Beed**Introduction:-**

If we carefully look at nature we find that nature itself is democratic in nature .It gives equal right and equal freedom to live its life cycle the way it is .It has got all the freedom ,freedom to express ,freedom to blossom, freedom to bear fruits ,have its own color and fragrance .So democracy is very natural thing for a nature and so as for human being .Democracy is nothing but being yourself; to have your own identity. according to the definition of theatre "theatre is a collaborative form of fine art that uses live performers ,typically actors or actresses to present the experience of a real or imaginary event before a live audience in a specific place often a stage" The specific place of the performance is also named by the word "Theatre" as derived from Greek word theatron which means to watch, to see or to observe. From above definition it is clear that the term theatre shows its ability or power to engage people ,communities and political process .Now i will like to rivet your attention to the term democracy -which literally means "rule of the people " we are familiar with the system of government where the citizens use their power directly or elect representative from among themselves to from a governing body thus Indian parliament democracy .Democracy sometimes referred to as rule of the majority .When we use both of these terms theater and democracy in a perpetual context we naturally come to find its origin.

It began with Cleisthenes ,who was an aristocrat and was responsible for the formation of Athenian constitution. His newly created legislature allowed common people to take part in the active process of system, as demos means common people and kratos means strength in the word democracy .As democracy flourished after that along with theatre with the rise of authors like Aschylus, Sophocles and Euripedes .Wuth Athens' defeat at the hands of Sparta democracy crumbled under Spartan rule.

From above discussion it is clear that there is a certain relationship between theatre and democracy .It comes with sharing experiences which makes people feeling alike as they laugh and cry together .This feeling of sharing fades their loneliness and isolation and results in feeling like "community". Democracy comes from community .As concept of democracy come in reality only with the authoritarian political system which gives freedom to artists to express themselves with all their creativity.

In his article RKESH GOYAL (3Jan 2017)-a well-known former state civil servant who has extensive experience of writing on subjects such as spirituality, Hinduism ,lifestyle ,yoga ,Ayurveda and vedic Astrology and many more -says ancient India was the prqgenitor of democracy as one can trace its evolution from Vdas and subsequently hear of its presence through numerous accounts -

Evidence of a Democratic system of government in India is originally found in the Vedas. There is distinctive evidence from Rig Veda, which mentions a thriving republican form of Government in India. We may quote a few beautiful slokas from Rig Veda which were to be sung in unison at the beginning of the republican assembly -

संसुमिद्युवसे वृषन्नये विश्वान्युर्य आ । इळस्पुदे समिध्यसे स नो वसुन्या भर ॥ 1 ॥
 सं गच्छ्वं सं वदध्वं सं वो मनांसि जानताम् । देवा भागं यथा पूर्वं संजानाना उपासते ॥ 2 ॥
 समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेषाम् ।
 समानं मन्त्रं मुभि मन्त्रये वः समानेन वो द्विषा जुहोमि ॥ 3 ॥
 समानी वु आकृतिः समाना हृदयानि वः । समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासति ॥ 4 ॥

*"We pray for a spirit of unity; may we discuss and resolve all issues amicably,
 may we reflect on all matters (of state) without rancor,
 may we distribute all resources (of the state) to all stakeholders equitably,
 may we accept our share with humility" - Rig Veda - 10/191/2*

**Study of Antibiotic Resistance Pattern of *Pseudomonas aeruginosa* Isolated
from Burns Patients Swabs.**

Sathe Shahadeo Narayan, Dr. R. M. Gulve.

**Department of Microbiology, Mrs. K. S. K. College Beed. Maharashtra,
India.**

Abstract:

Burns are one of the most common and devastating forms of trauma and a major public health concern in all around the world. In India over 10 to 15 % people are moderately or severely burn every year and the 70% of death following burns are related to infection. Globally an estimated 70% death occurs annually.

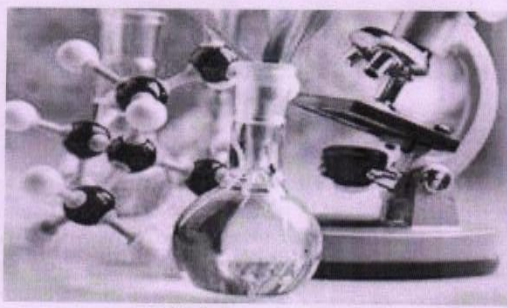
This study was conducted in order to investigate the antibiotic resistance pattern of *Pseudomonas aeruginosa*, which was isolated from burns patients' swabs from burn patient ward. One hundred and thirty-five *Pseudomonas aeruginosa* isolates from 118 patients. We are distributed the patients according to age groups like that 0 → 15, (37) 16 – 30, (40) 31 – 45, (30) 46 – 60, (15) 61 – above (13). The number of Male and Female patients noted that the male 56 and female 79. We were tested for antibiotic resistance pattern by using disk diffusion method as per Clinical and Laboratory Standards Institutes guideline. Maximum antibiotic resistance was noted that the Gentamicin (34.07%) followed by Ciprofloxacin (32.59%), Ceftazidime (26.66%), Imipenem (16.80%), Levofloxacin (15.83%), Colistin (14.81%), Amikacin (13.33%), Cefepime (8.88%). The results showed that antibiotic resistance pattern is increasing in *Pseudomonas aeruginosa*, therefore the control and preventing of infection in hospital burn unit is necessary.

Key wards: Antibiotic resistance pattern, Burn wound infection, Multidrug resistance *Pseudomonas aeruginosa*.

26

**Dr. BAMU, Sponsored
International Conference on
"Emerging Trends in Microbiological Sciences & IPR"
(ETMS-IPR-2019)**

7 February, 2019

Abstract Book

Editor(s):

Dr. Seema Hashmi

Dr. Mohammed Asef Iqbal

Organized by
Department of Microbiology
Anjuman Ishat-e-Taleem Beed's
Milliya Arts, Science & Management Science College,
Beed - 431122 Maharashtra, India
(AN ISO 9001:2015 CERTIFIED Institution)
&
Microbiologist Society, India

Halophilic Bacteria in Salt Stressed Soils of Osmanabad District

V.S. Phalke, B.T. Pawar* and R.M. Gulve

Department of Microbiology, K.S.K. College, Beed (M.S.) India

*Research Centre in Botany, Shri Muktanand College, Gangapur,
Dist. Aurangabad (M.S.) India

ABSTRACT

The crop plants are sensitive to abiotic factor salinity caused by high concentrations of salts in the soil. Halophilic bacteria play an important role during the development of salt tolerance mechanism in the plants. These microorganisms can adapt to extreme concentrations of salts. During the present investigation, soil samples were collected from various locations of Osmanabad district (Maharashtra). Osmanabad district is geographically important district of Maharashtra. Most of the soil samples were of dry soil. From these soil samples halophilic bacteria were isolated and characterization of the bacteria was done by using morphological, biochemical and molecular analysis. On the basis of characterization confirmed strains were identified. The identified strains have salt tolerance and they are highly useful against salt stressed soils and saline environments. They may have future prospects in agriculture and industrial applications.

Key Words: Abiotic stress factor, Halophilic Bacteria, Salt stress, Osmanabad.

Dr. BAMU, Sponsored International Conference on
"Emerging Trends in Microbiological Sciences & IPR"
(ETMS-IPR-2019)

29

Organized by
Department of Microbiology

Anjuman Ishaat-e-Taleem Beed's

Milliya Arts, Science & Management Science College, Beed, M.S., India

(An ISO 9001:2015 Certified Institution)

In Collaboration with Microbiologist Society, India

CERTIFICATE

This is to certify that Dr. Gulve R.M.

Of Mrs. K.S.K. College, Beed

Has actively participated/Presented Paper entitled Antimicrobial Activity of Ethyl

Acetate Extract of Antibiotic Isolated from Fresh Water Actinomycetes

In the One Day International Conference on Emerging Trends in Microbiological Sciences and Intellectual Property Rights – 2019 held on 7th Feb 2019 at Milliya Arts, Science and Management Science College, Beed, Maharashtra.

Dr. Seema Hashmi
Organizing Secretary

Dr. M. Asef Iqbal
Convener

Dr. Mohammed Ilyas Fazil
Principal

35

PP50 - Sub-theme: Applied Microbiology

Antibacterial Activity of Ethyl Acetate Extract of Antibiotic Isolated from Fresh Water Actinomycetes

Syed Zubair Hussaini¹ and Rekha Gulve²

¹ Dept. of Food Microbiology and Safety, Sau. K.S.K (Kaku) College of Food Technology
Beed. (M.S)

² Dept. of Microbiology, Mrs. K.S.K alias Kaku College, Beed. (M.S)

Corresponding author: Syed Zubair Hussaini
Email ID: zubionline77@gmail.com (Mobile: 9764398174)

Abstract

Screening and isolation of promising strains of novel actinomycetes with potential antibiotic is still a thrust area of research. Recently many pathogenic bacteria are resistant to currently available antibiotics. Forty four actinomycetes from five water samples have been isolated. These isolates were screened for antagonistic potentiality against multiple drug resistant gram negative bacteria. Further five potent actinomycetes were screened out by secondary screening on the basis of the production of antibacterial spectrum against ten bacterial test cultures. Antibacterial substances were extracted from fermentation broth by the process of solvent extraction. Ethyl acetate has been established for extraction and separation of antibacterial substance. Antibacterial activities of the ethyl acetate extracts were performed using well diffusion method. This study reveals that Ethyl acetate extract of antibiotic isolated from fresh water actinomycetes acts as antibacterial against from negative bacteria.

Keywords: Actinomycetes, solvent extraction, antibacterial activity

Savitribai Phule Pune University sponsored
**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
 "EMPOWERING SOCIETY WITH MICROBIAL
 TECHNOLOGY (ICESMT-2019)"**

Organized by
 Post Graduate Department of Microbiology
 Anekant Education Society's
**Tuljaram Chaturchand College
 of Arts, Science and Commerce,**

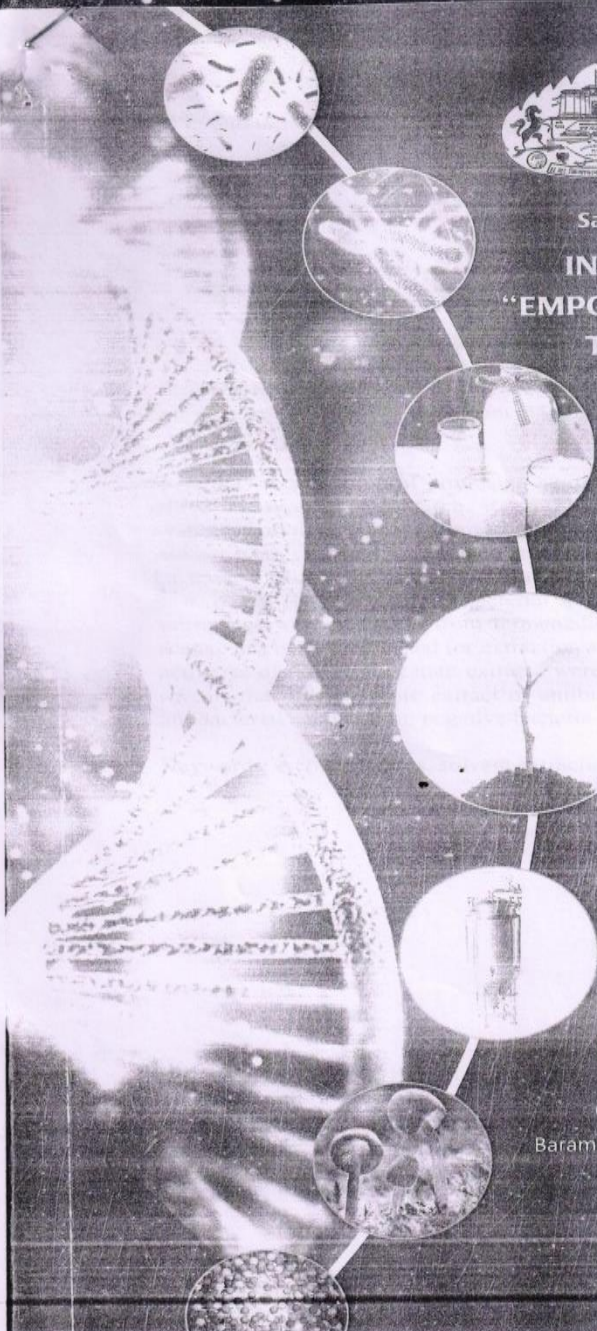
Baramati - 413 102, Dist. Pune, Maharashtra, India (Autonomous)

&
Microbiologist Society, India

&
**Association of Microbiologist of
 India, Pune Unit**

www.tcccollege.org

icesmt2019@gmail.com

तुजं नतस्य मनुवन्त महारिचयस्य बरामती
उजुन क्षमताशील महाविद्यालय
स्थापना : २२ जून १९६२

**Quality Improvement Programme
Savitribai Phule Pune University**

Anekant Education Society's

36

**Tuljaram Chaturchand College of Arts, Science & Commerce
Baramati - 413 102, Dist. Pune, Maharashtra, India (Autonomous)**

Autonomous, Religious Minority Institute, NAAC Accredited with A+ (3.55 CGPA, 3rd Cycle) UGC Awarded
CPE Status DST-FIST, Best College & Best Principal Award by SPPU, Pune.

Organizing

International Conference on

“EMPOWERING SOCIETY WITH MICROBIAL TECHNOLOGY”

7th to 9th February 2019

Microbiologist Society, India and Association of Microbiologist of India, Pune Unit

CERTIFICATE

Prof./Dr./Mr./Ms./Mrs. **Rekha Mohan Gulve**

has participated/presented research paper in ~~oral~~/poster session/~~delivered~~ invited
talk/~~chaired~~ session in the “International Conference on Empowering Society with
Microbial Technology” (ICESMT-2019)

Dr. Sunil T. Pawar
Organizing Secretary

Dr. Shivaji J. Sathe
Convener

Dr. Chandrashekar V. Murumkar
President & Principal

1969-2019

BPHE SOCIETY'S
AHMEDNAGAR COLLEGE, AHMEDNAGAR, INDIA

POST GRADUATE DEPARTMENT OF BOTANY

in collaboration with

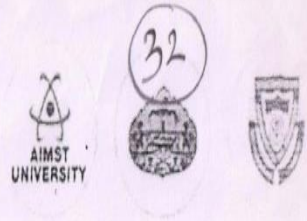
AIMST University, Malaysia

organises an International Conference on

"RECENT ADVANCES IN TRADITIONAL MEDICINE,
MEDICINAL PLANTS AND PHYTOCHEMISTRY"

(ICRATMMPP- 2019)

SPONSORED BY : SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY, PUNE ON 08th - 09th FEBRUARY, 2019

Certificate

This is to certify that Prof./Dr./Mr./Ms. Dr.

Indira R. M.

Participated in this conference as a delegate and attended / presented a paper in oral / poster presentation and obtained _____ prize

He/She served as a Resource person / Chairperson / Rapporteur in one of the sessions. His/Her title of the paper was

Halophilic Bacteria in salt stressed soils of Ahmednagar District.

Your active participation in the conference was deeply appreciated.

Dr. Subhash J. Bhore
AIMST, University Malaysia

Prof. Dr. Balasaheb M. Gaykar
Convener

Dr. Rajneesh J. Barnabas
Principal

The highest number of isolated species were found associated with domestic Cow dung sample while minimal number of isolated species was associated with goat dung sample.

Keywords—Coprophiils, Herbivorous animal dung samples,

Halophilic Bacteria in Salt Stressed Soils of Ahmednagar District

BD-20

V.S. Phalke, B.T. Pawar* and R.M. Gulve

Department of Microbiology, K.S.K. College, Beed (M.S.) India

*Research Centre in Botany, Shri Muktanand College, Gangapur,
Dist. Aurangabad (M.S.) India

Abstract

The crop plants are sensitive to abiotic factor salinity caused by high concentrations of salts in the soil. Halophilic bacteria play an important role during the development of salt tolerance mechanism in the plants. These microorganisms can adapt to extreme concentrations of salts. During the present investigation, soil samples were collected from various locations of Ahmednagar district (Maharashtra). Ahmednagar district is the largest district of Maharashtra. Most of the soil samples were of saline and dry soil. From these soil samples halophilic bacteria were isolated and characterization of the bacteria was done by using morphological, biochemical and molecular analysis. On the basis of characterization confirmed strains were identified. The identified strains have salt tolerance and they are highly useful against salt stressed soils and saline environments. They may have future prospects in agriculture and industrial applications.

Keywords: Abiotic stress factor, Halophilic Bacteria, Salt stress, Ahmednagar.

Ex-Situ conservation of medicinal plants through Nakshtra Udyan

BD-21

H. S. Patil*

Vidya Pratishtan's

*Arts, Science and Commerce College, Vidyanagari, Baramati, Dist-Pune (M.S.), India.

Address for correspondance: Dr. H. S. Patil, E-mail: nisarghs@rediffmail.com

Abstract

The whole world today is concentrating on protection, conservation and management of natural resources. 'Nakshatra Garden' is the spectacular evidence and an epitome in Research and Social outreach through traditional interventions in plant medicine and modern healthcare for sustainable Biotechnology and rural development. The exercise displayed is the novel approach for interpreting the code of Ayurveda with respect to herbal medicines for clinical pharmacological actions. Plants serve as mediators and antennae of message carriers for the twelve Rashis (Sun signs) and twenty-seven Nakshatras. This concept lays down the astronomical significance extrapolated and manifested in human health. The efforts conceptualized, conceived and extended by the Departments of Biotechnology and Botany of the College on 24 acres of land for the very purpose with the approach of socio natural health service by conserving plants.

Keywords: Nakshtra, Ayurveda, Ex-Situ Conservation

30

POST GRADUATE DEPARTMENT OF BOTANY

AHMEDNAGAR COLLEGE

AHMEDNAGAR - INDIA

in collaboration with

1969-2019

AIMST University

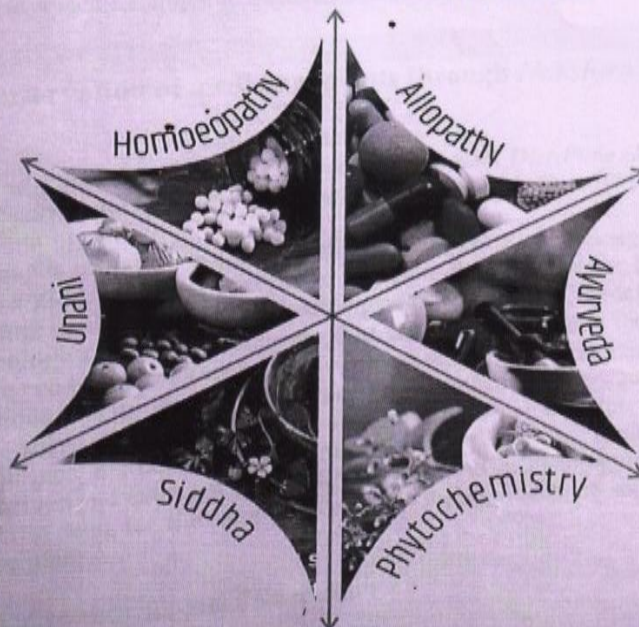
Malaysia

An International Conference on

**"RECENT ADVANCES IN TRADITIONAL MEDICINE,
MEDICINAL PLANTS AND PHYTOCHEMISTRY"**

(ICRATMMPP- 2019)

08TH – 09TH FEBRUARY, 2019

Souvenir and Abstracts

ISSN No. 2249-1023

38

a. The developer/ applicant/ urgency by the applicant & refund of

International Conference on Empowering Society with Microbial Technology 7th - 9th Feb. 2019

PP64 - Sub-theme: Microbial Biotechnology

Screening of Actinomycetes for Lipase Inhibitors Production

Shivabai Chandwad, Sudhakar Gutte

Department of Microbiology, PVP College Patoda-414204, Dist-Beed, Maharashtra, India.

Corresponding author: Shivabai Chandwad
Email ID: sechandwad@gmail.com (Mobile: +91-9503178346)

Abstract

Obesity is a growing global health problem. Obesity leads to diabetes, cardiovascular disorders, musculoskeletal disorders and some types of cancer. One of the approaches for treatment and control of obesity have involved inhibition of dietary lipid digestion by lipase inhibitors. Products of microbial and plant source provide a vast pool of enzyme inhibitors including pancreatic lipase inhibitors that can be developed antiobesity drug. Actinomycetes are potential sources of enzyme inhibitors, drugs, amino acids, vitamins etc. Objective of our work mainly highlights on the isolation of actinomycetes from soil samples of different habitat and screening for Lipase inhibitors production. Actinomycetes are isolated from soil samples by different methods included pretreatment of soil samples and selective isolation on different media. Isolated 110 actinomycetes strains grown in production medium and metabolites were extracted with Isopropyl alcohol and concentrated to get solid material. Extract of each isolates tested for lipase inhibition using p- nitrophenyl palmitate as substrate. Out of 110 extracts, 15 extracts have shown positive results for porcine pancreatic lipase inhibition and enzyme activity inhibition is in the range of 10-80%. The results show that these actinomycetes are potential source for lipase inhibitors, which may lead to valuable novel drugs for obesity treatment.

Keywords: Actinomycetes, lipase, inhibitors, obesity

Quality Improvement Programme
Savitribai Phule Pune University

37

Anekant Education Society's

**Tuljaram Chaturchand College of Arts, Science & Commerce
Baramati - 413 102, Dist. Pune, Maharashtra, India (Autonomous)**

Autonomous, Religious Minority Institute, NAAC Accredited with A+ (3.55 CGPA, 3rd Cycle) UGC Awarded
CPE Status DST-FIST, Best College & Best Principal Award by SPPU, Pune.

Organizing

International Conference on

"EMPOWERING SOCIETY WITH MICROBIAL TECHNOLOGY"

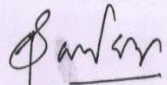
7th to 9th February 2019

Microbiologist Society, India and Association of Microbiologist of India, Pune Unit

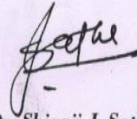
CERTIFICATE

Prof./Dr./Mr./Ms./Mrs. **Sudhakar Gutte**

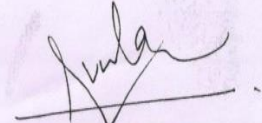
has participated/presented research paper in oral/poster session/~~delivered invited~~
~~talk/chaired session~~ in the "International Conference on Empowering Society with
Microbial Technology" (ICESMT-2019)

Dr. Sunil T. Pawar
Organizing Secretary

Dr. Shivaji J. Sathe
Convener

Dr. Chandrashekar V. Murumkar
President & Principal

Issues in Rural Community Development

39
Sharad Suryakant Pawar
H.O.D.
Public Administration
Mrs. K.S.K.College Beed

Introduction:-

Rural development is the backbone of every country in the world. In a modern period economic development is a prime aim of country. It is a popular belief that economic development take place due to industrialization. But it's a half truth, agriculture is a key of industrialization and without agriculture economical growth can not take place. The agriculture is a face of a every country. To focus on a agriculture is important for the prosperity and growth of country. Agricultural is a main business of rural area in other word agriculture is a important feature of rural area so rural development became a prime factor of development in modern period.

Meaning of Rural:-

In general, a rural area or countryside is a geographic area that is located outside towns and cities. The Health Resources and Services Administration define the word *rural* as encompassing "...all population, housing, and territory not included within an urban area. Whatever is not urban is considered rural."

Typical rural areas have a low population density and small settlements. Agricultural areas are commonly rural, as are other types of areas such as forest. Different countries have varying definitions of *rural* for statistical and administrative purposes. In India Rural areas are also known as the 'countryside' or a 'Village' in India. It has a very low population density. In rural areas, agriculture is the chief source of livelihood.

The quest to discover the real rural India still continues in great earnest. Almost every economic agency today has a definition of rural India. Here are a few definitions: According to the Planning Commission, a town with a maximum population of 15,000 is considered rural in nature. In these areas the panchayat makes all the decisions. There are five persons in the panchayat. The National Sample Survey

Organization (NSSO) defines 'rural' as follows:

- An area with a population density of up to 400 per square kilometer,
- Villages with clear surveyed boundaries but no municipal board,
- A minimum of 75% of male working population involved in agriculture and allied activities.
- RBI defines rural areas as those areas with a population of less than 49,000 .

It is generally said that the rural areas house up to 70% of India's population. Rural India contributes a large chunk to India's GDP by way of agriculture, self-employment, services, construction etc. As per a strict measure used by the National Sample Survey in its 63rd round, called monthly per capita expenditure, rural expenditure accounts for 55% of total national monthly expenditure. The rural population currently accounts for one-third of the total Indian population.

What is Community?

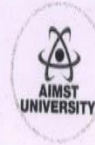
The term 'Community' in India is often used for religious or caste groups and in some instances for economic groups, not necessarily living in one locality. However, in sociology, we use the term 'Community' for a group of people living in a particular area and sharing certain basic common interests.

The study team for Community Development and National Extension Service (1957) rightly pointed out that the word 'Community' for the past decades, denoted religious or caste groups. With the inauguration of the Community Development Programme, it is intended to be applied to the concept of the village community as a whole, cutting across caste, religious or economic differences.

1969-2019

BPHE SOCIETY'S
AHMEDNAGAR COLLEGE, AHMEDNAGAR, INDIA
POST GRADUATE DEPARTMENT OF BOTANY
in collaboration with
AIMST University, Malaysia
organises an International Conference on

41

**"RECENT ADVANCES IN TRADITIONAL MEDICINE,
MEDICINAL PLANTS AND PHYTOCHEMISTRY"**

(ICRATMMPP-2019)

SPONSORED BY: SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY, PUNE ON 08TH - 09TH FEBRUARY, 2019

Certificate

This is to certify that Prof./Dr./Mr./Ms.

Chakre Pandit R. K.S.K College Beed.

Participated in this conference as a delegate and attended / presented a paper in oral / poster presentation and obtained prize

He/She served as a Resource person / Chairperson / Rapporteur in one of the sessions. His/Her title of the paper was

Scimur sanctum - the Indian holy power Medicinal Plant.

Your active participation in the conference was deeply appreciated.

Dr. Subhash J. Bhole
AIMST, University Malaysia

Prof. Dr. Balasaheb M. Gaykar
Convener

Dr. Rajneesh J. Barnabas
Principal

42
Certificate

Pune District Education Association's
Annasaheb Waghire Science, Arts and Commerce College

Otur, Tal. Junnar, Dist. Pune, Maharashtra

State Level Seminar on
"Recent Trends in Physical Education, Sports, Yoga & Psychology"
22nd & 23rd January, 2019

Sponsored by : BOD, Savitribai Phule Pune University, Pune

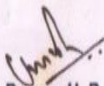
Jointly Organized by

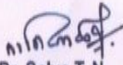
DEPT. OF PHYSICAL EDUCATION & SPORTS AND PSYCHOLOGY

This is to Certify that Prof. / Dr./ Mr./Mrs. Sanap B.M.
of K.S.K Arts, Com. Sci. College, Beed has Participated as a Resource
~~Person / Chair Person / Presented Paper~~ entitled Kinesiological Principles Involved
in Table Tennis a Theoretical View.

in the State Level Seminar on **"Recent Trends in Physical Education, Sports, Yoga & Psychology"**
Organized by Annasaheb Waghire Science, Arts and Commerce College, Otur.

Dr. Walke S. B.
Co-ordinator

Dr. Paneru U. P.
Co-ordinator

Dr. Salve T. N.
Principal and Convenor

नवगण शिक्षण संस्था राजूरीचे,

कला व वाणिज्य महाविद्यालय, परळी वैजनाथ जि.बीड

व मराठवाडा इतिहास परिषद यांच्या संयुक्त विद्यमानाने आयोजित

मराठवाडा इतिहास परिषद

३९ वे राष्ट्रीय अधिवेशन

(दि. ६ व ७ डिसेंबर २०१९)

43

प्रमाणपत्र

मा. प्रा. डॉ. शिंदे अनिता व्ही. (बी.के. एच. के. महाविद्यालय, बीड)
यांनी दि. ६ व ७ डिसेंबर २०१९ रोजी न.शि.सं. राजूरीचे कला व वाणिज्य महाविद्यालय, परळी वैजनाथ जि. बीड द्वारा आयोजित
केलेल्या मराठवाडा इतिहास परिषदेच्या ३९ व्या राष्ट्रीय अधिवेशनास उपस्थित राहून सत्राचे/परिसंवादाचे अध्यक्षस्थान/
धर्मापूरी येथील दंतवक्त्र शिल्प-एक दुर्मिळ प्रतिभा या विषयावर शोधनिबंधाचे
वाचन केले/सक्रिय सहभाग नोंदविला करिता प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

प्रा. डॉ. रामभाऊ मुटकुळे
अध्यक्ष
मराठवाडा इतिहास परिषद

प्रा. डॉ. ओमशिवा लिंगाडे
सचिव
मराठवाडा इतिहास परिषद

प्रा. झांजे बी. जे.
कला व वाणिज्य महाविद्यालय, परळी (बी)
इतिहास विभाग
राज्य शासनाच्या अखिल भारतीय परिषद

प्रा. डॉ. आर. एस. बांगड
प्राचार्य
कला व वाणिज्य महाविद्यालय,
— ३ —

44

KARNATAK UNIVERSITY, DHARWAD

A Grade UGC Accredited 2014 & University with Potential for Excellence

DEPARTMENT OF MATHEMATICS

(Diamond Jubilee Year: 1958-2018)

NATIONAL CONFERENCE ON "MATHEMATICS AND ITS APPLICATIONS"

(NCMA-2019)

Certificate

S. R. Raut

This is to certify that Prof./Dr./Mr./Mrs./Miss

Mrs. K.S.K. College, Beed, India

has participated/ delivered Invited Talk/ Chaired a

Session/ presented a Poster titled

Fractional order Explicit Finite Difference Scheme for Time Fractional Rindon Diffusion Equation in Charcoal Medium

Karnataka Science and Technology Academy, Bengaluru sponsored National Conference on "Mathematics and its Applications"

(NCMA-2019) organized by the Department of Mathematics, Karnatak University, Dharwad, Karnataka, India, during November 7-8, 2019

Dr. A. M. Ramesh

Chief Executive Officer
Karnataka Science and Technology Academy
Bengaluru-560097

Prof. P. M. Patil

Organizing Secretary NCMA 2019
Professor & Chairman
Department of Mathematics
Karnatak University, Dharwad-580003

Dr. Babasaheb Ambedkar
Marathwada University
Aurangabad

DEPARTMENT OF
PSYCHOLOGY

ONE DAY NATIONAL LEVEL
CONFERENCE ON

Childhood
Issues and Challenges

5th Oct
19

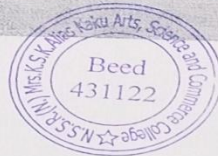
Organized by
Department of Psychology in collaboration with Vihang Special School

Certificate

This is to certify that Dr. / Mr / Ms. *Naizhat Sultana M.B.*
of *Department of Home Science, Mrs. K.S.K. College, Beed.*
has attended / participated as resource person / chaired a session / presented a paper *Food habit & Safety & its*
impact on health status of preschool children of Beed district
in the National Level Conference on "CHILDHOOD - ISSUES AND
CHALLENGES" held on 5th October 2019.

Naizhat Sultana

Dr. Aparna Ashtaputre-Sisode
Convenor

Parvati

Co-Ordinator
Internal Quality Assurance Cell
Mrs. K.S.K. College, (M.S.)

Principal

Principal
N.S.S.R.(N.) Mrs. Kesharbai
Sonajirao Kshirsagar Alias Kaku
Arts, Science and Commerce
College, Beed.